

У нумары:

**Письменніцае
слова гучыць**

Ацэнкі першага намесніка
старшыні Мінскага
аблвыканкама — аб'ектыўныя.

Стар. 4

**Святая калона
Нямцэвічаў**

Пра знакамiты беларускі род
будзе ўсім вядома неўзабаве.

Стар. 5

Невядомы Янка Купала

Выйшаў Поўны збор твораў
класіка, але...

Стар. 7

**Каб шчасце прыйшло
як заслуга**

Мастак-эмальер з Брэста —
«Чалавек стагоддзя».

Стар. 10

І майстэрства, і густ

У ліку пляцовак Нацыянальнага
академічнага тэатра балета
Беларусі — Сірыя і Егіпет.

Стар. 11

Інфармацыйны прасцяг Беларусі

У сталічным Нацыянальным выставачным цэнтры «БелЭКСПА» адбылося ўрачыстае адкрыццё XII Міжнароднай спецыялізаванай выстаўкі «СМІ ў Беларусі». Да арганізацыі дадзенага мерапрыемства спрычыніліся Міністэрства інфармацыі Беларусі, Міністэрства замежных спраў нашай краіны, Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт, Беларускі саюз журналістаў і іншыя.

За час правядзення выстаўка стала не толькі неад'емнай часткай жыцця медыясуольнасці Беларусі, але і набыла статус буйнейшага форуму электронных і друкаваных СМІ міжнароднага ўзроўню. З кожным годам мерапрыемства прывядае ўсё больш і больш удзельнікаў як з нашай краіны, так і з замежных, бо толькі тут паўстае унікальная магчымасць азнаёміцца з інфармацыйным рынкам Беларусі, з новымі мас-медыйнымі праектамі, прадэманстраваць сваю прадукцыю, наладзіць новыя творчыя і дзелавыя кантакты, абмяняцца вопытам з калегамі.

Для адкрыцця мерапрыемства на своеасабліва аздобленую сцэну былі запрошаны міністр інфармацыі Беларусі Уладзімір Русакевіч, памочнік Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь — начальнік галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Усевалад Янчэўскі, намеснік старшыні Мінскага гарвыканкама Міхаіл Ціцякоў, намеснік начальніка ўпраўлення Прэс-канцэлярыі Дзяржсавета КНР Сюй Ін, міністр па справах друку і інфармацыі Маскоўскай вобласці Сяргей Майсееў, а таксама Аляксандр Зімоўскі, Рыгор Кісель, Юрый Казіятка ды Павел Якубовіч.

Урачыстую цырымонію адкрыцця выстаўкі ўступным словам распачаў міністр інфармацыі Беларусі Уладзімір Русакевіч. Уладзімір Васільевіч павітаў прысутных ад імя ўрада нашай краіны і адзначыў, што ў гэтыя велікодныя дні выстаўка «СМІ ў Беларусі» з'яўдала вялікую колькасць удзельнікаў з такіх краін свету, як Літва, Латвія, Малдова, Расія, Украіна, Кітай, Індыя, Турцыя. Гэта сведчыць пра цікаўнасць да развіцця беларускіх сродкаў масавай інфармацыі

і да творчасці айчынных журналістаў. Міністр падкрэсліў, што ганаровым госцем сёлетняй выстаўкі з'яўляюцца СМІ Брэсцкай вобласці. А ўвазе наведвальнікаў прапануюцца разнастайныя стэнды, экспазіцыі, цырымонія ўзнагароджання лепшых журналістаў Беларусі па выніках IV Нацыянальнага конкурсу «Залатая ліцера»...

Памочнік Прэзідэнта Беларусі — начальнік галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Усевалад Янчэўскі зачытаў прывітанне Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі ўдзельнікам і гасцям XII Міжнароднай спецыялізаванай выстаўкі «СМІ ў Беларусі» і III Беларускага інфармацыйнага форуму, у якім у прыватнасці гаварылася: «...Правядзенне гэтых значных мерапрыемстваў паслужыць плённаму абмену перадавым вопытам, дапаможа знайсці новыя прагрэсіўныя формы ўзаемадзеяння прэсы з органамі ўлады і грамадствам. Інфармацыйная прастора не можа быць арэнай саборніцтва ў тыражыраванні палітычных спекуляцый. У сённяшнім неспакойным свеце вельмі важна даносіць да людзей узважаную і

дакладную інфармацыю, усведамляючы ўсю меру адказнасці за кожнае друкаванае і эфірнае слова. Не сумняваюся, што ўдзел у выстаўцы актывізуе пошук шляхоў эфектыўнага развіцця беларускіх газет, часопісаў, тэлебачання і радыё ў мэтах павышэння ўзроўню іх канкурэнтаздольнасці, прывабнасці і папулярнасці ў чытачоў, гледачоў і слухачоў...»

Гасцей і ўдзельнікаў медыяфоруму таксама павіталі міністр па справах друку і інфармацыі Маскоўскай вобласці Сяргей Майсееў, які зачытаў прывітанне ад губернатара Маскоўскай вобласці Барыса Громава, і намеснік начальніка ўпраўлення Прэс-канцэлярыі Дзяржсавета КНР Сюй Ін.

Сёлета на медыяфоруме было прадэманстравана больш як 800 экспанентаў. Вельмі шырока дэманстраваліся расійскія СМІ. Удзельнікамі экспазіцыі сталі Ульянаўская, Разанская, Чэлябінская, Архангельская, Маскоўская ды іншыя вобласці, Стаўрапольскі край і горад Масква.

Што да нашай краіны, дык на выстаўцы экспанаваліся айчыныя газеты і часопісы, тэле- і радыёкампаніі, выдавецтвы і друкарні, рэкламныя арганізацыі, інфармацыйныя агенцтвы, адукацыйныя ды інфармацыйна-культурныя цэнтры. А яшчэ — дзіцячыя, вузаўскія, праваслаўныя, ваенныя сродкі масавай інфармацыі, а таксама СМІ Саюзнай дзяржавы. Асобныя стэнды прысвячаліся абласным выданням...

І ўсе яны, без перабольшвання, прыцягвалі ўвагу наведвальнікаў. Не выключэнне і стэнд рэдакцыйна-выдавецкай установы «Літаратура і Мастацтва». Да слова, ля экспазіцыі РВУ адбыліся прэзентацыі нядаўна выдадзеных тут кніг А. Федарэнкі «Тры талеры», Л. Рублеўскай «Карона на дне віра, альбо Казкі з хутара Юстыны», а таксама сустрэчы з аўтарамі выдання «Адзінокі васьмікласнік жадае пазнаёміцца» — Р. Баравіковай, А. Бадаком, А. Наварычам.

Цэнтральная падзея сёлетняй XII Міжнароднай спецыялізаванай выстаўкі «СМІ ў Беларусі» — III Беларускага інфармацыйнага форуму «СМІ ў эпоху глабалізацыі: актуальныя аспекты».

Арганізатарамі форуму выступілі Міністэрства інфармацыі Беларусі, Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы пры падтрымцы Выканаўчага камітэта Саюза Незалежных Дзяржаў, Міжнароднага «Еўразійскага руху» і Еўразійскай акадэміі тэлебачання і радыё.

У мерапрыемстве бралі ўдзел каля 350 чалавек: прадстаўнікі дзяржаўных і мас-медыйных структур, выдаўчы палітолагі і грамадскія дзеячы Беларусі, Расіі і краін СНД. Падчас пленарнага пасяджэння былі асветлены такія тэмы, як «Глобалізацыя: пагроза дэсуверэнізацыі і шматпалярная альтэрнатыва», «СМІ ў эпоху глабалізацыі: уплыў грамадства або ўплыў на грамадства», «Духовныя каштоўнасці і выклікі аднапалярнай глабалізацыі», «Эканоміка як фактар глабалізацыі. Эканамічны суверэнітэт дзяржавы ва ўмовах глабальнай канкурэнцыі»...

Віктар КАВАЛЁў

На здымку: выстаўку адкрываюць міністр інфармацыі Беларусі Уладзімір Русакевіч, намеснік начальніка ўпраўлення Прэс-канцэлярыі Дзяржсавета КНР Сюй Ін і міністр па справах друку і інфармацыі Маскоўскай вобласці Сяргей Майсееў.

Фота Кастуся Дробава

ПАЧАЛАСЯ ПАПІСКА НА II ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

**Для індывідуальных
падпісчыкаў:**

1 месяц — 6720 руб.
Падпісны індэкс —
63856

**Ведамасная
падпіска:**

1 месяц — 8710руб.
Падпісны індэкс —
638562

**Індывідуальная льготная падпіска для
настаўнікаў:** другое паўгоддзе, на 1 месяц
— 4500 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6820 руб.
Падпісны індэкс — 63880

**Каб год для вас быў неблагім —
падпішыцеся на «ЛіМ»!**

3 нагоды

**Друк і рынак:
новыя задачы**

У Мінску прайшла чарговая канферэнцыя Саюза выдаўцоў і распаўсюджвальнікаў. Заснаваны ў снежні 2006 года, Саюз выдаўцоў і распаўсюджвальнікаў масвай інфармацыі становіцца ўсё больш уплывовай арганізацыяй на мас-медыйнай прасторы нашай краіны. Традыцыйнымі сталі канферэнцыі, якія ладзіць грамадская арганізацыя. Апошняя ў іх шэрагу была прысвечана тэме "Рынак распаўсюджвання друку, нарматыўная прававая база, інвестыцыі і аўтаматызацыя". Перад пачаткам актуальнай і зацікаўленай размовы першы намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь і старшыня саюза Лілія Ананіч уручыла пасведчанні аб уступленні ў арганізацыю шэрагу суб'ектаў кнігавыдання і мас-медыйнай прасторы: выдавецтву "Мастацкая літаратура", "Народнай газеце", "Агенцтву Уладзіміра Граўцова", а таксама РВУ "Літаратура і Мастацтва" ды шэрагу паліграфічных прадпрыемстваў.

Маючы на мэце садзейнічаць стварэнню цывілізаванага рынку друкаванай прадукцыі, улічваючы сучасныя тэндэнцыі і тэхналогіі, саюз шукае вопыт у суседзях, якія прайшлі розныя этапы ў гэтай справе. Таму і ўдзельнічалі ў канферэнцыі госці з Расіі, Малдовы. З асаблівай цікавасцю слухалі айчынныя кнігавыдаўцы і распаўсюджвальнікі кніг, газет, часопісаў выступленні замежных калег. Несумненна, неаднойчы ў час канферэнцыі гучалі размовы пра вартасці аб'яднання на маганні ў рэалізацыі самага галоўнага праекта і клопату — як данесці кнігу, перыёдыку да чытача, як павялічыць тыражы, як у час наступу электронных СМІ зрабіць друк канкурэнтаздольным, як вярнуць старога чытача і як набыць новага. Сапраўды, праблем больш чым дастаткова. І не дзіўна, бо калі гаварыць пра інфармацыйную прастору Беларусі, то хацелася б прывесці некалькі лічбаў, агучаных на канферэнцыі. Летась, у 2007 годзе, у краіне пабачылі свет 12565 кніг і брашур. Агульны іх тыраж склаў 49777,8 мільёнаў асобнікаў. Дарэчы, мастацкая літаратура займае наступныя пазіцыі: 2677 назваў тыражом 16136,8 мільёнаў асобнікаў. Лідэрам, зразумела, з'яўляецца проза — 1865 назваў. Паэзіі выпушчана 426 найменняў кніг, драматургіі — 24, мастацкай публіцыстыкі — 43, фальклорных выданняў — 194. Беларуская літаратура (размова пра мастацкую кнігу) прадстаўлена 619 назвамі. Для параўнання: у 2006 годзе пабачыла свет 469 кніг.

Што да перыёдыкі, то ў 2007 годзе выходзіла 520 часопісаў, 682 газеты. Лідэрам па тыражы з'яўляецца газета "Советская Белоруссия". Сярод выданняў на беларускай мове — газета "Звязда".

Пакідаючы гэтую статыстыку без каментарыяў, хацелася б звярнуць увагу на наступнае: умовы працы друкаваных СМІ, як і кнігавыдаўцоў, сёння досыць няпростыя. Не ўлічваючы складанасці рынку, не думаць пра новыя формы зносін з чытачом — неабяспечна для будучага лёсу саміх выданняў ды і айчыннай кнігі ўвогуле.

Юлія ЛЕБЕДЗЕВА

3 нагоды выхаду кнігі

"Анёл нябесны" — кніга пад такой назвай выйшла напрыканцы мінулага года ў серыі "Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі".

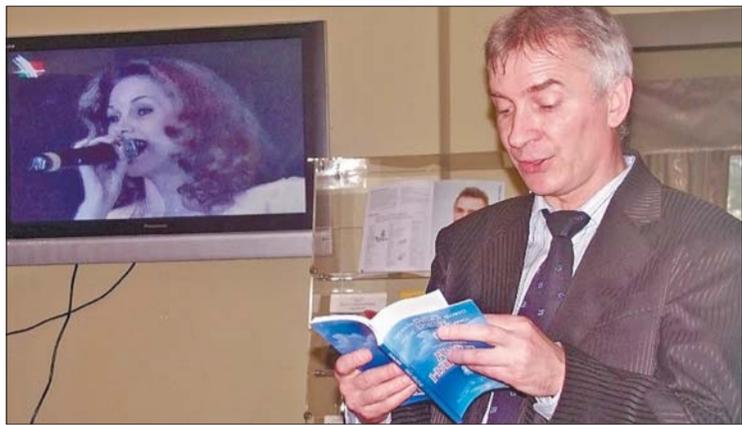
Аўтар — вядомы паэт, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі Уладзімір Мазго.

Як зазначаецца ў прадмове да зборніка, кніга сталася доўгачаканай як для чытача, так і для самога аўтара.

У ёй сабраны вершы, песенныя тэксты, гумар — лепшае са створанага пісьменнікам за апошнія дзесяцігоддзе.

3 нагоды выхаду кнігі ў Літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа нядаўна адбылася сустрэча з паэтам, на якую прыйшлі пісьменнікі, навукоўцы, моладзь і ўвогуле ўсе неаб'якавыя да мастацкага слова.

На пачатку вечарыны слова ўзяла гаспадыня —

дырэктар музея Зінаіда Камароўская, якая выказала спадзяванне, што вечарына прыйдзеца даспадобы прысутным дзякуючы найперш сваёй лірычнай скіраванасці і той непаўторнай аўры, што пануе ў музеі.

Вёў рэй паэт, галоўны рэдактар часопіса "Польмя"

Мікола Мятліцкі. Ён распавёў пра даўняе сяброўства з Уладзімірам Мазго, адзначыў пранікнёнасць ягоных вершаў, адметнасць паэтычнага дару, прачытаў свае вершы. Цёплыя словы ў адрас галоўнага героя ўрачыстасці выказаў крытык Аляксандр Марціновіч, а паэт

Мікола Чарняўскі, дарэчы, рэдактар першых вершаў Уладзіміра Мазго, распавёў пра знаёмства з паэтам, падкрэсліў важкі ўнёсак творцы ў беларускую дзіцячую літаратуру. Шчыра выказаўся і іншыя госці вечарыны — загадчык аддзела культуры Стаўбцоўскага райвыканкама Анатоль Грэкаў, паэт, намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Польмя" Уладзімір Марук, пісьменнік Іван Курбека, супрацоўнік штотыднёвіка "ЛіМ" Янка Лайкоў.

Не "адставаў" ад выступоўцаў і сам віноўнік імпрэзы — чытаў шмат сваіх вершаў і быў не менш за астатніх узрушаны і натхнёны.

Арыгінальнасць вечарыны надаваў усталяваны ў зале экран, на якім прысутныя мелі магчымасць бачыць відэазапісы канцэртаў з удзелам знакамітых беларускіх артыстаў, якія выконвалі песні на словы Уладзіміра Мазго.

Іван ПЛЁСАЎ
Фота Уладзіміра Жука

«ЛіМ» — у залатым дзесятку

Названы лаўрэаты чарговага творчага конкурсу Беларускага саюза журналістаў "Залатое пярэ" .

Падвядзенне вынікаў гэтага прэстыжнага спаборніцтва адбываецца штогод напярэдадні Дня друку. Сёлетні конкурс быў па-свойму адказны, бо праходзіў пад знакам падрыхтоўкі да 50-годдзя саюза журналістаў нашай краіны, і вызначаўся высокім узроўнем, глыбінёй і яркасцю многіх прадстаўленых работ. Камітэт па прэміях і прафесійнай этыцы ГА "БСЖ", разгледзеўшы 24 творчыя праекты, вылучыў з іх 10 лепшых.

Вось як выглядае афіцыйны спіс лаўрэатаў конкурсу "Залатое пярэ" (у розных намінацыях): Іван Гарыст — галоўны рэдактар газеты "Калінкавіцкія навіны"; Святлана Берасцень — рэдактар аддзела "ЛіМа"; Зоя Саракавік — намеснік галоўнага рэдактара Баранавіцкай аб'яднанай газеты "Наш край"; Лілія Хатэнка — старшы рэдактар дырэкцыі сацыяльна-эканамічных і мастацка-публіцыстычных праграм ЗАТ "Сталічнае тэлебачанне"; Дзмітрый Клуц — загадчык аддзела газеты "Железнодорожник Белоруссии"; Таццяна Уладзімірава — рэдактар аддзела палітыкі газеты "Рэспубліка"; Мікалай Гулевіч — галоўны рэдактар шматтыражнай газеты "Гомсельмаш"; Галіна Шаблінская — спецыяльны карэспандэнт 1-й катэгорыі І Нацыянальнага канала Беларускага радыё; Навум Сандамірскі — галоўны рэдактар Глускай газеты "Радзіма"; калектыўны праект газеты "Советская Белоруссия".

Уручэнне "залатых пёраў" адбылося 30 красавіка на традыцыйным фестывалі беларускай журналістыкі. А ўвосені, напярэдадні святкавання свайго юбілею, Беларускае саюза журналістаў правядзе яшчэ адзін творчы конкурс — новы, запачаткаваны толькі летась, — для супрацоўнікаў рэгіянальных і сталічных СМІ.

Ул. інф.

Там, дзе жыла Эліза, перамены

Вядомы не толькі гродзенцам Дом Элізы Ажэшкі да канца бягучага года зменіць сваё аблічча: пачалася абнаўленне гістарычнага будынка. Пасля капітальнага рамонту ў ім па-новаму будзе выглядаць мемарыяльны пакой знамай пісьменніцы, тут зноў размесціцца аддзел замежнай літаратуры і юнацкі філіял абласной бібліятэкі імя Карскага.

І яшчэ адна навіна: на месцы колішняй сядзібы бацькоў Элізы — Паўлоўскіх, што ў вёсцы Мількаўшчына непадалёк ад Скідаля, ствараецца культурна-турыстычны комплекс. Тут пачаліся аднаўленчыя работы, а ў будучым мяркуецца стварыць музей.

Да юбілею — чарговы зборнік

Творчая інтэлігенцыя старажытнай Ліды адзначыла 70-годдзе з дня нараджэння мясцовага паэта Пятра Макаравіча. Ён — адзін са старэйшых членаў літаб'яднання "Суквецце", што працуе пры рэдакцыі "Лідскай газеты" і ў свой час нямала зрабіў дзеля станаўлення гэтай суполкі. Дарэчы, арганізатарскай дзейнасці Пётр Рыгоравіч не пакідае і ў сучасным узросце. Прыкладам, па ягонай ініцыятыве нядаўна адбыліся сустрэчы пісьменніцы Хрысціны Лялюко, нашай зямлячкі, з чытачамі раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы і навучэнцамі Лідскага каледжа Гродзенскага дзяржуніверсітэта.

Напрыканцы яшчэ пра адну прыемную падзею: да юбілею П. Макаравіча выйшаў чарговы зборнік яго вершаў. У кнізе таксама змешчаны аўтарскія пераклады паэтычных твораў А. Пушкіна, М. Лермантава, Ф. Цётчова, Г.Ахматава, М. Цвятавай і іншых.

Аляксандр ЖАЛКОЎСКИ

Творчае жыццё Віцебшчыны

"Да цябе, мая мова, звяртаюся" — так называлася сустрэча членаў народнага літаратурнага аб'яднання "Крылы" з выпускнікамі сярэдняй школы № 3 горада Наваполацка.

Літаратурнае аб'яднанне створана 5 гадоў таму і сабрала творчых людзей рознага ўзросту, якія імкнуцца паэтычна асэнсоўваць рэчаіснасць і знаходзіць натхненне ў кожным дні нашага жыцця.

Перад адзінаццацікласнікамі свае вершы прачытала член Саюза пісьменнікаў Беларусі Тамара Талкачова, наваполацкія паэты Фаіна Грынева, Ганна Аляскерава, Яўгенія Букоткіна.

Сустрэча адбылася ў рамках аб'яднанага ЮНЕСКА года роднай мовы, гучалі вершы на беларускай, рускай, украінскай мовах.

* * *

У Віцебскай абласной друкарні выйшла шостая кніжка члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, вэтэрана Вялікай Айчыннай вайны Ніны Васільевы Давыдзенкі "Через тернии к звездам".

Сінь зорнага неба ўжо з вокладкі запрашае чытача дастаць запаветную, самую зялёную зорку, якая ў кожнага — свая, як жыллёвы шлях. Аўтарскі ўступ, якім пачынаецца зборнік, паказвае шлях самой Н. Давыдзенкі ад першага верша ў 1979 годзе, які быў надрукаваны ў газеце "Віцебскі рабочы" да самай яркай яе зоркі, як паэтка называе сваё ўступленне ў Саюз пісьменнікаў Беларусі ў 2005 годзе.

У кнізе сабраны замалеўкі роднага Віцебска, прыроды, разважання, напоўненыя аптымізмам, які неабходны чалавеку ў любым узросце.

Валянціна АЛЕЙНКАВА

Быць актыўным у жыцці свайго горада, вёскі, выхоўваць змену, працаваць з таленавітай моладдзю — гэта добраахвотная неабходнасць для кожнага члена Саюза пісьменнікаў Беларусі. Многіх з іх узначальваюць літаратурныя аб'яднанні, якія створаны ў глыбінцы. Так, у Шаркоўшчыне дзейнічае народнае літаратурнае аб'яднанне "Світанак", а стварыла яго і ўзначальвае член Саюза пісьменнікаў Беларусі, член Беларускага саюза журналістаў, загадчыца аддзела райгазеты "Кліч Радзімы" Кацярына Мар'янаўна Сосна. Члены аб'яднання ўдзельнічаюць у розных мерапрыемствах, вызджаюць з літаратурнымі вечарынамі ў гаспадаркі раёна. Разам з імі Кацярына Мар'янаўна выпусціла зборнік "Шаркоўшчынскаму краю". Яна — аўтар дзвюх кніг: "Імпенні жыцця" і "На скрыжаванні лёсу", друкавалася ў калектыўных зборніках.

У бліжэйшых планах паэты і літаб'яднанні — стварэнне кнігі аб творчых людзях раёна. "Гэта будзе вельмі цікавая і карысная справа, нас чакаюць адкрыцці", — уступлена Кацярына Мар'янаўна.

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА

Жаданы госць

Нядаўна на біялагічнам факультэце Белдзяржуніверсітэта адбылася надзвычай цікавая сустрэча з лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі, кавалерам ордэна Францыска Скарыны, старшынёй праўлення Беларускага дзіцячага фонду, галоўным рэдактарам часопіса "Вясёлка" Уладзімірам Ліпскім. Ён аўтар кніг "Я, або Спроба аднаго радаводу" (дзе сабраў і даследаваў генетычныя карані ўсіх Ліпскіх, якіх толькі здолеў адшукаць), "Маці" ("Малітва сына"), "Бацька" ("Лісты сына"), напісаў кнігу-даследаванне аб паходжанні прозвішчаў жыхароў роднай яму вёскі Шоўкавічы, што ў Рэчыцкім раёне на Гомельшчыне.

Студэнты-біялагі загадзя пазнаёміліся з кнігай-нарысам У. Ліпскага "Урок Купрэвіча" (1987) пра вядомага ў нас вучонага-біёлага В. Купрэвіча, які доўгі час узначальваў Акадэмію навук Беларусі. Цікавасць у моладзі выклікалі кнігі пісьменніка пра І. Лучанка, М. Захарэвіча, зборнікі прозы, нарысы, публіцыстыка.

Падчас сустрэчы была магчымасць пазнаёміцца з У. Ліпскім не толькі як з пісьменнікам, але і грамадскім дзеячам. Усіх прысутных крануў яго расповед аб шматгадовай працы па ўладкаванні дзяцей-сірот з дзіцячых прытулкаў у паўнаважаныя сем'і і стварэнні з дапамогай дзяржавы і спонсараў так званых SOS-вёсак — дамоў сямейнага тыпу.

Не абшлось, зразумела, і без гумару. Уладзімір Сцяпанавіч — ініцыятар і арганізатар Усебеларускага свята сатыры і гумару, якое вольна ўжыць год праводзіцца ў "Беларускім Габраве", вёсках Малыя і Вялікія Аўшкі, што на Гомельшчыне, — пранававу студэнтам і выкладчыкам "слоўную дуэль" на лепшыя вясёлыя гісторыі і анекдоты, прытчы, афарызмы, сцэнкі, маналогі, дыялогі.

Уладзімір НАВУМОВІЧ,
дацэнт філагічнага факультэта
Белдзяржуніверсітэта

Прынятыя ў Саюз пісьменнікаў Беларусі

Сабіла Іван Іванавіч
Празаік.

Нарадзіўся 22 красавіка 1940 года ў Мінску. Член Саюза пісьменнікаў Расіі, акадэмік Акадэміі расійскай славеснасці і Пятроўскай акадэміі навук, заслужаны работнік культуры РФ, лаўрэат літаратурнай прэміі імя Ф. Абрамава. Сакратар Саюза пісьменнікаў Расіі, намеснік старшыні выканкама Міжнароднага таварыства пісьменніцкіх саюзаў. Аўтар кніг прозы, сярод якіх найбольш вядомыя "Открытый ринг", "От земли до неба", "Война была долгой" і інш. Жыве і працуе ў Маскве.

Новік Аляксандр Аляксандравіч
Паэт.

Нарадзіўся 10 лютага 1938 года ў вёсцы

Грабаўка Церахаўскага раёна Гомельскай вобласці. Шмат гадоў працаваў электразваршчыкам на Поўначы Расіі.

Аўтар шматлікіх зборнікаў паэзіі, сярод якіх "Магаданский родник", "Родниковая память", "Запоздалая осень", зборніка паэмы "Эти дивные крылья любви" і інш. Жыве і працуе ў Бабруйску.

Уцеўскі Міхаіл Барысавіч
Празаік.

Нарадзіўся 30 сакавіка 1927 года ў горадзе Шчорсы Чарнігаўскай вобласці. Кандыдат эканамічных навук. Аўтар кнігі прозы "Свидания", рамана "Бремя желаний". Жыве ў Мінску.

Петручук Васіль Уладзіміравіч
Празаік, публіцыст.

Нарадзіўся і жыве ў Беластоку. Аўтар кніг прозы. На Беларусі пабачыла свет ягоная кніга прозы "Поэзия".

Сітаў Уладзімір Анісімавіч
Празаік.

Нарадзіўся 24 мая 1940 года ў Віцебску. Навуковец, канструктар. Заслужаны вынаходнік Рэспублікі Беларусь, заслужаны работнік прамысловасці Рэспублікі Беларусь, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР.

Аўтар рамана-дылогіі "Пора любви", а таксама шматлікіх апавяданняў і казак. Жыве і працуе ў Віцебску.

Кавалерчык Барыс Лазаравіч
Сатырык, гумарыст.

Нарадзіўся 20 чэрвеня 1935 года ў Гомелі. Аўтар шматлікіх публікацый у жанры сатыры і гумару. Ягоная творчасць шырокавядомая чытачам краін СНД.

Аўтар кніг "Игра мыслей", "Смех и вода нужны нам всегда". Жыве ў Гомелі.

Вачамі Напалеона Орды

У Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны адкрылася выстаўка "Беларусь на літаграфіях Напалеона Орды". Сумесны праект музея і газеты "СБ. Беларусь сегодня" будзе прадстаўлены па ўсёй краіне ў межах акцыі "Мы беларусы!".

"Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны — не толькі захавальнік памяці нашага народа, але перадусім напамін аб тым, што такой страшнай вайны не павінна паўтарыцца, — адзначыў ва ўступным слове дырэктар музея Сяргей Азаронак. — А гэта будзе толькі тады, калі ў сьвядомасці кожнага чалавека будзе не зброя, не войны, не гвалт, а тое прыгожае і вечнае, што сабрана ў рамках гэтай выставы".

У экспазіцыі прадстаўлены 47 літаграфій з уласнай калекцыі лаўрэата прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь "За духоўнае адраджэнне" Уладзіміра Ліхадзедава: "Са школьнай лавы я збіраю любовія выявы, звязаныя з Беларуссю: выразкі з газет, часопісаў, розныя фотаздымкі. Калі я збіраў паштоўкі, то выпадкова пабачыў некалькі літаграфій. Так і з'явілася на свет гэтая калекцыя. Літаграфія, кожнай з якіх больш за сотню гадоў, прывозіліся з Польшчы, Літвы, Украіны — адусюль."

Архітэктурныя пейзажы Гародні, Міра, Нясвіжа, Свіслачы, Ліды, Турава і іншых гарадоў ды мястэчак Беларусі адметныя тым, што большасць з іх на сённяшні дзень не захавалася ўвогуле альбо значна змянілася ў працэсе рэканструкцыі. Вядомы мастак, кампазітар і літаратар Напалеон Орда прысвяціў Беларусі больш як 200 малюнкаў і акварэляў. З самых адметных у канцы XIX стагоддзя былі зроблены літаграфіі па 500 асобнікаў кожная. Арыгіналы жа саміх малюнкаў у нашай краіне не захавалася — усе яны знаходзяцца ў Польшчы.

У адкрыцці выстаўкі таксама бралі ўдзел кіраўнік рэдакцыйна-выдавецкага ўстанова "Літаратура і мастацтва" Аляксандр Карлюкевіч, знаны даследчык айчыннай культуры прафесар Адам Мальдзіс і старшыня Глыбоцкага савета дэпутатаў Аляксандр Калбасіч.

Экспазіцыя будзе працаваць да канца мая.

Ян АКУЛІН

«Белы бусел над Бесяддзю»

Так называлася літаратурна-музычная кампазіцыя па творах Алеся Письмянкова, якую падрыхтавалі і правялі супрацоўнікі аддзела гуманітарна-асветніцкай работы Фундаментальнай бібліятэкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта пры непасрэднай арганізацыі дацэнта кафедры беларускай мовы Жанны Белакурскай на філалагічным факультэце. Цікава, што да яго творчасці звярнуліся філолагі не беларускага, а рускага аддзялення філфака.

Вядучыя імпрэзы бібліятэкар Ірына Шкіронак і студэнткі-

першакурсніцы Аліна Плехова і Марына Галушкіна (зрэшты, зямлячкі Алеся Письмянкова, абедзве — з Магілёва), як бы гартаючы старонкі біяграфіі паэта, знаёмілі сваіх аднакурснікаў і прысутных у аўдыторыі выкладчыкаў з асноўнымі вехамі жыцця паэта і творчага шляху выпускніка філфака 1980 года, які чатыры гады таму абарвала заўчасная смерць.

Аповед вядучых яскрава падмацоўваўся вершамі паэта, якія на памяць чыталі студэнты, і фотаздымкамі розных гадоў, а таксама маляўнічымі пейзажамі,

напісанымі вядомымі беларускімі мастакамі. І ўсё гэта, арганічна пераплятаючыся, стварала цэласны партрэт Алеся Письмянкова на фоне свайго часу.

З асаблівай увагай слухалі ў аўдыторыі і гасцей — тых, хто ведаў паэта асабіста, не адзін год сябраваў з ім і поруч працаваў. Сваімі ўспамінамі пра Алеся Письмянкова падзяліліся Навум Гальяравіч, Анатоль Зэкаў і Валерый Стралко. Першыя два, апроч усяго, працягалі вершы, прысвечаныя памяці сябра, а апошні — пераклады ягоных твораў на ўкраінскую мову, што склалі кнігу "Любить би вечно...", якая пабачыла свет летась, у прырададзень 50-гадовага юбілею А. Письмянкова. Прагучалі таксама і запісы песень на вершы паэта ў выкананні Ядвігі Паплаўскай і Аляксандра Ціхановіча ("Сябру") і самадзейнага ансамбля "Сустрэча" Гомельскага прадпрыемства транспарту нафты "Дружба" ("Чаканне").

Мяркуюцца, што літаратурна-музычная кампазіцыя "Белы бусел над Бесяддзю" атрымае свой працяг: яе пабачаць і пачуюць студэнты і выкладчыкі іншых факультэтаў Белдзяржуніверсітэта. Такая ўвага да творчасці аднаго паэта, зусім не прымеркаваная да якога б не было юбілею, назіраецца тут упершыню. І гэта яскравае сведчанне, што паэзія Алеся Письмянкова жыве і краіна сэрцы чытачоў.

Наталля АЛЯКСАНДРАВА

Неба беларускага слова

Як зазначыла дырэктар Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаіда Камароўская, ужо даўно стала добрай традыцыяй праводзіць ва ўстанове літаратурныя чацвяргі, сустракацца з цудоўнымі і таленавітымі людзьмі. Гэтым разам ва ўтульнай зале музея адбылася прэзентацыя кнігі Анатоля Бутэвіча "Пад небам беларускага слова". Анатолю Іванавічу — чалавек цікавы, шматгранны, ён прафесійна, з цэльнай і любоўю піша пра славутых людзей, пра родную Беларусь.

Падчас мерапрыемства ў слайд-рэжыме дэманстраваліся фотаздымкі А. Бутэвіча з рознымі славутымі асобамі, а ў паўзах паміж выступленнямі вечарыну аздаблялі чароўнай класічнай музыкай навучэнкі СШ № 15 г. Мінска.

Галоўны рэдактар часопіса "Маладосць" пісьменніца Раіса Баравікова падкрэсліла, што Анатоль Бутэвіч праз слова перадаў тое, чым багатая наша зямля. А слова — гэта першааснова, з яго, так бы мовіць, пачынаецца чалавечае жыццё. А каб пісьменнік змог выказацца ў сваіх кнігах, яму трэба шмат чаго мець у сва-

ім сэрцы і свайёй душы, і, увогуле, — у сваім жыцці. У А. Бутэвіча яно было вельмі багатае на сустрэчы, на знаёмствы з добрымі людзьмі...

Георгій Кісялёў, галоўны рэдактар выдавецтва "Беларуская навука", у якім кніга "Пад небам беларускага слова" пабачыла свет, выказаў надзею, што гэта не апошні сумесны праект і што для любога выдавецтва гонар працаваць з такім аўтарам, як Анатоль Іванавіч і выдаваць яго кнігі.

Таксама слова бралі знаўцы асобы — Мікола Малаўка, Навум Гальяравіч... А старшыня грамадскага аб'яднання "Беларускі фонд культуры" Уладзімір Глеп зрабіў акцэнт на тым, што ў кнізе Анатоля Бутэвіча ёсць усё: і тое, што баліць, калі мы думаем пра нашу мову, пра нашу культуру і спадчыну, і тое, чым мы маем права ганарыцца — роднай мовай, культурай, спадчынай...

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

Гісторыя «любіць» праўду...

У сталічным інстытуце парламентарызму і прадпрыемальніцтва адбылася прэзентацыя кнігі вядомага гісторыка і публіцыста, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Анатоля Мяснікова "Сто асоб беларускай гісторыі", якая на пачатку сёлетняга года выйшла ў свет у РВУ "Літаратура і Мастацтва".

На сустрэчу з аўтарам, які, дарэчы, працуе зараз загадчыкам кафедры журналістыкі згаданага інстытута, акрамя паўтары сотні студэнтаў, прыйшлі дырэктар Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктар гістарычных навук, прафесар Аляксандр Каваленя, кандыдат гістарычных навук, прафесар ІПП Рыгор Ермашкевіч, іншыя выкладчыкі і супрацоўнікі гэтай ВНУ.

Ва ўступным слове Анатоль Мяснікоў каротка распавёў аб працэсе падрыхтоўкі кнігі. Ён адзначыў, што на працу над "Ста асобамі..." "пайшло" звыш дзесяці гадоў. Знаёмства з архіўнымі, звычайна раней невядомымі і недаступнымі для даследчыкаў, дакументамі і матэрыяламі, збор сведчанняў з іншых, у тым ліку — і замежных крыніц, сістэматызацыя і апрацоўка фактаў, даных, лічбаў, нарэшце, — сам працэс напісання нарысаў запатрабавалі высокай адказнасці, творчых высілкаў, вялікай сканцэнтраванасці і напружанасці думкі...

Падзяліўся аўтар і сваімі планами на недалёкую будучыню: калі кніга будзе больш-менш прыхільна сустрэта крытыкай, грамадскасцю і чытачамі, ён, што называецца, гатовы пашырыць яе рамкі — да "Ста пяцідзесяці асоб беларускай гісторыі"...

Выступаючы перад прысутнымі, аўтар прадмовы да кнігі "Сто асоб беларускай гісторыі" прафесар А. Каваленя распавёў пра найбольш адметныя асаблівасці ўсёй літаратурна-гістарычнай творчасці Анатоля Мяснікова. Вось ужо тры дзесяцігоддзі, адзначыў Аляксандр Аляксандравіч, ён плённа і праведна шчыруе на ніве гістарычна-публіцыстычнай дакументалістыкі. У творчым актыве даследчыка і пісьменніка 15 кніг публіцыстыкі і манаграфій, сярод якіх вялікай навізнай і глыбінёй даследавання вызначаюцца кнігі "Нацдзмі: лёс і трагедыя Фабіяна Шантыра, Усевалада Ігнатоўскага і Язэпа Лёсіка", "Айчыны верныя сыны", "Дзеля гэтага варта жыць", "Гісторыя Беларусі: пытанні і адказы", "Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны)", "Талант быць чалавеком"; а таксама звыш 250 навуковых і гістарычна-даследчых прац. Акрамя згаданых вышэй Шантыра, Ігнатоўскага і Лёсіка, асобныя дакументальныя аповесці і вялікія, ґрунтоўныя гістарычныя нарысы ён прысвяціў такім выбітным асобам беларускай мінуўшчыны, як Язэп Адамовіч, Аляксандр Бурбіс, Аркадзь Смоліч, Аляксандр Чарвякоў...

Прафесар інстытута парламентарызму і прадпрыемальніцтва Р. Ермашкевіч падрабязна спыніўся на характэрных адрозненнях кнігі "Сто асоб беларускай гісторыі" ад ранейшых выданняў на гэтую ж тэматыку. У многіх даследаваннях, нарысах і артыкулах — і перш за ўсё пра асоб першай трэці XX стагоддзя, падкрэсліў Рыгор Іванавіч, іх партрэты "маляваліся" дзівымі фарбамі: альбо выключна белай, альбо толькі чорнай... "Анатолу ж Мяснікову, — дадаў выступаюца, — удалося "знайсці" самыя вартавы і правільныя ацэнкі дзесяткам дастойных сыноў Бацькаўшчыны..."

Са станоўчымі ацэнкамі кнігі, дарэчы, выдатна аформленай у паліграфічных адносінах і аздобленай партрэтамі герояў, на прэзентацыі выступілі прафесар інстытута Людміла Сямёнава, старшы выкладчык Марына Лебедзева і іншыя ўдзельнікі сустрэчы. Напрыканцы Анатоль Мяснікоў адказаў на шматлікія пытанні прысутных.

Альберт НЕСЦЯРУК

Пісьменніцкае слова гучыць

Стварэнне Мінскага абласнога аддзялення грамадскага аб'яднання "Саюз пісьменнікаў Беларусі" стала адметнай з'явай у культурным жыцці вобласці. Арганізацыя множыць свае творчыя дасягненні, набірае моц; расце майстэрства і пашыраецца творчы дыяпазон яе членаў. Аб тым, як ідуць справы сёння, што ўжо зроблена і што чакае наперадзе — на гэтыя і іншыя пытанні адказвае першы намеснік старшыні Мінскага аблвыканкама Віктар Шчэцька.

ная!". Яна была прысвечана 70-годдзю стварэння нашай вобласці. Пісьменнікі, журналісты, актыўныя грамадскай арганізацыі "Веда" пабывалі ў Слуцку, Заслаўлі, Валожыне, Вілейцы, Копылі, Чэрвені, Любані, Жодзіне. Ва ўсіх мерапрыемствах прыняло ўдзел больш як 3,5 тысячы чалавек. Дадам, што да гэтай юбілейнай даты пісьменнікі і журналісты напісалі 18 нарысаў пра лепшых людзей нашай арэнаноснай вобласці. Кніга "Гордосьце зямлі Мінскай" нядаўна надрукавана.

Наогул, калі гаварыць пра ахоп населеніцтва ўсімі гэтымі мерапрыемствамі, то можна заўважыць, што ў мінулым годзе на іх прысутнічала больш сямі тысяч чалавек — жыхары многіх гарадоў, вёсак, вайскоўцы. І добра, што праца ў гэтым напрамку працягваецца.

У лютым-сакавіку паэты і празаікі пабывалі на сустрэчы з воінамі пагранічнага факультэта пры інстытуце Нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь, а таксама з асабовым саставам асобнага кантрольна-прапускнога пункта "Мінск". На базе адной з часцей унутраных войск Міністэрства ўнутраных спраў пісьменнікі вобласці правялі творчыя семінары на тэму: "Патрыятызм — гэта вышыня, якую нельга аддаваць". Творцы азнаёміліся з жыццём, бытам і тым, як арганізавана вучоба ў спецыяльных падраздзяленнях, пабывалі ў музеі брыгады, падарылі бібліятэцы часці свае кнігі.

— **Кніг зараз выдаецца ў некалькі разоў больш, чым дзесяць — пятнаццаць гадоў таму. Але чаму цяпер назіраецца зніжэнне попыту на літаратуру?**

— Я так катэгарычна не сцвярджаю бы. Чаму? Нягледзячы на прысутнасць на медыйным рынку тэлебачання, на развіццё Інтэрнета, друкаваная прадукцыя не страчвае свайго прызначэння і застаецца галоўным сродкам духоўнага, эмацыянальнага і мастацкага ўздзеяння на чытачоў. Кнігі патрэбны грамадскасці. Іх купляюць. Але давайце паглядзім, што ў продажы?

Друкаваная прадукцыя ў свет выходзіць нямала. Гэтаму спрыяе і тое, што ў вобласці налічваецца каля сотні неадзязнаўных выдавецтваў. У некаторых гарадах іх па некалькі. Згадаем, што ў рэспубліцы — толькі 6 дзяржаўных выдавецтваў. Як бачым, значныя аб'ёмы прадукцыі, што выпускаецца, прыпадаюць на неадзязнаўных выдавецкіх сектар. Так што цяпер не толькі прафесійны празаік ці паэт можа надрукаваць свой твор, але і любы грамадзянін. Даступ не абмежаваны. Былі б грошы. З другога боку, які змест гэтых кніг? Вось у чым галоўная праблема. Прыходзіцца канстатаваць, што многія з іх не вызначаюцца належным творчым майстэрствам, не адлюстроўваюць у поўнай меры жыццёвыя супярэчнасці часу, шчыра кажучы, адсутнічае у іх тое, чым жыве сёння наш народ, наша дзяржава.

Шмат з'явілася кніг, аўтары якіх (іх я так і называю бы — "мясцовыя") пішуць пра сваю сям'ю, без патрэбы нешта дэталізуючы, змяшчаюць безліч сямейных фотаздымкаў... Зразумела, чалавек мае права пісаць і пра гэта, і ніхто не супраць, але далей свайго дома ці вёскі яго твор не ідзе, цікавіць толькі вельмі вузкае кола людзей: сваякоў, сяброў, суседзяў. Вось адсюль і рабіце выснову, чаму зніжаецца попыт на літаратуру.

Трэба яшчэ дадаць, што многія выдаюць свае творы невялікім накладам, і ў бібліятэкі яны звычайна не трапляюць, ужо не кажучы пра гандал. Пры гэтым і цэны, як гавораць, "кусаюцца". Выдавецтва стараецца зрабіць кнігу прывабнай, у каларовай цвёрдай вокладцы і, зразумела, яе кошт расце.

І яшчэ адна акалічнасць. Апошнім часам з'явілася шмат друкаванай прадукцыі такога зместу, які не можа нас задаволіць. Маю на ўвазе творы, у якіх парушаюцца маральна-этычныя нормы, у якіх ледзь не героямі выступаюць рабаўнікі, злодзеі, людзі сумніўных паводзін. Ёсць і такія творы, што адводзяць чытача ад рэальных падзей,

прапануючы свет ілюзій, часам нават абсурдных. Не хачу называць аўтараў такіх "мастацкіх" твораў, але ўпэўнены, што кнігі такога зместу доўга не пражывуць, але шкоду прынесці могуць.

— **Творы якіх пісьменнікаў вобласці вам запомніліся?**

— Не скажу, што я ўсіх чытаю. Членаў саюза ў нас 39 чалавек, а калі падлічыць тых, хто ўвогуле піша вершы, апаваданыя ці аповесці, то не памылюся, сцвярджаючы, што літаратараў у вобласці нашмат больш. У кожным раённым цэнтры вы знойдзеце трох-чатырох самаадданных энтузіястаў, якія друкуюць паэтычныя творы, прозу ў мясцовай газеце, у часопісах, або, як кажучы, пішуць для сябе, "у стол". Шмат створана суполак, студый, клубаў, літаратурных аб'яднанняў пры бібліятэках ці рэдакцыйных газет... Імі выдадзены зборнік вершаў, песень, нарысаў пад назвай "Галасы роднай старонкі". З любоўю раскажэце ў ім пра родны край, трапным мастацкім словам маюцца вобразы яго таленавітых, працавітых людзей. Люблю чытаць такія кнігі, яны напісаны ад душы, пранікнёна... Запомніліся вершы Рыгора Сакалоўскага, крэязнаўчыя нарысы Алеся Карлюкевіча, проза старэйшага пісьменніка Міншчыны, былога партызана і фронтавіка Васіля Гурскага і іншых.

— **Як, на ваш погляд, пісьменнік — гэта ідэалагічнае, асабістае ці грамадскае служэнне?**

— Мяркую, што літаратура, наогул, з'ява грамадская. Пісьменнік, на маю думку, займаецца творчасцю не для сябе. Усё, што ён напіша, у рэшце рэшт, прызначаецца людзям, нават і тады, калі пры яго жыцці ім напісанае не ўбачыць свет, гэта значыць не будзе надрукавана. Нездарма ў народзе кажучы: рукапісы не гараць. Адсюль, з гэтых маіх пасылаў, рабіце выснову аб тым, якім павінен быць пісьменнік, дзеля каго ён працуе, што выходзіць з-пад яго пяра, чаму вучыць іншых сваім літаратурным словам.

Адказваючы на ваша пытанне, заўважу, што рабіць паслядоўную строгую градыцыю пры пераходзе ад аднаго паняцця да другога нельга: гэты празаік, маўляў, — ідэалагічны, а вунь той — толькі пра асобу сваю дбае... Усе мы грамадзяне адной краіны, адзіны народ і павінны сумленна служыць радзіме.

— **Якія ўзаемаадносінны існуюць паміж ідэалагічным упраўленнем аблвыканкама і абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі?**

— Адносіны тут сапраўды творчыя. У планах на год і надалей прадугледжваюцца ўсе неабходныя мерапрыемствы, якія праводзяцца сумесна з пісьменнікамі, абласной арганізацыяй. Будзем і надалей працаваць у гэтым напрамку, бо такая праца прыносіць добры плён.

— **А моладзь сваёй увагай не абыходзіць? Што робіцца ў гэтым накірунку?**

— Паглядзім праўдзе ў вочы і скажам, што ў гэтых адносінах не ўсё так гладка, як нам бы хацелася. Так, на мой погляд, недастаткова дапамагаюць маладым старэйшыя па ўзросце пісьменнікі. У першую чаргу, у плане літаратурнай працы і выхавання ў шырокім сэнсе слова... Малады чалавек выдаў зборнік вершаў і адразу ж пажадаў уступіць у СПБ. Калі з ім пазнаёміліся вядомыя паэты, то паралі маладому калегу больш уважліва ставіцца да сваёй творчасці, не дапускаць паспешлівасці і стылістычных памылак. А ён усправаную крытыку, як кажучы, у штыкі. І што далей?..

Маладых, зразумела, можна хутка параніць, аднак і яны павінны быць гатовымі да канструктыўнага ўспрымання крытычных заўваг. Здараецца часам і адваротнае: некаторыя пачынаючыя празаікі, надрукаваўшы апоўвесьць ці апаваданне ў "тоўстым" часопісе, лічаць сябе амаль масцітымі творцамі, з нейкім нават унутраным выклікам пазіраюць на старэйшых калег.

Гэтыя прыклады я прывёў дзеля таго, каб паказаць, што не так і лёгка працаваць з маладымі пісьменнікамі. Але гэта неабходна. Я перакананы, што наша абласное аддзяленне ўдумліва ставіцца да працы з моладдзю. Праводзяцца кансультацыі, рэцэнзуюцца іх творы, даюцца парады наконт таго, як павысіць свой творчы патэнцыял. Мне казалі, што нядаўна ў аддзяленне прыйшла першакурсніца аднаго з універсітэтаў. Яна прынесла невялічкія творы, напісаныя ў школьныя гады. Няма было здзіўлены тыя, хто іх прачытаў. А потым дзяўчына паказала публіцыстычныя замалёўкі, два дзесяткі кароткіх апаваднанняў, мініяцюры. І ўсе яны прызнаны годнымі для публікацыі. Выпадак такі не адзіны.

Галоўнае для літаратара — разважаць і тварыць. А што да старэйшых нашых пісьменнікаў, то маладыя заўсёды могуць атрымаць ад іх падтрымку. Тым больш, што рашэнне аб стварэнні пры абласных аддзяленнях СПБ секцый для пачынаючых літаратараў, ужо прынята. Акрамя маладых літаратараў, у іх увойдуць вопытныя празаікі, паэты, літаратурнаўцы, крытыкі. Так што павучыцца будзе ў каго. Мы спадзяёмся, што праз некаторы час у вобласці з'явіцца яшчэ больш таленавітай моладзі, і голас яе загучыць на поўную моц.

Гутарыў
Анатоль СМАЛЯНКА
Фота Кастуся Дробава

Святая калона Нямцэвічаў

цеся, для таго, каб узнікла неабходнасць напісання глыбокага гістарычнага даследавання, усё адно патрэбен нейкі матыў. Што, у прыватнасці, штурхнула на гэты крок вас?

— Кожны, хто бываў у ваколіцах Скокаў, не мог не заўважыць прыкметнай цаглянай калоны, вышэйшай метраў у сем. Гэты класічны круты слуп, дыяметрам больш за метр, з чатырма нішамі, арыентаванымі на ўсе бакі свету, на ўзвышшы па-над далінай ракі Лясной, з якога ў яснае надвор'е добра відаць і сам Брэст, зацікавіў і мяне.

У народзе наконт калоны існуюць самыя неверагодныя меркаванні. Адны кажучы, што яна была ўзведзена ў гонар Канстытуцыі саюзнай дзяржавы Рэчы Паспалітай 3-га мая 1791 года, другія, маўляў, калону ўзвяла расійская імператрыца Кацярына.

У згаданым рукапісе Станіслава Урсын Нямцэвіча пад назвай "Маім унукам" я адшукаў наступныя радкі: "Ён таксама паставіў на высокім слупе статую святому Рафаілу, які стаяў непадалёку ад дворыка, і слуп гэты без статуі заставаўся да апошняга часу..."

Дык вось адкуль паходзіць назва мясцовасці Рахвал — ад драўлянай статуэткі арханёла Рафаіла, на польскай мове гэта імя гучыць як Рафал, а ўжо на мясцовым дыялекце — як Рахвал, таму што літара "ф" у мясцовым гучанні перадаецца гукам "хв". Такім чынам, захаваная назва мясцовасці вярнула гістарычную праўду — дом і месца, дзе нарадзіўся наш знакаміты зямляк Юльян Урсын Нямцэвіч, знаходзілася на Рахвале каля Скокаў, дзе і жылі Нямцэвічы да таго, як пабудавалі каменны палац. А высвятленне сапраўднага прызначэння цаглянай калоны арханёлу Рафаілу — рэдкага помніка доўгасцява — дае магчымасць занадта ёй годнае месца ў рэстры помнікаў гістарычнай спадчыны нашай дзяржавы.

Гэтай калоне прыкладна каля 250-ці гадоў. Што ёй дапамагло ў гэтым гістарычным калаўроце выстаяць — сказаць не проста, але ж і святасць яе варта ўлічваць.

— Як склаўся лёс роду Нямцэвічаў?

— Лёс роду Нямцэвічаў, як і іншых сем'яў Заходняй Беларусі, склаўся цяжка. 1939 год закрываў усе асновы існавання, пазбавіў маёмасці, правоў, а некаторых — нават жыцця і рассяяў па ўсім свеце. Безумоўна, гэта здарылася не толькі з Нямцэвічамі, а з усімі шляхецкімі родамі ў Беларусі, і не толькі са шляхецкімі. Кожны заможны гаспадар, незалежна ад веравызнання, лічыўся ворагам новай улады.

PS. Аб вялікім жыццёвым шляху Юльяна Урсын Нямцэвіча — слаўнага сына нашай Айчыны, 250 год з дня нараджэння якога споўнілася сёлета, — яго нашчадкі могуць меркаваць па нештатлікіх манускрыптах, якія захаваліся ў замежных архівах, сведчаннях яго сучаснікаў, блізкіх, што жылі і жывуць у розных краінах свету. Выхад кнігі Анатоля Гладышчука "Нямцэвічы" стане яшчэ адной яркай старонкай у вывучэнні гісторыі нашай краіны.

Валянцін БАРЫСЕВІЧ

Паэтычная «Вышыванка»

У брэсцкім выдавецтве "Альтэрнатыва" накладам 350 экзэмпляраў пабачыла свет першая кніга маладой паэтэсы з Ганцавіч Святланы Локтыш. Назва яе — "Вышыванка" — гэтка ж квяціста-напеўная, немудрагелістая, але проста прыгожая, як і вершы.

Святлана хоць і нарадзілася ў тым маляўнічым кутку Ганцавіцкай зямлі, у Люсіне, які пазначаны светлай і велічнай прысутнасцю Якуба Коласа, але яшчэ ў школьным узросце лёс адрывае будучую паэтку ад родных мясцін: падросшы ў Ганцавічах, яна з матуляю апынулася ажно ў далёкай Сібіры. Колькі жыла там — увесць час марыла пабываць на Радзіме. А як надарылася такая магчымасць на канікулах пасля здачы выпускных экзаменаў у школе, дык ад роднага куточка так і не здолела адарвацца. Ехала пагасцяваць, а засталася на сваёй адвечнай зямлі назаўсёды. Спачатку паступіла на харавое аддзяленне Гродзенскага вучылішча мастацтваў, пасля — на факультэт рэжысуры Мінскага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры, які скончыла ў 2001 годзе. Вось толькі ні па адной з атрыманых спецыяльнасцей працаваць так і не выпала.

Зараз Святлана — адказны сакратар Ганцавіцкай раённай газеты "Савецкае Палессе". Вершы пачала пісаць гадоў дзесяць таму, а друкаваць іх у перыядыцы — значна пазней. Пра што яны? Ды пра ўсё тое, што хвалюе маладую жанчыну, надзеленаю даткаваю душою і талантам: пра каханне, сям'ю, дзяцей, продкаў; пра жыццё-быццё, пра сяброў-землякоў, пра супрацьстаянне чыстага і бруднага, высокага і нізкага, вечнага і часовага... Гэта паэзія? Напэўна, бо кожны верш напоўнены ўнутранымі перажываннямі аўтара і лірычнага героя ў адной асобе. Адны з іх задыхаюцца ад роспачы, даймаюць сэрца трывогаю і разгубленасцю, іншыя зіхцяць шчасцем матулі і каханай... І вядоўдзін не пакідае чыгача абіяжывам.

Анатоль КРЭЙДЗІЧ

Малалетнім вязням фашызму

Створаны эскіз помніка-Пагосту б'ялым малалетнім вязням фашызму.

Каторы год пра яго ўсталяванне руціцца Анатолю Скачак. Чалавек надзвычай рухомы ў свае гады, праз апаленае вайною дзяцінства якога прайшоўся неміласэрны лёс — Анатолю Васільевічу на сабе ведаў усе жахі лагернага быцця. У нашыя мірныя гады ён імкнецца ўвасобіць ідэю ды ініцыіруе стварэнне мемарыялу "Прымірненне" і асобных могілак-Пагоста "Брацкі", якія б сталіся помнікам усім малалетнім вязням фашызму.

Магчыма, да 65-годдзя Перамогі ён будзе ўстаноўлены. Цяпер жа — самы складаны перыяд; шукаецца месца, дзе будзе ўсталявана адмысловая скульптура (магчыма, у Пухавіцкім раёне), вядуцца перамавы з мастакамі і людзьмі, якія б аказалі фінансавую падтрымку праекта.

Задума выявы Пагоста філасафічная: ў цэнтры кампазіцыі — мужняя рука, сіснутая ў кулак, якая імкнецца парваць калочы дрот — сімвал прагі палонных да волі і свабоды, іх гатоўнасці да пабегу з лагера. Вялікі куб-аснова нагадвае пра стойкасць і непахіснасць чалавека, рабрыны куба скіраваныя ва ўсе бакі свету, на якіх "пшацца" адна вялікая аўтабіяграфічная аповесць з жыцця вязняў.

Распрацаваны эскіз ухвалілі былыя вязні фашызму. І падтрымаўшы ідэю стварэння помніка з удзелам у фінансаванні некаторыя недзяржаўныя ўстановы зараз шукаюць партнёраў.

Паводле Анатоля Скачака, магчыма, па дапамогу яны звернуцца і да міжнародных адукацыйных цэнтраў, што захоўваюць сваім кірункам гістарычныя ды асветніцкія праграмы.

У супольнасце людзей можна будзе зрабіць усё неабходнае, каб да 65-годдзя Перамогі такі мемарыял з'явіўся на беларускай зямлі.

Ярына РЫТАМІНСКАЯ

даннях, краязнаўцы і навукоўцы ўбачылі ў гэтай гістарычнай асобе шмат адметнага. Раскажыце падрабязней пра род Нямцэвічаў?

— Вы тут самую сарцавіну праблемы закранулі. Паводле звестак, якія прыводзіць Юльян Урсын Нямцэвіч, ягоны род належаў да старэйшых літоўскіх родаў, нягледзячы на тое, што самі маглі паходзіць з Нямеччыны, адкуль і з'явілася другое прозвішча — Нямцэвіч. Дакладна невядома, калі Нямцэвічы сталі жыць на землях Вялікага княства Літоўскага, але ўжо ў XVI стагоддзі на старажытных беларускіх землях гэта быў заможны род, які валодаў значнай маёмасцю. З тых даўніх часоў у памесных уліковых кніжках засталіся запісы, якія засведчылі прысутнасць роду Урсын Нямцэвічаў на Віленскіх, Навагародскіх і Берасцейскіх землях.

— Адкуль гэтыя звесткі, на ваш погляд, мог узняць Юльян?

— Ён мог запазчыць у свайго бацькі Марцэля, мелініцкага падчашага, які, дарэчы, сур'ёзна займаўся гісторыяй свайго краю і роду і быў для таго часу вельмі адукаваным шляхціцам. Ён вёў пошукі цікавых звестак у старых архівах і нават напісаў гісторыю свайго Берасцейскага ваяводства, якая магла існаваць у сямейным архіве ў Скоках да 1915 года. Юльян, у прыватнасці, адзначае, што менавіта бацька абудзіў у яго яшчэ ў дзяцінстве цікавасць да гісторыі. Відавочна, што Марцэл, які нарадзіўся ў 1721 годзе, мог валодаць цікавымі звесткамі пра свой род і гэта перадаў Юльяну — свайму старэйшаму сыну, імя якога цяпер не падаецца выпадковым.

— Але калі род быў такі знакаміты, то павінен жа быць і герб... Ці меўся ён у Нямцэвічаў?

— Урсын Нямцэвічы карысталіся прыватнаўласніцкім гербам "Равіч". На ім было наступнае адлюстраванне. У залатым полі шчыта — справа налева — крочыць чорны мядзведзь, на якім сядзіць дзяўчына ў чырвонай сукенцы, з расплуганымі валасамі, у залатой кароне і з распасцёртымі рукамі, трохі прыпадзятымі.

— У якім годзе нарадзіўся герой вашай гістарычнай кнігі?

— Нарадзіўся Юльян Нямцэвіч 16 лютага 1758 года ў Скоках над ракою Лясной, у маёнтку на адлегласці мілі ад Брэста Літоўскага, ад Марцэля Урсын Нямцэвіча і Ядвігі Сухадольскай. Ягоны дзед Аляксандр Нямцэвіч адпісаў яго бацьку вёску, а сам заставаўся жыць у Клейніках. Юльян добра памятаў той ранейшы скокаўскі дом, дзе ўбачыў упершыню свет: невялікі, драўляны, з лістоўніцы, але да сённяшняга часу, на вялікі жаль, ён не захаваны.

Яго бацька, Марцэл Урсын Нямцэвіч, быў чалавекам багабязным, але добра ведаў гісторыю свайго краю, недахопы існаваўшага на той час безуладдзя, выказваў думкі з гэтай нагоды, аднак, што ў тыя часы было вельмі рэдка, быў прыхільнікам манархічнай улады. У састарэлым узросце яго ўзорная набожнасць ператварылася ў сляпую прыхільнасць да ксяндзоў. Гэтым і карысталіся не вартыя таго духоўнага сану людзі. Так, толькі прыходскі пробашча са Збэрава выманіў у добрага старога чатыры тысячы дукатаў і, аддаўшы ў даўгі маёмасць, бацька пазычаныя грошы сплачваў ксяндзам. Толькі пазла смерці Марцэля дзеці з вялікім здзіўленнем выявілі тыя страты, паколькі ён быў надзвычай беражлівым чалавекам.

— Анатоль Антонавіч, згадзі-

— Рэгламент раённай канферэнцыі, што адбылася сёлета 16 лютага, на жаль, не дазволіў знайсці час для нейкіх асабістых кантактаў з Нямцэвічамі, але, калі адзін з прадстаўнікоў роду Нямцэвічаў Вітальд даведаўся, што я жыў у Скоках і гісторыя іхняга роду мяне цікавіць больш, чым іншых, паабяцаў прыслаць успаміны апошняга гаспадара скокаўскага палаца Станіслава Урсын Нямцэвіча, якія прывезла з Францыі яго дачка Тэрэса, (дарэчы, яна таксама нарадзілася ў Скоках). Літаральна праз месяц у Скокі прыйшла з Польшчы бандэроль з манускрыптам Станіслава Урсын Нямцэвіча пад назвай "Маім унукам". Дакумент выпадкова адкрыўся на пятай старонцы, дзе я адразу ўбачыў разгадку прызначэння цаглянай калоны на Рахвале, якая, уласна кажучы, увесць час і выклікала цікавасць.

Так для мяне, выкладчыка агульнай фізікі ўніверсітэта, і закруцілася на цэлых шэсць гадоў кола даследавання гістарычнай спадчыны Нямцэвічаў. У прыватнасці, да таго часу, калі Барбара Урсын Нямцэвіч, якая жыла ў Польшчы, з вялікай цяжкасцю знайшла ў бібліятэцы лавіцы невялікую кніжку "Помнікі з часоў маіх", дзе апавядаецца і пра жыццё Юльяна Урсын Нямцэвіча (была выдадзена ў Польшчы ў 1957 годзе), я ўжо валодаў ксеракопіяй першага французскага выдання 1848 года. Аднак маё сціглае веданне польскай мовы і вельмі адрозны змест тэкстаў абодвух выданняў утварылі складаную задачу — як карыстацца успамінамі Юльяна Урсын Нямцэвіча. Рукапісы, што знаходзіліся ў розных архівах, адрозніваліся не толькі зместам, а і часавым інтэрвалам амаль у сто гадоў.

Давялося шукаць асабістую схему для аб'яднання тэкстаў двух гэтых выданняў у адзінае цэлае, паколькі змест падаўся мне вельмі цікавым і губляць яго не хацелася.

— Анатоль Антонавіч, згадзіцеся, у рэшце рэшт задумка ваша здзейснілася. Вы паднялі глыбокі гістарычны пласт роду Нямцэвічаў, што жылі на Брэстчыне, а цяпер справа толькі за тым, каб кніга ўбачыла свет...

— Сапраўды, зроблена вялікая і канкрэтная справа. Нямцэвічы — вядомы род на Беларусі, але асабліваю сваю значнасць ён набыў праз аднаго з іх — Юльяна Урсын Нямцэвіча, паэта і пісьменніка, палітычнага дзеяча і сакратара-ад'ютанта Тадэвуша Касцюшкі. Лёс Юльяна падобны да лёсу многіх нашых землякоў, якія ніколі не адмаўляліся ад сваіх каранёў і той зямлі, на якой яны нарадзіліся і якая іх узгадвала. Нарадзіўся і вырас ён у радавітым маёнтку Скокі каля Брэста, аднак большую частку свайго жыцця вымушаны быў правесці далёка ад родных мясцін, ніколі пра іх не забываючы. І сёння, нягледзячы на тое, што цікавасць да гістарычнай спадчыны імкліва расце, мы ў сваім разуменні ніяк не можам зрушыць з месца той велізарнай зацікаўленасці валун, каб гучна і без агаворак вымавіць: "Гэта ён, наш Юльян Урсын Нямцэвіч!"

— Тое, пра што вы казалі, пралівае святло на адно назіранне. Многія і простыя чыгачы кніг ды часопісаў, і, мяркуючы па публікацыях у перыядычных вы-

Здабыткі класічнага краязнаўства

На Міншчыне, на Віцебшчыне, у асяроддзі ўсіх, хто з пашанотай і павагай ставіцца да гісторыі Айчыны, добра вядомае імя Івана Пятровіча Драўніцкага. Аўтар краязнаўчых кніжак "Мая Віленшчына", "Мясцічка пры Полацкім тракце", "Касцёл у Канстанцінаве", ён доўгія гады працуе ў беларускім краязнаўстве. Нараджэннем з мая 1932 года (бацькаўшчына — вёска Гвоздавічы Пастаўскага раёна), Іван Пятровіч закончыў Пастаўскае педвучылішча, завочна — Мінскі педінстытут (1960). Працаваў настаўнікам беларускай мовы спярша ў Астравецкім раёне, затым на Мядзельшчыне — дырэктарам Маласырмежскай, Вялікастаўпяняцкай, Куцькаўскай школ. З грунтоўнымі, заснаванымі на многіх росшуках, артыкуламі выступаў у гісторыка-дакументальных хроніках "Памяць", прывесчаных Мядзельскаму, Пастаўскаму і Астравецкаму раёнам. Друкаваўся з краязнаўчымі матэрыяламі ў часопісах "Родная прырода", "Роднае слова", "Куфэрак Віленшчыны", у газетак "Голас Радзімы", "Нарачанская зара", "Астравецкая праўда", іншых перыядычных выданнях. Жыве Іван Драўніцкі ў вёсцы Камарова Мядзельскага раёна.

Дасведчаным руслівец на ніве спасціжэння гістарычнай памяці, Іван Пятровіч, калі даводзіцца з ім гутарыць ці ліставацца, з вялікай павагай адгукваецца пра Генадзя Каханюўскага, Іосіфа Быхаўца, Міколу Ермаловіча, Мікалая Улашчыка, Фёдара Янкоўскага. Не забывае падкрэсліць, што іх прыклад, іх падтрымка паспрыялі развіццю яго краязнаўчых зацікаўленняў.

Новая кніга, што пабачыла свет з ініцыятывы і руплівасці І. Драўніцкага, — укладзеныя ім "Легенды Нарачанскага краю". Вось як патлумачвае яе ўзнікненне краязнаўца:

"У дадзеным зборніку найбольш легенд пра азёры. Гэта за тое, што іх шмат і да многіх дасцасуецца азначэнне САМАЕ. Нарач — самае вялікае, Баторына — самае планктоннае, Глубэлька — самае маляўнічае, Вялікі Болцік — самае крынічнае, Балдук — самае глыбокае, Ярчмінец — самае мінералізаванае, Мёртвае — самае хмурае і загадкавае... Прачытаўшы гэты зборнічак, вы зможаце адчуць прыгажосць і адметнасць гэтага краю, спасцігнуць творчую, паэтычную душу яго насельнікаў.

Аднойчы да мяне дайшла чутка, што ў сутарэннях Засвірскага касцёла захоўваюцца нялэнныя мошчы. Дочкі дырэктара мясцовай школы Д. Я. Сцяпанова Тамара і Марыя згадзіліся быць правадніцамі. Я спуściўся праз вакно ў цёмнае сцяпенне і ўбачыў пачарнелы труп. Затрымліваюцца не стаў.

Валодаючы інфармацыяй, што іншы раз магнахі выдавалі за мошчы муляжы, я засумняваўся: ці не падробка. Праз некалькі дзён прыехаў на веласіпедзе з ліхтарыкам і пераканаўся: мошчы сапраўдныя. Пачаў роспытываць. Гэты феномен знайшоў адлюстраванне ў трох варыянтах паданняў: "Мошчы", "Адам і Яніна" і "Вянок на касцэле"...

Так крок за крокам у маім нататніку сабралася больш дваццаці легенд. Далучыў сюды і бытуючыя ў Нарачанскім краі легенды, запісаныя другімі краязнаўцамі".

31 легенда ўвайшла ў кнігу, выдадзеную ЗАТ "Прапілеі" і друкарняй ГДА "Новапрынт" напрыканцы мінулага года. Макет выдання быў падрыхтаваны гарадскім аб'яднаннем "Жанчыны

за адраджэнне Нарачанскага краю". Тыраж кнігі — 299 асобнікаў. Мяркую, што ведаць гэтыя акалічнасці — зусім не лішні клопат. На крайні выпадак такая інфармацыя спатрэбіцца будучым даследчыкам гісторыі кнігі на Беларусі.

Але ж вернемся ўласна да зборніка "Легенды Нарачанскага краю". З 31 твора народнага фальклору 22 легенды запісаў Іван Драўніцкі. Астатнія — У. Валько, І. Валуевіч, М. Астаневіч, В. Прэўрацкі, З. Місевіч, М. Чарняўскі, Я. Пархута. Пазначаны адрас, год запісу, названы (у большасці выпадкаў) рэспандэнт, ад каго пачута легенда. Чытаецца зборнік як унікальная літаратурна-краязнаўчая біяграфія Нарачанскай старонкі. Перагортваючы старонку за старонкай быццам падарожнічаеш па паселішчах вялікіх і малых, спатыкаешся з жыццём хутара, вёскі, мястэчка... Балдук, Врашылкі, Свіраны, Старлы, Вялікія Стаўпяняны, Малая Сырмеж, Альшэва, Свір, Засвір, Пасынкі, Каралінова, Нарач... З хутара Балдук — ажно чатыры легенды: "Раненае сэрца", "Возера вікінгаў", "Іргіня", "Балдук і Балдучыца". Што ні легенда — сапраўдны крынічны народны твор, аснова для мастацкай, пісьменніцкай творчасці.

Гады не ўтаймоўваюць настаўніка-пенсіянера, ветэрана краязнаўчай работы Івана Пятровіча Драўніцкага, не прымушаюць яго сядзець прывязаным да роднага двара. З апошняга ліста Івана Пятровіча да аўтара гэтай нататкі: "...Апошнія гады хаджу летам з дзецьмі ў трохдзённыя паходы па наваколлі суседніх азёр, апісваю гісторыю, архітэктур, прыроду, людзей, якія падпадаюць пад нітку маршруту. У 2005 годзе абышоў Сарачанскія азёры (Астравеччына) і напісаў працу "Чароўны родны кут". У 2007 — саставіў рукапіс трохдзённага паходу вакол Свірскага і Вішнеўскага азёр. Назва паходу "Мясцічка вакол Свірскага і Вішнеўскага азёр". Прынцып пабудовы маіх нататак — як дапаможнік турысту. Падаю матэрыялы шмат і рознабакова, але кожны з яго можа выбраць пад свой густ і патрэбу".

Застаецца пажадаць Івану Пятровічу добрага здароўя і спрыяння лёсу ў справе выканання многіх наступных задум руплівага краязнаўцы.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

*«Гуртуіцеся, Сібіры беларусы!
Народ мы ў ёй не надта і малы.
Арнаментам расшытыя абрусы
Сцяліце на святочныя сталы.»*

Уладзімір Сілін

Пакуль мы тут, на Радзіме, спрачаемся, хто з нас больш варты беларус, хто менш варты, у далёкай Сібіры нашы суайчыннікі спрабуюць проста беларусамі звацца, каб застацца імі... Ой як гэта складана ўдалечыні ад Айчыны. Аднак кроў і карані далёка ад пупавіны чалавека не адпускаюць...

Асабліва гэта заўважна ў Новасібірску, дзе ў 2002 годзе была заснавана гарадская грамадская арганізацыя "Беларускі культурна-асветніцкі цэнтр імя святой Еўфрасінні Полацкай" (старшыня праўлення Іван Панасюк). З таго часу БКАЦ штогод праводзіць Дні беларускай культуры ў Новасібірску і вобласці, ладзіць розныя рэгіянальныя фестывалі — конкурсы беларускага танца, інструментальнай музыкі і песні, арганізавалі свой актыўны філіял у пасёлку Ташара Машкоўскага раёна Новасібірскай вобласці (месца кампактнага пражывання этнічных беларусаў), узялі шэфства над школай-інтэрнатам для дзяцей-сірот у райцэнтры Машкова, перыядычна абменьваюцца творчымі калектывамі з Заводскім раёнам Мінска і Кобрынскім раёнам Брэсцкай вобласці, стварылі творчую майстэрню на базе дзіцячай музычнай школы № 7 імя А. Новікава па вывучэнні беларускай музычнай культуры... За шэсць гадоў цэнтрам выдадзена не менш дзесятка калектыўных кніжак, а таксама ўласных паэтычных зборнікаў Г. Шпак, В. Сіліна, М. Семакова, Ф. Комара, Л. Счаслівенкі...

А зусім нядаўна пабачыў свет другі выпуск літаратурна-паэтычнага зборніка "Мая Радзіма", ёмкае і паважлівае слова да якога напісаў пісьменнік, саветнік Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі Іван Карэнда. Ён справядліва зазначае, што "некалі, у маладыя гады, пакідаючы свае родныя беларускія вёскі і гарады, яны і не думалі, што назаўжды застануцца ўдалечыні ад іх. Здавалася, у любы момант, з самага далёкага куточка вялізнай, шчыра любімай Краіны Саветаў можна будзе вярнуцца дадому, і Белая Русь, вядома ж, па-мацярынску, цёпла і сардэчна, прыме і даць сваім сынам і дочкам усё неабходнае. Але лёс распарадзіўся іначэй. Для многіх другой радзімай стала Сібір. Тут ужо выраслі дзеці, унукі, падымаюцца праўнукі. А любоў да родных мясцін, усмактаная з мацярынскім малаком, з першым глытком паветра роднай ваколіцы, не

Беларусь прырасце Сібір'ю...

пакідае сэрца, жыве да гэтай пары. І гэтае сэрца рвецца на радзіму — туды, дзе прайшло басаногае дзяцінства, дзе засталіся школьныя сябры, дзе сустракала летнія досвітки першае каханне, дзе дажываюць свой век састарэлыя бацькі, дзе магілы продкаў"... І хоць у песні на словы А. Ставера пецца, што "каб любіць Беларусь нашу мілую, трэба ў розных краях пабываць", усё адно па-сапраўднаму шчаслівым можна быць толькі дома. І вядома ж, каб заставацца чалавекам, трэба быць грамадзянінам... Дзе б ты ні жыў.

Не магу не працытаваць радкі М. Семакова (родам з Асвеі) з "Верша пра беларускі пашпарт":

*В дитстве покинув родимые вёски,
Жил далеко за Уральским хребтом,
Но почему-то буслы и берёзки
Сердце всегда наполняли теплом.
И вспоминался тот домок*

*освейский,
Где ожидает родимая мать.
Может поэтому паспорт*

*советский
На белорусский решил поменять?*

*Не понимали грузья-сслуживцы:
"Что тебе мало, Никола, забот?"
Сорок годов по Сибири бродил ты,
Сам посуду — ну на кой тебе чёрт
Вздумалось вдруг белоруса такого
Строить? Да ты и язык позабыл!"
Что тут сказать?*

*Белорусскую мову
Плохо я знаю, но слушать любил,
То проходя сквозь таёжную гушу,
То замерзая средь белых снегов,
И "Песняров" "Беловежскую пушу",
И задушевные песни "Сябров"...
Вижу во сне, как сибирские зимы
Холодом реки и ноги куют,
А я ползу до далёкой Радзімы,
Чтобы вдохнуть*

материнский уют.

Ці не праўда, пачуццёвы халадок пачынае прабіраць душу... Ёсць у гэтым зборніку і творы на беларускай мове. Пагадзіцеся, не так проста пісаць на роднай мове не чуючы яе больш як трыццаць гадоў... Аднак жа памяць пра родную маці, як і памяць пра мову (другую нашу маці) застаюцца з намі да канца нашых дзён. Уладзімір Сі-

лін, Васіль Пячкоўскі (дарэчы, абодва з Магілёўшчыны па нараджэнні, якую мы лічым найбольш абруселай) — гэта пацвердзяць. Адзначу і ўсіх астатніх аўтараў зборніка: Іосіф Бекіш, Галіна Шпак, Пётр Панасюк, Алена Ткач, Стас Турэвіч, Людміла Счаслівенка, Марта Зорыч, Фёдар Комар, Мікалай Шэвякоў, Еўдакія Агняннікава, Аляксандр Арахоўскі, Галіна Лістапад (Васільева). Дарэчы, менавіта Галіна ў сваім нарысе (яна працуе ў раённай газеце ў пасёлку Мошкава) адзначыла не абы-які (не халюны і не папярывы, як тое часта бывае) **патрыятызм** трактарыста з таго ж Мошкава, беларуса па роду Васіля Хацкевіча, які ўстанавіў рэкорд Гінеса, праехаўшы на трактары за 2472 гадзіны (103 сутак) больш як 21000 кіламетраў (ад Масквы да Уладзівастока і назад). Трактар быў Уладзімірскага завода, бо мінскія трактаразаводцы, да якіх ён звяртаўся, такую рэкламу чамусьці праігнаравалі... Цяпер патомны беларус хоча пабіць свой рэкорд і праехаць на калёсным трактары 53000 кіламетраў! І вось што Васіль заяўляе (**алё, кіраўнікі МТЗ!**): "Аг задуманага не адмоўлюся. Вось палячуся і зноў паспрабую прайсці да Магадана і Мурманска. Толькі на рускім трактары больш не паеду. Я — беларус і хачу на беларускім трактары прайсці гэты шлях". Цяпер, — як піша Галіна Лістапад, — з Васілём Хацкевічам гатовы супрацоўнічаць за межыня вытворцы з Нямеччыны, Англіі, Амерыкі. Але ён прызнаўся, што па-ранейшаму хацеў бы ўстанавіць новы рэкорд на беларускай тэхніцы". Дык у каго ж больш патрыятызму і нацыянальнага гонару — у беларусаў "тутэйшых" ці ў беларусаў "зрусейшых"??

Адным словам, **туташнім** раю прыслухацца да слоў беларускай сібірачкі, настаўніцы з горада Карасук Алены Ткач:

*Белорусской мовы молвив слово
И корней славянских слыша суть,
К истине прокладываем путь,
Всё переосмысливая снова.*

Леанід ГАЛУБОВІЧ

Невядомы Янка Купала

Не хачу, каб словы, вынесеныя ў загаловак артыкула, успрымаліся як сенсацыя. Ды ўсё ж... Сапраўды — Янка Купала. Сапраўды — невядомы. Дакладней — невядомыя творы песняра.

Зусім нядаўна (у 2003 годзе) было скончана друкаванне Поўнага збору твораў Янкі Купалы ў 9-ці тамах, 10-ці кнігах (далей — ПЗТ), у які ўвайшло, як сказана ў прадмове, літаральна ўсё з Купалавай спадчыны, што на час выдання "дзэсяцікніжка" (М. Мушыньскі) захавалася ў бібліятэках і архівах. Заўважым: усё. Але ж мы ведаем: колькі разоў ні выдавалі расіяне Поўныя зборы твораў Пушкіна, кожнае з такіх выданняў папаўнялася хаця б некалькімі новымі тэкстамі. Вядома, асабліва сенсацыйных знаходак не назіралася. Але ж... Так здарылася (і, відавочна, будзе здарацца) і з Янкам Купалам.

Аднак пачнём ab ovo. У мінулым годзе, у сувязі з юбілеем беларускага песняра, Дзяржаўнаму літаратурнаму музею Янкі Купалы (далей — Музей) былі выдзеленыя пэўныя сродкі з Фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва — для стварэння і выдання каталога "Рукапісная спадчына Янкі Купалы" (далей — Каталог). З дапамогай Міжнароднага фонду Янкі Купалы гэты праект быў паспяхова выкананы. Нядаўна ў выдавецтве "Чатыры чвэрці" выйшла вялікая, на 480 старонак, кніга, у шэсць раздзелаў якой увайшлі апісанні рукапісаў купалаўскіх вершаў 1904—1942 гг., яго польскамоўных твораў, рукапіснага зборніка "Шляхам жывіцы" (1913), асобных паэм, п'ес, публіцыстычных выступленняў, перакладаў, пісем, некаторых дакументаў і інш. Над гэтым — першым сярод літаратурных музеяў рэспублікі — выданнем шчыравалі найперш яго ўкладальнік вучоны сакратар Музея Алена Уладзіміраўна Бурбоўская і захавальнік музейных фондаў Марыя Кандратаўна Чабатарэвіч. Курывавала іх працу дырэктар музея Алена Раманаўна Мацеўская. Навуковае рэдагаванне Каталога ажыццяўляў аўтар гэтых радкоў.

У рукапісным фондзе Музея адносна нядаўна працавалі тэксталагі Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі — укладальнікі ПЗТ. Аднак для стварэння Каталога ўважліва-прафесійна пераглядаецца ўсе купалаўскія рукапісы давялося яшчэ раз. І атрымалася, як у тым грыбным лесе: колькі грыбнікоў ні пройдзе праз лес, кожны нешта знойдзе. Знайшлі не ўлічанае ў ПЗТ і стваральнікі Каталога — колькі чарнавых аўтабіяграфічных нататак паэта, а таксама шэраг невядомых дагэтуль ягоных вершаваных твораў. Не варта і казаць, што гэтыя матэрыялы пашыраюць нашу веданне асобы і творчасці песняра, выклікаюць яшчэ большую чытацкую цікаўнасць да Янкі Купалы.

Каб не быць галаслоўным і даць магчымасць чытачам "Літаратуры і мастацтва" першымі пазнаёміцца з тэкстамі, што не ўвайшлі нават у ПЗТ, спынімся на некаторых з іх, найбольш, на маю думку, цікавых.

Вось бланк для тэлефанаграмы. Яшчэ з цвёрдымі знакамі пасля зычных у канцы слоў, адмененымі ў рускім правапісе пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі ("Передадь", "Приняль"). На ім рукой паэта (відаць, на хаду, недзе на пошце, — так, як прыйшло гэта імгненна ў галаву) — два чатырохрадкоўі. Або два, відавочна, выкліканы канкрэтным падзеямі ці паводзінамі пэўных асоб (тут і далей у тэкстах захоўваюцца асноўныя асаблівасці аўтарскага правапісу):

Пишь, паэта, і пішы,
Аб чым — ты сам згадай.
Адно не крапайся душы
І сэрца не чапай.

Вельмі хораша песьні нам пелі
Тыя ўсе, што нам волі жадалі.
Дый ня ўсе нашу волю сцяргпелі,
Бо ў чужацкай тапіліся хвалі.

Пэўнымі ўчынкамі пэўных асоб выкліканы і наступныя сатырычныя вершы без назвы, чарнавы тэкст якога захоўваецца сярод рукапісаў Музея (тут і далей у дужках — першапачатковыя аўтарскія варыянты слоў і выказаў):

Як усё ідзе ўверх дном!
Толькі ўчора — галіпан! —
Перад чорным грутаном
Чорны (Кожны) кланіўся грутан.

А сягоння што за цуд?
Той жа нізенькі паклон
Белай б'е вароне тут
(Б'е вароне белай тут)
Бела-чорных (Збалванейшых) рой варон
(Кожна з крэсавых варон).

(Мабыць, прыдзе гэтка (хутка) час,
Што, ня глядзя ўсіх асноў,
Паскубе каршун у нас
І варон і грутану)

Ну а заўтра — галіпан! —
(Заўтра ж, пэна, будзе так)
Займе ўжо (Што займе) каршун пасад,
А варона і грутан
(Будзе кланяцца ўсяляк)
Будуць кланяцца да пят.

Захаваўся ў фондах Музея яшчэ адзін чарнавы накід незакончанага купалаўскага верша з аўтарскімі праўкамі, без назвы, без даты. У ім — той самы не асабісты клопат, не асабісты перажыванні:

Па-суседску мы з вамі жылі,
Ва ўсім слухалі вас, паважалі.
Скарбы ўсе дабывалі мы з маткі-зямлі,
Імі вы сваіх гэтак хавалі.

Ці то стужа, ці спека, з пакарай ігзём.
Мы ішлі на адно ваша слова.
За сабак гаравалі гадок за гадоком
І ў патрэбе давалі галовы.

Зірне пусткай сягоння найноўшы вастрог
І нагайка і пуля ня сьвісьне...

Ці вось яшчэ: на лісце лінаванай паперы ўтоперак лінеек простым алоўкам — чатыры вершаваныя радкі:

Ах ты воля мая, воля
Златая ты мая.
Воля — сокал паднябесны,
Воля — светлая зара.

А крыху ніжэй, ужо чорным чарнілам, таму значна выразней, — запіс прозаю. Мабыць, занатоўка для нейкага допісу: "І "шумі, Марыца". Гэта, мабыць, водгукі руска-турэцкай вайны, якая нібы вялася за вызваленне братоў балгараў, якія былі славянамі і праваслаўнымі, з-пад турэцкай няволі. Іронія. Было гэта ў той час, калі Польшча стагнала ў няволі пад тым жа рускім царом, які нібы вызваляў з няволі Балгарыю..." Допіс не закончаны. Але думка акрэслена.

Усе тэксты, што цытаваліся дагэтуль, без даты. Напісанне іх (ці амаль усіх іх) можна аднесці да дарэвалюцыйнага часу. Аднак наступныя можна па розных прыкметах аднесці да першых паслярэвалюцыйных гадоў, калі Янка Купала стаў актыўна ўдзельнічаць у афіцыйна распачатым працэсе беларусізацыі маладой савецкай рэспублікі. У той час ён пераклаў з польскай мовы на беларускае опернае лібрэта У. Вольскага "Гальяка" (музыка С. Манюшкі), фантастычна-алегарычную драму Е. Жулаўскага "Эрас і Псіха" (для БДТ-2 у Віцебску). Асабліва ўвагу паэт звярнуў на дзяцей як на будучыню Беларусі, імкнуўся ўзбагаціць школьны рэпертуар і ўласнымі дзіцячымі вершамі, і перакладамі з суседніх рускай і польскай літаратур ("Лісце" Ф. Цютчова, "Ёлачка" Р. Кудрашовай, "Пралетарская кальханка" М. Красільнікава, "Пажарнікі" Л. Ягалкоўскай-Кашупцай, "Зімка", "Каваль" — невядомых польскіх аўтараў і інш.). Да паслярэвалюцыйнага часу можна аднесці і асобныя вершаваныя запісы паэта, якія, у прыватнасці, захоўваюцца ў архіўным фондзе Музея на ўвогуле малачыгальным аркушы паперы. Яны ў свой час увайшлі ў раздзел "Чарнавыя накіды" чацвёртага тому ПЗТ. Праўда, хацелася б паспрачацца з тэксталагамі наконт адэкватнасці ўзнаўлення некаторых з гэтых "накідаў". Спрэчку, аднак, пакінем па-за старонкамі "ЛіМа". Тут жа прапаную ўласнае прачытанне некаторых вершаў, якія, на маю думку, маглі б увайсці ў асноўны корпус купалаўскіх твораў. Напачатку працягнуць запісаны на тым самым аркушы першапачатковы тэкст перакладу верша Мар'і Канапніцкай "Choinka w lesie":

А хто ж, хто сасонку (ялінку)
ў лесе гэту сеяў?
Ой, засеяў я ветрык, што над хатай вее.
А хто ж, хто сасонцы падаваў вадзіцы?
Падавала ей расіца і вада з крыніцы.
А хто ж, хто сасонку грэў у цёмным боры?
Агравала яе сонца з паднябесных гораў.
А хто ж, хто сасонку выхаваў (гадаваў)
з зярняці?
Гадавала яе гэтак наша зямля-маці.

Падаю гэты тэкст не толькі для таго, каб дапытлівыя чытачы маглі параўнаць яго з выразна іншым запісам перакладу верша М. Канапніцкай (пад назвай "Сасонка"), што

змяшчаны ў ПЗТ. Справа яшчэ ў тым, што гэты пераклад можна дакладна датаваць: ён змяшчаны ў дзіцячым часопісе "Зоркі" (№ 2) 15 мая 1921 года. Значыць, і ўзнікненне ўсіх астатніх вершаў, напісаных той жа ручкай на тым самым аркушы паперы, можна аднесці да 1921 года.

Вось маё прачытанне іншых купалаўскіх тэкстаў

Позьненыя сонца сягоння ўстала,
Хмарак на небе не разатнала,
Дык сабраліся скрозь грамадою.
Хутка і дожджык цурне (ліне) вадою,
Дрэўцы асьвежыць у лесе і садзе,
Краскі ўзрастаі расой прынадзе
(Зьвяўшыя кветкі росамі ўскрэсе),
Пучкі распусьце кветкаружовы,
Зазелнее траўка шаўкова (нанова).
Дык хоць мне дома сядзе трэба,
Дзякуй за дожджык, што льецца з неба!

Вясна прыйшла зноў. Цёплы май шчыра
Ўбірае ў зелень лес і лог.
Птушкі, што ўвосень ляцелі ў вырай,
Назад вярнуліся к нам іздалёк
(К нам прыляцелі іздалёк).
У гай сьняшыма ўсе за раз,
Вясна і кветкі вабяць нас.
Там круг мы злазім, дружныя гэцеі,
І будзем весела пеці.
(Там злучыцца ў круг не замарудзім
І пець весела там будзем).

Гэй, акропе дождж палетак
І вясёлка выльывае.
Я ў янку з вясенні кветак
(з жывых пралесак)

Па лажку сабе гуляю.
Там скачу, тут ўнеспадзеўку
Зялю што гля пачатку,
Падцінаю салавейку,
З жаўруком пайду у звядку (у спрэчку).
Бо жаўрук і салавейка,
І вяночак, і (вясёлка),
І крынічка-дабрадзейка —
Усё маё, ўсё з давен даўна.

О, як прыгожа ў цяністым гай!
Пяе салодка у грэў ціні (у цені грэў),
"Ку-ку" зязюлі не заціхае,
Драздоў чырыканьне чуваць на пні.

Сапраўды, сімпатычныя дзіцячыя вершыкі! Яны на законнай падставе могуць узбагаціць кніжку твораў Янкі Купалы для дзяцей. Як і наступны верш — таксама без назвы і без даты.

Цёплы ветрык вее
І нясе нам весткі,
Што ўжо ў лесе зацвітаюць
Красачкі-пралескі.

Скокні, ветрык мілы,
(Ветрык гаражынікі)
Ў цёлы край павевам,
(Ў цёлы край ляці ты)
Крыжні птушкам, што ўжо ў нас
Зелянеюць грэвы
(Зеленее жыт).

Шэпні жаўраночку,
Як вясёла гэцеям,
Што зязюлька й салавейка
Маюць прыляцеці
(У нас будуць хутка).

У фондах Музея захоўваецца і апісаны цяпер у Каталогу, але чамусьці да гэтага не заўважаны тэксталагамі, даволі чыгальны рукапіс купалаўскага твора пад назвай "Майстры". Хутчэй за ўсё гэта пераклад урыўка з нейкай аперэты (оперы?), якая тады ж, у першыя паслярэвалюцыйныя гады, як і "Гальяка", рыхтавалася да пастаноўкі на беларускай сцэне. Зрэшты, купалазнаўцам тут і карты ў рукі. Вось гэты тэкст:

Хор

Мы ўсе майстры тут у зборы,
Пры сваім заданьні,
Хто наўчыць нас чаго хоча,
Пасярод хай стане.

Гультаём жыць вельмі цяжка (2 р.),
Не хапае хлеба.
Дык пакажам, што мы ўмеем,
Працаваць нам трэба.

Сола

Я стальяр вам адмысловы,
Хораша габлюю.
А ўсё тое, што ня гладка,
Вельмі ня люблю я.

Хор

Жыці гультаём на сьвеце (2 р.)
Цяжка, няма хлеба,
Дык габлюйма, дык габлюйма,
Бо працаваць трэба.

Сола

А я шэўчык, шыю боты,
Шыю чаравікі.
А што добры з мяне майстар —
Маю збыт вялікі.

Хор

Жыці гультаём на сьвеце (2 р.)
Цяжка, няма хлеба.
Шыю боты, чаравікі,
Бо працаваць трэба.

Сола

Я каваль нязломны, дужы,
Складна ўсё майструю,
Абцугі і молат маю
І ў кузьні працую.

Хор

Жыці гультаём на сьвеце [2 р.]
Цяжка, няма хлеба.
Дык біць будзем малатамі,
Бо працаваць трэба.

Сола

А я швачка, шыю зграбна
Спаднічкі (Кашулькі), гарэчкі
І ўсіх вас, мае дзятчынкі,
Прыбяру, як кветкі.

Хор

Жыці гультаём на сьвеце [2 р.]
Цяжка, няма хлеба.
Дык жыць будзем, дык жыць будзем,
Бо працаваць трэба.

Купалаўскія рукапісы прымушаюць сядзець зварнуцца і да тых твораў, якія ўжо даўно вядомыя і — асабліва пасля выдання ПЗТ — набылі, здавалася б, канчатковую, кананічную вызначанасць. Зварнуцца і... не пагадзіцца ў тым-сім са стваральнікамі ПЗТ. Прыклад? Калі ласка. Верш без назвы "На шырокім, на далёкім...". Адзін з самых знакавых твораў Янкі Купалы, напісаных у першыя гады савецкай улады.

У каментарыі да гэтага верша ў ПЗТ сказана: "Друкуецца па аўтографу. Верш у прыжыццёвыя выданні не ўключалася. У пасмяротныя выданні твораў Я. Купалы ўключалася з 1974 г. (Зб. тв., 1974, т. IV)...". Па якім жа аўтографу друкуецца верш? У тым жа каментарыі сцвярджаецца, што "захоўваюцца тры аўтографы: чарнавы, перабелены з паметкай "Я. Купала. 9. VI. 21 г." і белавы дзюво першых строф". Каментарый гэты, як аказваецца, няпоўны. У ім не толькі не ўказана, па якім канкрэтна аўтографу верш друкуецца, але не названы яшчэ два, якія існуюць у архіўным фондзе Музея і апісаны ў Каталогу. Прычым, што цікава, гэтыя два рукапісныя варыянты верша ўзніклі на дзень пазней, 10 чэрвеня 1921 г. У іх рукой паэта ўнесены некаторыя праўкі (у параўнанні з папярэднімі варыянтамі твора), у верш упісана яшчэ адна, трэцяя па ліку, строфа (гэтыя змены чамусьці нават не паказаны ў ПЗТ у раздзеле "Іншыя рэдакцыі і варыянты"). Несумненна, менавіта тут выяўлена апошняя воля паэта. Значыць, адзін з гэтых тэкстаў (самы апошні, мяркуючы па характары аўтарскіх выпраўленняў) і павінен лічыцца кананічным. Пададзім яго, курсівам падкрэсліўшы адрозненні ад таго варыянту верша, які друкуецца ў ПЗТ:

На шырокім, беларускім (на далёкім)
Буйным полі
Вырастаюць згодна кветкі
І гутолье.

Свае людзі (Людзі рвуць і) топчуць кветкі
Без паголі,
А гутоль расьце, ня дбае,
Ў поўнай волі.

І так з веку ў век, у голі
І нядолі,
Гінуць кветкі, а гутолье
Ўсходзе болей.

Ой, ці ж (вам не ўцяміць, людзі) праўды век не будзе

Ўжо ніколі,
Што не кветак (не кветкі трэба рваці) таптаць трэба,

А гутолье?!
Янка Купала
Менск. 10/VI — 21 г.

Думаю, не трэба тлумачыць, наколькі апошні варыянт купалаўскага верша (у параўнанні з папярэднімі) — па-грамадзянску больш актуальны, нацыянальна акрэслены, наколькі больш выразным стаў яго хранатоп.

Такі "невядомы Янка Купала". Невядомы — да сённяшняй публікацыі.

Вячаслаў РАГОЙША,
прафесар, кіраўнік
Міжнароднага фонду Янкі Купалы

Вера
БУЛАНДА

Прыехаць бы на Мсціж свой летаціні,
Калі былі мы значна лепшымі.
Каб на лугах прайсціся босымі,
Умыцца б травалі нам роснымі,
Каб сонцам ранішнім уцерціся,
Ды на вясёлку абаперціся,
Сказаць самім сабе, што весела
Пабыць у краі сваім песенным,
Хоць у цяперашнім, не летацінімі,
Каб нашы думкі сталі лепшымі.

Не бойцеся спантаннасці сустрэч,
Знаёмстваў новых, новых перашкод.
Сяброў старых не праганяйце прэч,
І не шукайце дробязных прыгод.

Ды не наводзьце цень на галаву,
Іжніцеся сяброўствам даражыць...
На жаль, і я па-боску не жыю,
Хоць і да храма сцежачка бяжыць.

Але штодзённа да сваіх сяброў
Маічу дарогу з самых лепшых дум,
З прыгожых спраў і самых цёплых слоў,
Усмешкай шчырай адганяю сум.

І не баюся асмяянай быць
Зласліўцамі, што дакараюць лёс.
Наканавана мне жыццё сваё любіць,
Крыляць заўжды, як птушцы, да нябёс.

Я размаўляю з нематой:
З нямымі сценамі і столлю,
З крышталнай вазаю пустой,
Напоўненаю звонкім болем.

Я размаўляю не з табой,
Калі ўтрапёная, нямая.
Мне не патрэбны звонкі боль
І ваза на сталі пустая.

Адмоўлюся ад немацы
І стану шчыраю з табою,
Як толькі вазу ўквеціш ты
І сэрца вызваліш ад болю.

Развітвацца з жыццём —
найбольшае з няшчасцяў,
Найгоршая пакута —
збірацца ў небыццё.
Ды толькі б пры жыцці не ўкленчыць
і не ўпасці,
З сумленнем развітаўшыся,
здружыўшыся з ныццём.

Няхай ратуе Бог вас ад ліхога вока,
Ад несур'ёзных стрэч, ад гора і бяды.
Развітвацца з жыццём —

канечне, вельмі горка,
Які тут след пакінеш —
не забывай заўжды.

Не змагу: закрычу і заплачу,
Разганюся — і ў вір галавой,
Каб нічога не чуць і не бачыць,
Каб застацца самою сабой.

Каб забыцца на гвалт і на здзекі
Каб нарэшце адтала душа,
Каб пачуць у сабе чалавека,
Да сябе хоць калі паспяшаць.

Так, застацца, забыцца і ўспомніць:
Час рабыню ў вантрабах забіць,
Сваёй годнасці вывесці помнік,
Як асобу — сябе палюбіць.

Вякамі не спазнаць той яснасці,
Перад якой пытанне ставяць:
Пасля сяброўскае адданасці
Адкуль гарачая нянавісць?

Чым болей станоўчых эмоцый,
Чым болей прыгожых ідэй,
Тым больш ты шчаслівы і моцны,
І з кожнай хвілінай — мудрэй!

Усевалад
ГАРАЧКА

Не гучыць тая музыка:
Паміж мною
І светам асеняга саду
Пралягае зіма.

Я стаю на ўзмежку прасторы
Пазіраю наперад.
Стуль — кліча вясна

Да сябе,
Гэта значыць —
Да вёснай,
Да зімай,
І гэтак бясконца.

А тут —
Чорна-белая графіка,
Іншыя стылі і меры.

Не гучыць тая музыка:
Сталі празрыстымі сэнсы.

ДЗЕД

Ён — чорны камень для нас:
Сядзіць,
Нічога не робіць,
Не кажа.
Магчыма,
ён пазірае ў вечнасць?
А якая яна?
Мы глядзім праз поле
На чорны, ледзь бачны лес,
Мы марым пра шчасце,
Прыгоды,
Каханне...
А вечнасць —
Палахлівая птушка:
Адно што і сядзе
На чорны ўтравелы валун.

Па хвалях узаранага поля
Удалеч плывуць валуны.

Ўсё адцвіло,
Нічога больш да восені не будзе,
Хіба што плён — плады —
І — болей жоўтых кветак,
Якімі потым
Стануць і лісты.
А покуль што —
Не тлен, не адміранне,
Наадварот — вяршыня славы,
Поўдзень лета.
Але адсюль ужо відаць канец,
Зіма,
Завяя.
І цяжка згледзець
Новую вясну.

ЛЯ СВІСЛАЧЫ

Мінаю вербы.
Хочацца сказаць:
Мне было добра тут,
Але што значыць —
“Добра”?

Згубіўшы сэнсы слоў
І сэнс быцця,
Іду наперад,
Ценем,
Ветрам калышу
Галіны дрэў,
Разгортваю траву:
Як кветку Папараць,
Шукаю Асфадэлу.

Неба ўбіраецца ў вінныя фарбы.
Час табе у дарогу збірацца.
Хутка адчыняцца
захаду скарбы.
Я так малю —
са мною застацца!

Подохлі ветру —
як вопраткі складкі.
Свет гэты —
шлейф твайго дзіўнага строю...
Вечар абудзіць даўнія згадкі.
Сонца садзіцца за дальняй гарою.

Што ж я выходжу
на захад бераг?
Поўніцца сэрца Тою адною.
Выпіты келіх. Зачынены дзверы.
Вось яна, Тая, — побач са мною.

Я буду піць з табой гарбату,
нібы госць
Або як даўні нечаканы сябра,
І вернецца пад дах наш весялосць
Манетаю
са страчанага скарба.

І вернецца пад дах
наш маладосць,
І дах наш —
зноў з любові і надзеі.
Я буду піць з табой гарбату,
нібы госць,
І будзе час той
і жыццём і дзеяй.

Наша пракляцце (ці шчасце) —
бясконца узводзіць вежу:
на плячах у нас — дзеці,
на іхніх —
стаяць нашы ўнукі.
Але вежа няспынна
сыходзіць у дол,
вечна мае чатыры паверхі...

Трэба ёй не належаць,
каб бачыць адчай
ці надзею вачэй,
што, як сонца,
хаваюцца за гарызонт,
каб умець прачытаць
жэсты рук,
што цягнуць уніз за сабой
або бласлаўляюць.
Трэба ёй не належаць,
каб несці ўвесь цяжар
пракляцця
ці шчасця.

РАНІШНІ ЦЯГНІК

Імчыцца цягнік мой
Да сонца, да сонца —
Ніяк не дагоніць.

А сонца на небе
Сваёю чаргою
Усходзіць, усходзіць.

І мары імкнуча
Праз шыбы вагона
Да сонца, да сонца...

Фота Кастуся Дробава

Шлюбная вернасць

Алех ЖДАН

Сюжэт горада М.

чакаць, але ж... Па-першае, усё яшчэ круціла ў галаве, па-другое — як папраўдзе, дык і не ведаў, дзе быў. Успамінаўся, як скрозь сон, гараж, качагарка, нейкі даўно разбіты аўтобус... Прачнуўся, аднак, у Хапанка. Клаўдзя заўсёды казалі: гавары праўду. Не хлусі. Ён і сказаў.

— Дзе? — не паверыла сваім вухам.

Паўтарыў.
— Не можа быць, — сказала Клаўдзя, успамінаючы ўчарашнюю размову з сяброўкай. — І гэтак.

Лёха нават прыжмурчыўся, успамінаючы: а раптам толькі памроілася, што быў у Хапанка. Не, не памроілася: успомніў, як Наталля дапамагала завязаць шнуркі на чаравіках. Нават яе галашэнне ўспомніў: каб ты да хаты не дайшоў, гад, каб цябе лысыя чэрці дралі, каб ты... А чаго распалілася, як спытаць? Што ён такога зрабіў?

— Так-так, — прамовіла Клаўдзя. — Нешта тут не сыхodziцца... Значыцца, у Наталлі быў?

— Ну. Я пайду лягу? — прапярсіў Лёха.

— Не выпайся, значыцца? — уедліва пацікавілася Клаўдзя. — А Наталля, яна таксама не выпалася?

Цікава, што раней ні аднаму ягонаму слову не верыла, а цяпер — адразу.

— Ну і як табе з ёй? Спадбалася?

— Ну, — матлянуў Лёха галавою, што конь у спеку.

— Дзе палучка? — рыкнула, як тыгрыца.

Усё ж грошы, відаць, важнейшыя за шлюбную вернасць. Не, не так. Што каштуе тая вернасць, як грошай няма? Не, зноў не тое. Як вернасці няма, а грошы ёсць... А што як ні грошай, ні вернасці? Справа — дрэнна. А вось, калі і вернасць і грошай колькі хочаш... Што, так не бывае? Ну, не ведаю. Вы багатыя, вам відней.

— Якая палучка? А-а... — нешта замігцела ў мазгах. Палез у кішэні — ёсць! Мятлы пачак у адной, у другой — таксама. Узрадаваўся, бы карася рукамі злавіў. На!

Клаўдзя, канечне, пералічыла: да рубля ведала, колькі мусіў прынесці дамоў.

— Дзе дваццаць тысяч?

— Якія... дваццаць? Усё тут... — аднак зноў нешта мільганула ўвачу: гараж, качагарка, разбіты аўтобус...

— Быў ці не быў?

То быў апошні шанец. Можна яшчэ было прызнацца ды паразумецца. Але ж Наталля пагардліва павяла галавою і прамовіла:

— Што ты прыдумала? Я твайго Лёху паўгода ў вочы не бачыла і не сумавала.

— А ты што скажаш? — не-

увогуле глумілі пасунуўся. І ўдзень цікуе, і ўначы. Калі раскажаць усё, як было, не дасць веры, што больш анічога не было. Рашыла не гаварыць. Можна, і пранясе.

І калі ён загрузіць ботамі на ганку, Наталля ўжо бульбачкі на-таўкала, свежыя гуркі ды памідоркі шчодра паліла смятанкаю, а яшчэ паставіла недапітую ўчора бутэльку віна. Як што — скажа, даўно купіла, прыхавала — за-была.

Так усё і выйшла. "Адкуль віно?" — "Ды было ў мяне. Яшчэ з паскі стаяла". Антон падазрона скасавурыўся. "Нешта я не бачыў". — "Я і сама пра яго забыла. І ты забыў? Разам куплялі. На Слабадзе, у Іванаўны. Пілі-не дапілі. Ты яшчэ казаў — надта салодкае". Чым больш хлусіла ў вочы, тым лягчэй і веселей становілася на сэрцы. Антону наліла да краёў, сабе — адно прыгубіць. "Ляжаш адпачыць?" — спытала Наталля. Работа ў дыспетчара не надта цяжкая, але ж больш як две-тры гадзіны ноччу не паспіш. "Лягу". — "І я з табою, — сказала яна. — Нешта мне сёння не спалася". Зноў скасавурыўся: што яна сёння не па парадку? Звычайна, калі ўжо гэтак, то ўвечары, перад сном, а каб раніцой... Але ж таксама павесялеў. Які мужык адмовіцца, калі — сама?

Толькі скінулі апранахі — званок у дзверы. "Хто гэта?" Наталля накінула халацік, пайшла высвятляць. Антон да галасоў ля дзвярэй не прыслухоўваўся, хутчэй за ўсё суседка, па дзесяць разоў наведваюцца адна да адной. І вельмі здзівіўся, як убачыў Лёху Рускага з Клаўдзяю.

— Ну што, сябровачка? — прамовіла Клаўдзя і ўселася на крэсла пасярод пакойчыка, маўляў, гаворка будзе падрабязная. — Дык быў у цябе мой Лёха ноччу ці не?

Ой, якая пакутліва атрыма-лася мінута. Усе маўчалі. Лёха маўчаў таму, што не ў яго пыталіся; Антон — таму, што ўжо здагадаўся, адкуль віно з'явілася ў хаце, чаму Наталля яму наліла з краямі, а сабе на адну губу, а галоўнае, чаму такая ласкавая і не па парадку. Не хапіла ёй з Лёхаю! Яна ж такая: не трэба, не трэба, а потым — давай-давай! Наталля маўчала, думаючы, што рабіць. Ну а сама Клаўдзя таму, што ўсё яшчэ не магла ўсвядоміць горка-салодкую ісціну.

— Быў ці не быў?

То быў апошні шанец. Можна яшчэ было прызнацца ды паразумецца. Але ж Наталля пагардліва павяла галавою і прамовіла:

— Што ты прыдумала? Я твайго Лёху паўгода ў вочы не бачыла і не сумавала.

— А ты што скажаш? — не-

адольна ўперлася злымі зрэнкамі ў Лёху. — Быў ці не быў?

— Быў! — паспешліва загаварыў Лёха. — Толькі ж я... гэта... цісканулі мы з хлопцамі адну пляшку ў гаражы... потым у качагарцы... зноў жа, на аўтабазе... Рашыў я, покуль грошы ёсць, занесці пяць тысяч Антону... З таго месяца вінен быў... Антон, мо думаеш, я забыў? Не, ўсё помню.

Мяркуючы па вачах Антона, ён калі і помніў пра тыя тысячы, дык цяпер забыў.

— Ну вось... прыйшоў... ад-даў... а больш нічога не помню.

— Што ты вярзеш, Лёха? — пляснула ў далоні Наталля. — Якія пяць тысяч? Я ні цябе, ні тысяч не бачыла!

— Як — не бачыла? Я табе ў рукі аддаў. Па адной тысячы.

— Зусім пасунуўся, — засмяялася Наталля. — Можна, ты ў якой другой быў? Успомні!

То яна яму выйсце падказвала. Але ж Лёха чалавек з гонарам: насамрэч, не зусім жа прапіў мазгі!

— Не, тут быў. Ты мяне разбудзіла, чаравікі падала. Шнуркі мне завязала.

— Шнуркі? Ты што-небудзь яшчэ цяміш ці не?

— А як жа, — адказаў. — Я вам не які-небудзь... Заўсёды ўсё памятаю. Як прыйшоў, пайшоў.

Вось тады Клаўдзя ўклеіла яму аплявуху ды так, што ва ўсіх вушы заклала.

— Дваццаць тысяч! — раўнула яна.

Але ж аплявуха — гэта добра. То крок да згоды, да прымірэння. На твары Лёхі выявілася задавальненне.

— Не памятаю, — сказаў ён.

— Далібог, не памятаю.

— Дзе начаваў?

Хрась!

І тады Лёха задумаўся: мо і праўда памроілася пра пяць тысяч, шнуркі ды чаравікі, а начаваў у качагарцы ці ў гаражы?

— Не. Не памятаю.

Хрась!

Калі выйшлі на вуліцу, Лёха ўжо зусім працверзаў. Праўда, яго моцна павяло ўбок ад свежэга ранішняга паветра, але ж не паваліўся, Клаўдзя падтрымала. Раптам ён заўважыў, што Клаўдзя плача.

— Дваццаць тысяч, дваццаць тысяч... — прыгаворвала.

Вось слёз яе Лёха спакойна вынесці не мог.

— Усё, Клаўдзя, — шчыра прамовіў ён, — больш не п'ю.

— Хацеў нават перахрысціцца на ўсход, на яснае сонейка, але ж не паднялася рука: грэшны.

Што тычыцца Антона і Наталлі, таксама абыйшлось. Хаця па добраву ляшчу ды падлешчыку атрымаў кожны. Антон — за падазронасць, Наталля — на ўсякі выпадак. І таксама памірыліся. Галоўнае — перацярпець.

— Нельга прабіваць другі раз, цётка кантралёрка па-думае, што квіток выкарыстаны, стары, — матчыны словы былі першай навукай хлопчыку пра кантралёрку.

Чамусьці менавіта ў гэты час яна з'явілася. Праціскаючыся ў праходзе, штурхаючы пасажыраў, галасістая падышла да маці.

— У вас што за фікцыя?

Па квітку бачна, ён прабіты, хоць і двойчы, адным кампосцерам. Пра старанне малага дружна сведчылі пасажыры.

Усё было марна. Яшчэ раз прабіць новы білет пасажырыцы з дзіцем не дазволіла.

Маці выплаціла штраф. Ужо ў тым малюпасенкім узросце Ян пераканаўся, як могуць на абсалютна роўным месцы стварыць фікцыю разумных адказных людзі.

спалохалася. І не — каб раскажаць, як было, — а нечакана для сябе прамовіла асеўшым голасам:

— Не, няма...

Увогуле ясна, чаго спалохалася: Клаўдзя чакае, хвалюецца, а яна сядзіць п'е з яе мужыком. А яна успомніць, што некалі яны з Лёхам не слаба заляцаліся ў гарадскім парку і пра тое было ведама Клаўдзе, то і сапраўды немагчыма прызнацца.

— Проста не ўцямяю, што й думаць, — працягвала Клаўдзя. — Палучка сёння была. Праг'е грошы... Ну, прапіць не праг'е, а згубіць можа. А то абрабуюць п'янага... Дык няма, гаворыш? І не заходзіць?

Яшчэ не позна было прызнацца: маўляў, пацяменне на мае мазгі найшло, спалохалася, як бы не падумала чаго-небудзь, чаго няма і быць не можа, тут ён, ляжыць п'яны, прыходзіць, забірай.

— Не, не было...

— А твой Антон дома?

— Не, на дзяжурстве.

Антон працаваў дыспетчарам на водаправоднай.

Клаўдзя паклала слухаўку, а Наталля кінулася да Лёхі, пачала яго тузаць, біць.

— Падымайся! Зваліўся на маю галаву! Ідзі дамоў, гад!

Але Лёха толькі гудзеў ды мыкаў. Ваявала яна з ім амаль гадзіну — дарэмна, што кіем, што палкай. Нават папалакала, нават сама сябе пабіла кулачком па ілбе, дурніца, маўляў. Урэшце, што ж рабіць, сцягнула з ягоных ног чаравікі, каб не пэчкаў пасцель ды прылегла з краю ў халаце, — трэба ж хоць трохі паспаць.

Раскатурхала Лёху а шостаі.

— Згінь з вачэй, Антон вось-вось прыйдзе, падумае чаго...

Лёха прачнуўся, аднак быў усё яшчэ п'янаваты, нават у чаравікі не здолеў патрапіць нагамі, давлялася дапамагачы.

Урэшце вываліўся за парог, пашкандаўбаў.

Ісці было далекавата, затое працверзаў. Вось яна, родная хага. Густа патыхнула сваім цяплом.

Клаўдзя была ўжо на нагах.

— Дзе быў?

Пытанні такога Лёха мусіў

рыя дарвінізму прызнаецца многімі навукоўцамі памылковай, не паўплывалі на настаўніцу.

На наступным уроку запам'ятная біялагіца першым выклікала Радзюкевіча да дошкі. Прыдзіралася. Вучні разумелі сітуацыю.

— На жаль, Ян, вымушана паставіць дзевятку. — Паматчала. — На дзiesiąтку не цягнеш. Два пытанні не асіліў.

— Я стараўся.

— Старацца мала. Трэба ведаць. Адкажаш на два дадатковыя пытанні — бу-

дзе дзесяць, не адкажаш — атрымаеш пяцёрку.

— Што вы, што вы... Не трэба дадатковых. Я й так вам удзячны.

— Садзіся. — Дадае. — Не адзін ты не ад малпы.

Задавалены клас усміхаецца.

— Мы пра ўсе варыянты ведаем. Кажам не пра ўсе, па праграме вучым.

Памудрэлы неразумнік Радзюкевіч наўзгодна ківае галавою. Настаўніца падняла ўказку:

— Ціха. Урок працягваецца.

Юльян МІСЮКЕВІЧ

Водсветы

Іншагумец

Урок біялогіі ў дзiesiąтым класе. Ян Радзюкевіч паціху малое птушчак у сшытку. Яго не цікавіць гэты пра-дмет. Хлопец даўно абраў свой шлях. Раптам, быццам праз сон, чуе словы настаўніцы пра дарвінізм. Незаўважна для сябе прапаштаў: "Я не ад малпы. Як некаторыя".

Гучней:

— М'яне стварыў Бог.

Пачулі ўсе.

Хлопца выгналі з класа. Ніякія яго доказы, што тэо-

Арт-пацеркі

Каб шчасце прыйшло як заслуга

У межах Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі "Аўтэнтычны фальклор: праблемы бытвання, вывучэння, пераймання" ладзілася унікальная імпрэза — "Фальклор беларускай глыбіні". Гэта быў ужо трэці па ліку Рэспубліканскі этнаграфічны канцэрт, а ўдзельнічалі ў ім выканаўцы аўтэнтычных спеваў, інструментальнай музыкі, народнай прозы з Іванаўскага і Пінскага раёнаў. Іх выступленне ў Мінску арганізавалі БДУ культуры і мастацтваў ды Беларускае дзяржаўнае інстытут праблем культуры.

Працягваецца фестываль мастацтваў "Арт-мажор", які сёння ладзіцца ў межах грамадска-культурнай акцыі "Мы — беларусы!". Нагадаем, што праводзіцца ён Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэтам культуры і мастацтваў, лепшыя выканаўцы, творчыя калектывы якога выступаюць на розных пляцоўках сталіцы. Так, напрыклад, у Палацы культуры трактарнага завода нядаўна правяла канцэрт кафедра духовай музыкі, у Палацы культуры і спорту чыгуначнікаў прайшла праграма, прысвечаная дню факультэта культуралогіі і сацыякультурнай дзейнасці.

Лірычныя песні і балады Дзмітрыя Далгалёва на вершы Уладзіміра Пецюкевіча лічацца сапраўднымі беларускімі ўзорамі свайго жанру. І шматлікіх прыхільнікаў гэтага творчага тандэма парадуе выхад у свет кампакт-дыска, на якім прадстаўлены 19 такіх пе-

сенных узораў. Усе яны, што называецца, на сльху — пачынаючы ад песні "Гаю мой, не кліч", датаванай 1985 годам. Назву дыска дала таксама вядомае песня — "Рэха жураўлінае", што набыла папулярнасць у выкананні Паліны Смалавай. Апроч гэтай спявачкі, творчасць Д. Далгалёва і У. Пецюкевіча прадстаўляюць Валерыя Дайнека, Уладзімір Стамці, Ірына Дарафеева, Анатолей Яромленка, Якаў Навуменка, Олег Сямёнаў, Рыгор Палішчук, ансамбль "Бяседа", Ядвіга Паплаўская і Аляксандр Ціхановіч, іншыя беларускія выканаўцы. Гэтыя песенны альбом выпусціў прыватны выдавец Ігар Віркоўскі, які паклапаціўся і пра маляўнічае афармленне навінкі. Вокладка ды разгортакі буклета да CD (зместаны тэксты ўсіх запісаных на ім песень, каляровыя фота выканаўцаў) аздоблены выявамі сучасных мастакоў. Наклад CD — 1000 асобнікаў.

Азнаёміцца з праблемамі і асноўнымі тэндэнцыямі развіцця сучаснай харэаграфіі, з досведам вядучых дзіцячых харэаграфічных калектываў краіны змагі ўдзельнікі Рэспубліканскага семінара-практыкума "Творчае ўдасканаленне і павышэнне ўзроўню выканальніцкага майстэрства харэаграфічных калектываў устаноў пазашкольнага выхавання і навучання". Семінар праводзіўся Нацыянальным цэнтрам мастацкай творчасці дзяцей і моладзі Міністэрства адукацыі Беларусі, аддзелам музычна-харэаграфічнай творчасці. Удзельнікі — 38 педагогаў, у тым ліку маладых спецыялістаў і кіраўнікоў узорных калектываў з усіх абласцей краіны — праслужалі змястоўныя даклады, наведвалі майстар-класы па сучаснай харэаграфіі, адкрытыя ўрокі, канцэрт народнага ансамбля танца "Белая Русь". Абмяркоўваліся тэндэнцыі ў эстрадных танцы, метадыка дасягнення выразнасці руху, асабліва пры працы над сюжэтным танцам у дзіцячым калектыве і да т.п.

С. ВЕТКА

У духоўную культуру Беларусі брэсцкі мастак-эмальер, заслужаны дзеяч мастацтваў краіны Мікалай Кузьміч увайшоў як аднаўленца каштоўных праваслаўных рэліквій, звязаных з імем найпадобнай ігуменні Еўфрасініні Полацкай. Раскрыўшы сакрэты старажытнавізантыйскай тэхнікі перагародчатай эмалі, у 1997 годзе майстар завяршыў працу па ўзнаўленні страчанага ў гады вайны Крыжа Еўфрасініні Полацкай. Цяпер нацыянальная святыня захоўваецца ў Свята-Еўфрасінінскай царкве Полацка. У 2002 годзе М. Кузьміч стварыў стаўратэку — футарал для Крыжа; з бласлаўлення Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Патрыяршага

Экзарха ўсёе Беларусі Філарэта працаваў над узнаўленнем ракі для захавання мошчэй нябеснай заступніцы зямлі беларускай Еўфрасініні. Мастак узнагароджаны ордэнамі Святога Уладзіміра III ступені і Еўфрасініні Полацкай, ордэнам Крыжа Еўфрасініні Полацкай, медалямі князя Канстанціна Астрожскага (Польшча) і Беларускага саюза мастакоў "За заслугі ў выяўленчым мастацтве". Ён — лаўрэат прэміі "За духоўнае адраджэнне" і "Чалавек года — 1997", абласнога конкурсу "Берасцейскія зоркі". Вядомы бібліяграфічны цэнтр Кембрыджскага ўніверсітэта надаў М. Кузьмічу званне "Чалавек годадзя".

— Мікалай Пятровіч, а як вы ацэньваеце свае творы?

— Воляю лёсу мне давялося шмат працаваць на карысць царквы і праваслаўных Беларусі. Наколькі мог — стараўся. У абранай справе лічу сябе вучнем Лазара Богшы. Як вядома, полацкі ювелір па заказе ігуменні выканаў Крыж у 1161 годзе. Натхнёны боскай ласкай, зрабіў рэліквію бездакорна. Мне не дасягнуць вяршынь яго майстэрства. Аднак прыемна адзначыць: царква прызнала, што Крыж адноўлены паводле вобраза і падабенства арыгінала. Гэты радасны факт надае ўпэўненасць у творчых сілах.

— Вам першаму выпала спадчына неградышчыннага мастака-эмальернай тэхнікі 800-гадовай даўнасці. Як вы разгадалі тайну страчанага мастацтва?

— Спатрэбілася амаль два гады, пакуль на мяне сышоў дзіўны момант азэрэння. Чытаў кнігі манаха Феафіла (XII стагоддзе), вывучаў старадаўнія эмалі ў Маскоўскім музеі гістарычных каштоўнасцей. Пасля шматлікіх спроб пачаць працу над Крыжам убачыў вешчы сон, і зранку зрабіў тое, што ён мне паказаў.

— Што вам надавала сілы?

— Мяркую, малітва, якая адбывалася ў храмах у імя адраджэння і вяртання рэліквій. Цішыня — надзейны збор творчых людзей. І нябачная прысутнасць Богшы, Фабержэ, мітрапаліта Філарэта. З іх імёнамі я саджуся за стол і настроююся на светлую стваральную хвалю.

— Звычайна ў творчасці мастака прасочваюцца родныя матывы і вобразы, сувязь з малой радзімай. Дзе вашы карані?

— У вёсцы Патрыкі на Кобрінскай зямлі. Нарадзіўся я ў 1950 годзе. Скончыў Мінскае мастацкае вучылішча імя А. Глебава. У выстаўках удзельнічаю з 1983 года.

— Мікалай Пятровіч, у вашай

сямі хто-небудзь займаўся творчасцю?

— Мае родныя — простыя людзі, сельскія працаўнікі. Дзед Нікіфар быў вядомы на ўсё наваколле каваль. Ліў лыжкі, чыгункі. Маці Ніна Трафімаўна займалася набойкай: пры дапамозе трафарэта з фарбаванай бульбы малявала сцены. Пабеліць спачатку іх малам, а потым размаляўвае якім-небудзь арнаментам, што сама прыдумала. Відца, ад іх пайшла і мая схільнасць да творчасці.

— Што вылучылі б вы са сваіх работ?

— Усе яны — мае дзеці. Усе дарагія для мяне. А крытыкі і мастацтвазнаўцы адзначаюць дэкаратыўны кампазіцыі "Блакiтныя сны", "Купале", "Слуцкія паясы", "Свята", "Салют", "Абуджэнне", "Бабіна лета". І нацыянальныя святыні.

— Ці згодні вы з думкай, што мастак павінен быць і гісторыкам, і філосафам, і вучоным, і назіральнікам, мець паэтычную душу?

— Так. Без гэтых якасцей не стаць сапраўдным мастаком. Толькі на свой талент абапірацца нельга. Мне давялося супрацоўнічаць з навукоўцамі, дэкаратыўнымі мастакамі, дыяганамі навук Т. Макаравай і Л. Аляксеевым, вывучаць важныя гістарычныя дакументы, перш як узняць за аднаўленне Крыжа. Добра дапамагалі фатаграфічныя негатывы рэліквій. Яны былі знойдзены ў архівах Санкт-Пецярбурга беларускім археолагам Л. Аляксеевым, а здымаліся яшчэ ў 1896 годзе ў Полацку фатографам Н. Чысцяковым.

Перш чым заняцца вырабам ракі, мне давялося ўважліва аглядаць раку Сяргія Раданежскага. Лічу, яна з'яўляецца ўзорам ювелірнага мастацтва. Папярэднія навукова-пашуковая праца над рэліквіямі была доволі карпатлівая. Складанасцю вызначаўся і далейшы працэс.

— Але колькі ўражае ва-

ша работа! Выкананы вялікі аб'ём чаканкі. Рэльефы ракі пакрыты пазалотай. Абраз прападобнай у срэбранай рызе, упрыгожаны грэнастамі, берыламі, тапазамі, перлінамі. Колькі на ўзнаўленне ракі спатрэбілася каштоўных камянёў?

— Аднаго срэбра — 120 кілаграмаў. Метал і камяні трэба было пастаць апрацаваць. Усё ўручную.

— Ці былі моманты незадаволенасці сабой?

— Вядома. Як у кожнага творчага чалавека. У рэалізацыі задуманага мае памочнікі — рукі, вочы, інтуіцыя. Спадзяешся толькі на ўласныя сілы. Заміналі працаваць штодзённыя справы: колькі металу было зранку, колькі — пасля заканчэння працы. Уліку падлігаў нават пыл. Мне здаецца, дастаткова было б дзяржінспекцыі прабірнага нагляду і Камітэта дзяржаўнай бяспекі, пад аховай якога мы, ювеліры, працуем. Пакуль я рабіў Крыж, яго ахову забяспечваў супрацоўнік КДБ. Веча-

рам ён забіраў каштоўныя металы, а ранкам зноў іх прыносіў. Тут і ахова, і кантроль, і ўлік. Што яшчэ трэба? А калі майстру даводзіцца займацца паперамі — сум бярэ... Заканадаўства для рамеснікаў неда-сканалае..

— Таленавіты чалавек заўжды шырокі па інтарэсах, духоўных патрэбах. А якое кола вашых захапленняў?

— Люблю рыбалку, паляванне, добрую кнігу, лес, падарожжа. Усё гэта — крыніца майго натхнення. Я ў захапленні ад мастацтва скіфаў, твораў эпохі Адраджэння, заходне-еўрапейскага і рускага жывапісу. Нядаўна адкрыў для сябе імя выдатнага беларускага майстра-ювеліра з Мазыра Ізраіля Рухамоўскага, які жыў у XIX стагоддзі. Былі і ёсць на нашай зямлі самародкі, надзеленыя боскім дарам, таленавітыя мастакі.

— Мікалай Пятровіч, што для мастака значыць выставіць на паказ свае работы?

— Выстаўка — заўсёды падзея. Адзін з прыпынкаў у творчым жыцці мастака, які дае магчымасць асэнсаваць зробленае і зразумець, чаго ты варты. Мне давялося ўдзельнічаць ва Усесаюзнай выстаўцы "Зямля і людзі" ў Цэнтральным Доме мастака ў Маскве ў 1984 годзе, у міжнародных выстаўках эмалі і сімпозіумах у Паланзе (Літва) і Юрмале (Латвія), Ля-Каруні (Іспанія) і Кобургу (Германія). Нават проста папрысутнічаць на выстаўцы вельмі карысна для творцы. Работы розных школ і стыляў даюць уяўленне пра развіццё дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ў сусветным маштабе. У прыватнасці, такога напрамку, як эмаль — тое, чым я займаюся.

— Дзейнасць на пасадзе старшыні Брэсцкага абласнога аддзялення Беларускага саюза мастакоў, відца, забірае ў вас шмат творчага часу?

— Па праўдзе кажаць, так. На пасадзе — амаль тры гады. Эканамічны складнік арганізацыі — ніякі, дзяржаўных заказаў няма, творчыя работы набываюцца кепска. Думаць даводзіцца пра арэнду памяшканняў і льготы, падтрымку творчага клімату ў калектыве. Карацей, адны абавязкі і клопаты, якімі трэба займацца.

— Павінна ж быць і нейкая награда для радасці.

— Атрымаў званне "Заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь". Прыемна, што сын паступіў у Беларускае дзяржаўнае акадэмію мастацтваў на факультэт дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і мастацкай керамікі. Радуе, што ёсць паслядоўнікі.

— А ці ёсць у вас заповітная мара?

— Хачу, каб адкрылася школа ювелірнага мастацтва. Цяпер гэта пытанне вырашаецца на ўзроўні Міністэрства культуры краіны. Наогул, мяркую, усё рабіць трэба з любоўю. Тады добры след застанецца пасля цябе.

Гутарыла Алена КАПАЧОВА г. Брэст

І дарогі спрадвечныя матыў...

У Баранавіцкім крязнаўчым музеі адкрылася персанальная выстава лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі Валерыя Шкарубы. Мастак прадставіў свае пейзажы, напісаныя за апошнія гады.

Свой свет ідэй, вобразаў і пацучыў перадае ён праз выявы куточкаў беларускай прыроды. Творы В. Шкарубы выклікаюць хваляючыя эмоцыі і асацыяцыі; яны філасафічныя і сімвалічныя, выразныя па форме. Свежы і пераканаўчы погляд на прыроду ў спалучэнні аскетычнасці колеравага вырашэння і графічнай выразнасці ліній, а праз гэта — роздум над жыццём паказаны ў новым цыкле В. Шкарубы "Спадвечнае". Па-ранейшаму

важнае месца ў яго творчасці займае матыў дарогі: "Дарога", "На раздарожжы", "Да невядомага", "У цемру". Кожная з карцін выклікае адмысловы настрой, розныя пацучы: хваляванне, адчуванне таямнічасці, трывогі... Але галоўнае — Валерыя Шкаруба праз сваю творчасць даносіць да гледача прыгажосць і гармонію.

Галія ФАТЫХАВА

На здымку: В. Шкаруба (справа) на адкрыцці выстаўкі.

Вясна, пяшчота, дабрачыннасць...

Пяты год запар вясну ў Мінск прыносяць не ластвамі, а... "Марцовыя каты". Гэты праект Міжнароднага грамадскага аб'яднання мастакоў і мастацтвазнаўцаў "Майстар" прыцягвае ўвагу як самых розных творцаў, так і шырокую публіку.

Сёлетняя выстаўка "Марцовыя каты" (куратар — дацэнт БДУ культуры і мастацтваў Ала Нароўская) мела надзвычайную папулярнасць: толькі на вернісажы сабралася больш як тысяча гледачоў, а за два тыдні знаходжання яе ў Палацы мастацтва з экспазіцыяй азнаёмілася больш як 28 тысяч чалавек. Аматараў статыстыкі зацікаваць і такія факты: у V Міжнароднай выстаўцы "Марцовыя каты" ўдзельнічала больш як сто мастакоў з васьмі краін.

Абаяльных і пяшчотных, забаўных і гарзлівых, па-вясноваму настроеных істот можна

было ўбачыць у самых розных кампазіцыях: жывапісных, скульптурных і графічных, у творах керамічных і шкляных, а яшчэ — на майстэрскіх фотаздымках. Да гэтага праекта далучыліся і творцы з добра вядомымі імёнамі, студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Дарэчы, моладзь БДУКіМ ладзіла паказ узораў авангарднай моды і канцэрт сучаснай музыкі. Большасць выставак, якія арганізуе ў Беларусі ды за межамі нашай краіны Міжнароднае грамадскае аб'яднанне мастакоў і мастацтвазнаўцаў "Майстар", — дабрачынныя. Гэтым разам дзякуючы папулярнасці "Марцовых кат" давялося правесці два дабрачынныя аўкцыёны, на якіх былі прадстаўлены жывапісныя, графічныя і скульптурныя работы вядомых беларускіх мастакоў. Грашовыя сродкі, атрыманыя ад дабрачыннай акцыі, прызначаюцца для лячэння студэнткі БДУ культуры і мастацтваў Галіны Жыжыч, якая пацярпела ў аўтакатастрофе і мае патрэбу ў некалькіх складаных аперацыях.

Лана ІВАНОВА Фота Кастуся Дробава

І майстэрства, і густ

Ад Заходняй Еўропы да Азіі і Паўночнай Афрыкі пралягаюць гастрольныя маршруты Нацыянальнага акадэмічнага тэатра балета Беларусі. Нядаўна са спектаклем "Лебядзінае возера" ён пабываў у Сірыі і Егіпце.

Падчас Дзён культуры Беларусі ў Сірыі наш калектыў выступіў у Дамаску, у оперным тэатры "Дар аль-Асад". І гэта была ўжо не першая сустрэча сірыйскага глядача з творчасцю беларускіх артыстаў. У Егіпце ж гасцей з Беларусі прымалі ва ўжо знаёмых па мінулым годзе Каірскай оперы і Александрыйскім тэатры "Сэід-Дэрвіш".

І наўрад ці каго пакінуў абьякравым неўміручы шэдэўр сусветнай класікі — "Лебядзінае возера". Незвычайная па прыгажосці і вытанчанай дасканаласці харэаграфія Л. Іванова, М.Пеціпа, А. Горскага, А. Месэрэра; фантастычная музыка П. Чайкоўскага, на-

поўненая і палымяным драматызмам, і найтанчэйшай лірыкай, пазнавальная, напэўна, у любым кутку свету; раскоша дэкарацый і касцюмаў і, канечне, — майстэрства выканаўцаў, — усё стварала свята для знаўцаў мастацтва...

Менавіта "Лебядзінае возера" можа дакладна сведчыць пра творчую сталасць і майстэрства калектыву, і Беларускага балета, якім кіруе Валянцін Елізар'еў, ізноў пацвердзіў свой узровень. У гастролях удзельнічалі выдучыя майстры сцэны і салісты тэатра, якіх вылучае высокае натхненне, культура танца і мастацкі густ: Вольга Гайко, Людміла Кудраўцава, Ігар Артамонаў, Марына Веж-

навец, Мікалай Радзюш, Юрый Кавалёў, Дзясніс Клімук, Ірына Яромкіна, Антон Краўчанка, Таццяна Падабедава, Канстанцін Кузняцоў, Юлія Дзятко...

Як і ўсе балеты П. Чайкоўскага, "Лебядзінае возера" — гісторыя фантастычная

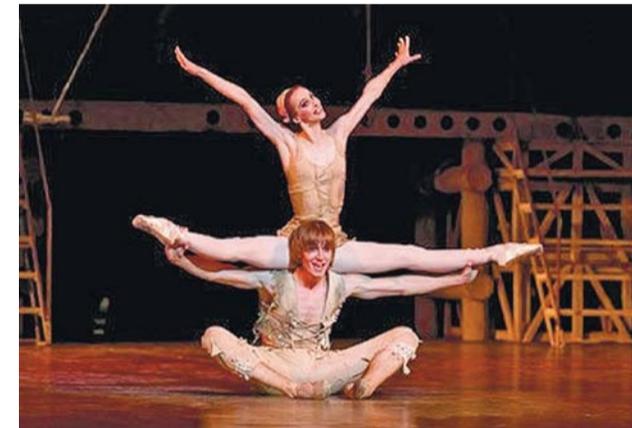
і казачная, але з глыбокім зместам: гэта нястрымнае імкненне чалавека да шчасця, сонца, здзяйснення сваіх мар і дасягнення ідэалаў, сцвярдзенне адданасці і мужнасці, перамогі святла над цемрай і злымі сіламі. Праз гісторыю

казачна ўзнёслага кахання, якое разбівае цёмныя чары, беларускія выканаўцы бездакорна перадаюць, даносяць да глядача, здавалася б, простыя ідэі. Даносяць сваім танцам, які вылучаецца адухоўленасцю і дакладнасцю.

Маленькія харэаграфічныя шэдэўры — танцы лебедзяў і дзяткі II акта, таемны свет на беразе зачараванага возера, дзе спраўджваюцца надзеі і ажываюць мары. Бліскучы і яркі, напоўнены запамінальнымі дывертысментнымі нумарамі, III акт... Незалежна ад таго, хто з выканаўцаў уасабляе на сцэне галоўных герояў, глядач абавязкова застаецца задаволены, бо ў кожнага з артыстаў ёсць адметныя рысы, адну і тую ж партыю кожны напэўнае сваімі нюансамі.

Напэўна, сёлетнія гастролі сталіся не толькі выдатным падарункам сірыйскім і егіпецкім прыхільнікам балета, не толькі новым творчым поспехам нашага тэатра, але ж і ўзыходам сонца айчыннага мастацтва на новым небасхіле, што дадасць яму новых шчырых і гарачых прыхільнікаў.

Кацярына ЯРОМІНА

Майскія сюрпрызы балета

Нацыянальны акадэмічны тэатр балета Беларусі рыхтуе вечар прэм'ер. Напачатку будзе паказаны шэдэўр балетнай класікі — "Пахіта" Людвіга Мінкуса ў харэаграфіі Марыуса Пеціпа. На мінскай сцэне пастаноўку ажыццяўляе Павел Сталінскі. Гэты ж майстар ставіць і славутыя "Палавецкія скокі" (харэаграфія Міхаіла Фокіна) з оперы Аляксандра Барадзіна "Князь Ігар" — яшчэ адзін узор класікі, якім адкрыецца другое аддзяленне вечара. Наступным сюрпрызам будзе прэм'ера харэаграфічнай мініяцюры "Свет не заканчваецца ля дзвярэй дома" на музыку Густава Малера і Жаскена Дзепрэ. Гэтая кампазіцыя створана балетмайстрам Раду Паклітару для дуэта выканаўцаў — салістаў тэатра Юліі Дзятко і Канстанціна Кузняцова. Завершыць вечар аднаактовая "Кармен-сюіта", папулярны балет Валянціна Елізар'ева на музыку Жоржа Бізэ — Радзіёна Шчадрына.

Падзея адбудзецца 12 мая на сцэне Палаца Рэспублікі.

♦ У 1992 годзе быў упершыню ўручаны прыз "Venois de la Danse" ("Венуа де ля данс"), заснаваны Міжнародным саюзам дзеячаў харэаграфіі. Праз тры гады журы Міжнароднага конкурсу "Венуа де ля данс", якое ўзначальвае легендарны харэограф Юрый Грыгаровіч, ганаравала гэтым прызам нашага суйчынніка, мастацкага кіраўніка Нацыянальнага акадэмічнага тэатра балета Беларусі Валянціна Елізар'ева, стваральніка спектакля "Страсці (Рагнеда)" — за лепшую харэаграфію.

Днямі, 7 мая, у Маскве, на сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра Расіі адбудзецца дабрачынны гала-канцэрт "Зоркі "Венуа де ля данс" — лаўрэаты розных гадоў". Удзельнічаюць выдатныя артысты балета з Берліна, Гамбурга, Лондана, Монтэ-Карла, Мюнхена, Токіа, Парыжа, з тэатраў ЗША, Нідэрландаў, Расіі... Прадстаўлена ў праграме і наша краіна: салісты Нацыянальнага акадэмічнага тэатра балета Беларусі Вольга Гайко і Дзясніс Клімук выканаюць фрагмент з балета "Легенда пра Уленшпігеля" на музыку Яўгена Глебава, у харэаграфіі Валянціна Елізар'ева.

♦ Салісты нашага тэатра балета Юлія Дзятко і Канстанцін Кузняцоў падчас вечара прэм'ер, замоўленага на 21 мая, не толькі парадуваюць, але і здзіўляюць публіку. У іх выкананні ўпершыню будзе ўвасаблена харэаграфічная мініяцюра "Мроіва ружы" — дасціпная пародыя на аднайменны класічны балет з музыкой Карла Мары Вебера ў харэаграфіі Раду Паклітару.

Лана ІВАНОВА

На здымку: Вольга Гайко (Нэле) і Дзясніс Клімук (Ціль) у балете "Легенда пра Уленшпігеля".

Гэта — «Марткантакт»!

"М.@rt.контакт 2008" — міжнародны маладзёжны тэатральны форум — гэта ўжо традыцыя для Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра. Трэці год запар гасцінныя арганізатары форуму ствараюць умовы для стасункаў паміж высокаўзроўневымі тэатральнымі калектывамі з такіх краін, як Балгарыя, Польшча, Расія, Украіна. Дзякуючы фестывалю, сталі магчымымі зносіны паміж акцёрамі розных труп, якія адрозніваюцца прафесійнай накіраванасцю і асаблівасцю акцёрскіх школ, абмен досведам і меркаваннямі. Штодзённыя ранішнія канферэнцыі, на якіх для тэатразнаўчага аналізу збіраліся крытыкі, журы, акцёры і рэжысёры спектакляў, зрабіліся своеасаблівым "судом" для творчасці, які, пасля завяршэння працэсу, адказваў на пытанне **наконт таго ці іншага спектакля: "Быць ці не быць?"** Галоўнай суддзёй была **Таццяна Арлова, кандыдат мастацтвазнаўства, доктар філалагічных навук, прафесар БДУ.**

Падчас фестывалю ўвазе глядачоў было прадстаўлена дванаццаць конкурсных спектакляў і адзін пазаконкурсны, таксама адбыліся тры вернісажы — фота-выстава "Палавінкі адной прыгажосці", жывапісныя выставы Алега Рыбакова і Андрэя Меранкова "M.art love" і Кацярыны Камаровай "Стук". Дарэчы, апошняя аформіла ўсю промапрадукцыю фестывалю. У межах "Марткантакта" акрамя спектакляў планавалася правесці некалькі майстар-класаў для актёраў, але, на жаль, Ганна Пятрова з майстар-класам "Праца над сабой" з-за неведомых прычын не змагла наведаць Магілёў, таму з трох запланаваных "урокаў" з актёрамі адбыўся толькі адзін — "Алхімія ўспрымання", які правёў Вячаслаў Какорын. Як тэатральны педагог ён праводзіў такія ж майстар-класы ў Германіі, Расіі, Швейцарыі, ЗША, Польшчы.

У апошні дзень фестывалю сабраліся госці і ўдзельнікі форуму за "крутым сталом" для абмеркавання тэмы: "Нацыянальная класіка і сучасны беларускі тэатр: у пошуках прыхаваных рэзерваў". Абмеркаванне адбывалася не на пустым месцы, галоўныя пытанні датычылі "Майстэрні маладой рэжысуры" (мінскія студэнты-рэжысёры за некалькі дзён паставілі ўрыўкі беларускай класікі з актёрамі Магілёўскага абдрамтэатра, і такія эксперыменты арганізатары форуму абяцалі зрабіць традыцыйнымі).

Невыпадкова вынікі фестывалю падводзіліся 27 сакавіка — у Міжнародны дзень тэатра. Ад імя прафесійнага журы выступіла Таццяна Арлова. Увага!!! Гран-пры — «Каханнем не жартуюць» (Дзяржаўны тэатр для дзяцей і моладзі "Свободное пространство", г. Арол). Дыпламы форуму атрымалі: "За сучаснае працяганне класічнай драматургіі" — "Апошнія" (Ніжагародскі тэатр юнага глядача); "Лепшая маладая актрыса форуму" — Вольга Лук'яненка, за ролю Джульеты ў спектаклі "Рамэо і Джульета" (Кіеўскі акадэмічны тэатр драмы і камедыі на Левым беразе Дняпра); "За пошук і эксперымент" — "PRO Турандот" (Дзяржаўны акадэмічны тэатр "Приют комедианта", Санкт-Пецярбург); "За лепшы маладзёжны спектакль форуму" — "Не танцы" (Тэатр-студыя імя Е. Міровіча Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, Мінск). Прафесійнае журы адзначыла і наступныя спектаклі: "Невычарпальны дух маладосці" майстроў Магілёўскага абласнога драмтэатра Зоі Бурцавай і Аляксандра Палкіна, якія па-за конкурсам, у начны час, сыгралі

спектакль "Як быць шчаслівым"; "Вялікі прафесійны рост" маладых магілёўскіх актёраў у спектаклі "Яна і я"; "Шчырае суперажыванне героям" маладзёскага спектакля "Божья кароўкі вяртаюцца на Зямлю". А яшчэ — "Асабістае дзякуй" маскоўскаму спектаклю "Снегіры". Дадатковым прызам, які не быў запланаваны "Марткантактам", адзначылі маладоў балгарскую актрысу Славяну Георгіеву, якая сыграла роль Дарын у спектаклі "У чатыры вуха".

Але, акрамя прафесійнага журы, вынікі падводзіла і моладзь (рэдакцыя мясцовай газеты "Вестник форуму"). Прадстаўнік журы Павел Яравікоў адзначыў "рэспектамі" наступныя спектаклі: "За праўду жыцця" — "Божья кароўкі вяртаюцца на Зямлю" (Муніцыпальны маладзёжны драматычны тэатр "3 вуліцы Руж", Кішынёў); "За актуальнасць праблематыкі" — "Апошнія" (Ніжагародскі тэатр юнага глядача); "За лепшы маладзёжны склад" — "Снегіры" (Дзяржаўны тэатр нашай, Масква); "За маладзёжны рэжысёрскі погляд" — "PRO Турандот" (Дзяржаўны акадэмічны тэатр "Приют комедианта", Санкт-Пецярбург); "За маладзёжную экспрэсію" — "Каханнем не жартуюць" (Дзяржаўны тэатр для дзяцей і моладзі "Свободное пространство", г. Арол). "Прыз глядацкіх сімпатый" — "Не танцы" (Тэатр-студыя імя Е. Міровіча БДАМ, Мінск).

Шэраг рознапачуццёвых стасункаў, перспектывных знаёмстваў, прыемных уражанняў, абмен досведам, адчуванне свята, любоў да тэатра, прафесійныя спектаклі — гэта не проста словазлучэнні: гэта — "Марткантакт"!

Марына ШЫМЧЫК

На здымку: сцэна са спектакля "PRO Турандот".

Фота Яўгеніі Аляфэрэнкі

Надараецца, і нярэдка, мець гутарку пра родную літаратуру з людзьмі рознага ўзросту і, зразумела, пэўнага яе ведання. І гэта, думаецца, невыпадкова, бо адносіны да яе ў чыгачоў сталага веку, маладзейшых і зусім маладых — сённяшніх, склаліся рознапалярныя. Былі перыяды русіфікацыі і панавалі погляды тыпу: "Якая там беларуская літаратура, калі беларусы роднай мовы не ведаюць. І як яе ім ведаць — фактычна яе ж няма, а толькі дыялекты". Ці калі ўладныя структуры валавым чынам вызначалі, што прымальна ў айчынным кнігавяданні, як лепшыя здабыткі сацэралізму, а што лічылася знакамітай нацдэмаўшчынай. Гэтаму садзейнічала і тадышняя літаратурная крытыка.

Прастора і шырыня думкі

Разглядаючы ўзровень мастацкіх здабыткаў, яна шукала, наколькі яны адпавядаюць палітыцы партыі. І, не дай Божа, калі аўтар твора не зрабіў акцэнт, скажам, на тым, што героі перамагалі на вайне, у мірным будаўніцтве, захоўвалі маральнасць, чалавечнасць, бо выхаваны ў сацыялістычным грамадстве. Тут дарэчы адзначыць, што таленавітыя пісьменнікі, паэты, нават пры яўным жаданні адпавядаць гэтаму ў сваіх творах, не маглі абысці праўду, якая хвалявала думаючага чытача. Родная літаратура актыўна змагалася за сваю самастойнасць і незалежнасць, несучы пры гэтым страшэнныя страты.

Пра расстраляных беларускіх літаратараў цяпер свабодна піша і дзяржаўная, і недзяржаўная прэса. Сёння кнігі гэтых аўтараў, іх папярэднікаў і паслядоўнікаў на паліцах беларускай і замежнай класікі. Туды яны трапілі не па нечым загадзе, а па сваёй мастацкай непаўторнасці.

Што б там ні было, а непатапляльны карабель Беларускай літаратуры плыве і паскарае ход. Прайдзе нязначны перыяд і ў фарватэр літаратурнай плыні стануць маладыя таленавітыя творцы са сваімі тэмамі, якія ім пакажуць актуальныя наспелыя праблемы іхняга часу.

А пакуль найбольш важкім у літаратурным працэсе застаецца ўклад франтавікоў, дзяцей вайны ды пазнейшых творцаў, маючых пэўную значнасць.

У творчасці так званых шасцідзесятнікаў асобнае месца ў Івана Мікалаевіча Пташнікава, 75-годдзе якога адзначалася мінулагадняй восенню. Былі публікацыі, дзе канкрэтна і досведна гаварылася пра заслугі юбіяра. І ўсё ж, на мой погляд, адчуваўся нейкая пэўная фарманнасць, быццам бы існуе нейкі рангавы пратакол. У свой час фундаментальная і аналітычная крытыка выдала цэлыя кніжкі пра творчасць І. Пташнікава. Выдалі — і маўчанне. Думаецца, што пра нашых класікаў крытыка час ад часу павінна рабіць напамін. Дзякаваць Богу, пра вядомых творцаў ён ёсць. І гэта добра. Але давайце спытаемся ў чыгача — што ён ведае пра кнігі Пташнікава? Адказ, перакананы, будзе няпэўны. Чаму так? Існуе шмат здагадак, з-за якіх творчасць такога таленту застаецца на ўзбоччы. І тое, што гаварылася з нагоды 75-гадовага юбілею Пташнікава — мала што дало да ўжо вядомага. А Іван Мікалаевіч — неаспрэчна вядомы прэзаік еўрапейскага ўзроўню. І, менавіта, народны пісьменнік. І не толькі таму, што ў яго што ні твор, то адкрыццё, якое не можа быць кімсьці пераўздызнена. Не таму, што ў яго свая арыгінальная мова, тэма, сюжэт, дзе кожнае слова — сакавітае і трапнае, а да ўсяго, не адчуваецца змушанасці, нагуті і ненатуральнасці ў логіцы паказу падзей і характараў. У ягоным мастацкім палатне — няма скапнасці ў словах, а ёсць прастора і шырыня думкі. У кожным творы ён палоніць чытача не эфектнымі дэталямі, а шчыра вышэйшай праўдай зямнога

жыцця. Гэта адметная здольнасць паказаць чытачу расказанае. У прозе Пташнікаў перадае пахі, гукі, хоць і не называе іх. Але, чытаючы, скажам, вылісаную ім зімовую раніцу, адчуваеш пах свежага снегу і водар сасновага лесу...

Пры гэтых і іншых вартасцях майстэрскага пісьма, ягоныя творы маюць яшчэ адну, можна сказаць, найвышэйшую якасць. У іх ключавыя і самыя пакутлівыя перыяды — сталінскія рэпрэсіі, акупацыя, пасляваенны час, чарнобыльская трагедыя. Проза Пташнікава незалежна ад формы: рамана, аповесці ці аповяданне — сваёй вострыні і трагізмам змушаюць чытача ўзрушацца і глыбока задумвацца над перажытым. Пташнікаў да крупулезнасці аб'ектыўны, нідзе ні на ёту не падыгрывае часовым нормам і запатрабаванням. Многа кніжак пра вайну, але яны "мэтавай" скіраванасці — баі, аперацыі, партызаны, разведчыкі. Усё патрэбна і, як кажуць, да месца.

А вось пра тых, хто гарэў у вёсках і тых, хто выжыў, як і чаму, — сказаў Пташнікаў, і гэтыя яго творы будуць мастацкім сведчаннем не толькі для чыгачоў, але і для даследчыкаў-гісторыкаў.

Аповесць "Тартак" адлюстроўвае гэты бок трагедыі, якую перажывалі безабаронныя і фактычна пакутныя на волю лёсу людзі. А ягонае апавяданне "Эфка", дзе да слёз шчымымі расказваецца пра бяду, якая напаткала дзяцей вайны. Апавяданне "Тры пуды жыта" па сваёй значнасці вартасце рамана. Гэтак жа можна вызначыць і знакаміты аповед "Львы". Пра Чарнобыль напісана нямаля, аднак, такім чынам, які паказана чарнобыльская бяда Пташнікавым, лепш ніхто яшчэ не расказаў. У гэтым апавяданні — эпахальнае абагульненне трагедыі як на палатне геніяльнага мастака-жывапісца.

Пташнікаў досыць сціплы, добра сумленны і надзвычай справядлівы чалавек. Ні ў адным творы не знойдзеш ягонай творчай слабінны. Пісаць бага ён не можа і не ўмее, бо востра адчувае адказнасць перад чытачом і сваім часам. Гэта таксама адметны дар творцы. Ён прыныццова прытрымліваецца праўды жыцця як у сюжэце, так і ў фактах і паводзінах персанажаў.

Іван Мікалаевіч шмат гадоў працаваў у часопісе "Польмя" загадчыкам аддзела прозы. Дзякуючы яго рэдактарскаму таленту дайшло да чыгачоў многа выдатных твораў. Ён вельмі адказна ставіўся да аўтарскіх рукапісаў. Не абнадзеіваў дарэмна тых, хто не быў перспектыўным, не меў здольнасцей, каб чалавек не мучыўся ўсё жыццё ў надзеі стварыць шэдэўр, а шукаў сябе ў іншай справе. І шчыра падтрымліваў тых, у каго яны былі. Правіў рукапісы з адказнай павагай да аўтарскіх бачання і разумення, не ціснуў на пачынаючага сваім аўтарскім тэтам. Ён разумеў, што кніга (вядома, высокамастацкая) перш за ўсё — гэта адказнасць перад сённяшнім і будучым чытачом. Гэтаму і працягвае адана служыць выбітны творца.

Мікола ДУБОŪСКІ

Песні «З бацькоўскай кружэлкі»

Алесь Камоцкі вядомы сярод прыхільнікаў беларускага вершаванага слова і бардаўскай музыкі як паэт і выканаўца ўласных песень. На рахунку ў творцы нямаля кніг, лірычных альбомаў і музычных праектаў. У хуткім часе Алесь Камоцкі плануе выдаць незвычайны альбом, праца над якім цягнулася амаль 10 месяцаў. Дыск "З бацькоўскай кружэлкі" ўключыў у сябе савецкія хіты другой паловы XX ст., перакладзеныя на беларускую мову, і такую новую для беларускай музыкі з'яву як караоке.

— Алесь, раскажыце, калі ласка, як узнікла задума альбома?

— Усё зрабілася як бы само сабою, без доўгага планавання. Гэтыя песні настолькі актыўна гучалі ў свой час, што заселі ў падкорцы і "прасіліся" на волю. Дыск "З бацькоўскай кружэлкі", так бы мовіць, вызваліў іх.

— Па якім прынцыпе адбіраліся песні?

— Па прынцыпе "якія ўзгадаліся" (усміхаецца). Гэта і "Старый клён", і "Одинокая гармонь", і "Чёрный ворон", і многія іншыя творы, добра вядомыя людзям майго пакалення. Падумаўшы зараз, дадаў бы яшчэ шмат якіх.

— Ці складана было перакладаць песні на беларускую мову?

— Што там складанага: узяў ручку ды перакладай. Насамрэч, гэта было не так і проста. Давялося працаваць амаль 6 месяцаў.

Для некаторых песень прыйшлося напісаць новыя тэксты. Трэба разумець, што паэтычны пераклад — гэта не пераклад слова ў слова. Галоўная задача — перадаць сутнасць, адчуванні...

— З кожным альбомам альбо кнігай творца нясе нешта новае сваім прыхільнікам. Як ішла праца над альбомам і што для вас стала незвычайным падчас яе?

— Мне ўпершыню давялося пець не свае песні! Каб навучыцца гэтаму, прыйшлося нават браць адмысловыя ўрокі, за якія я вельмі ўдзячны маёй настаўніцы Іне Перасецкай. Дыск "З бацькоўскай кружэлкі" ўключыў у сябе элементы джаза, эстраднай песні і г.д. Над музыкай сацкай працаваў цэлы калектыў пад кіраўніцтвам гукарэжысёра Алега Чыжыка. Да таго ж, магчыма, цікавым элементам стане караоке.

Гэта дазволіць праспяваць добра ўсім знаёмыя песні разам у кампаніі.

— Музыка альбома "З бацькоўскай кружэлкі" гучыць у "жывым" варыянце. Вы не прыхільнік электронных эфектаў?

— Я лічу, што самы лепшы эфект — гэта тое, што ідзе з душы. Калі музыкі добра граюць на сваіх інструментах, то астатнія "навароты" губляюць сэнс. Але адзін "электронны эфект" на дыску ўсё ж ёсць — гэта сінтэзатар, які ў адным месцы звінціць, а ў другім ставіць кропку.

— Магчыма, яшчэ рана пытацца пра планы на будучыню, але ўсё ж, ці ёсць нейкія задумы на бліжэйшы час?

— Так. Падрыхтаваны яшчэ адзін альбом, назва якому пакуль не знайшлася. Яго складуць песні, што не ўвайшлі ў ранейшыя альбомы, па 2 песні з кожнага дыска і некалькі песень на мае тэксты, праспяваныя іншымі выканаўцамі. А ўвогуле, зараз у планах — зрабіць усё магчымае, каб нічога не рабіць. Рыхтуюся да новых спраў. Якіх — скажу праз некаторы час!

Каментарый музыкага крытыка Вітаўта Мартыненкі на дыск Алеся Камоцкага "З бацькоўскай кружэлкі":

— Сёння многія нашы артысты пачалі рыхтаваць такія альбомы-пераклады на беларускай мове. Гэта і Зміцер Бартосік, і гурт P.L.A.N., што рыхтуе зараз дыск адскага фальклору... Я лічу гэтую тэндэнцыю станоўчай. Відаць, прыйшоў такі час, калі межыя песні нам бліжэй на роднай мове. Што датычыць караоке як новай з'явы ў беларускай музыцы, то чаму б не выкарыстаць тое, што прыходзіць звонку, на сваю карысць? Да гэтага была магчымаць спяваць караоке толькі замежных песень. Але гэта мае папулярнасць у насельніцтва. А ідэя зборніка беларускіх песень караоке вітала ў паветры ўжо даўно. Нарэшце яна рэалізуецца і кожны жадаючы зможа праспяваць песню па-беларуску, нават, не ведаючы на памяць словаў. Гэта стане добрай адукацыйнай і дапаможа тым, каму неаб'явава, на якой мове спяваць.

Ганна КОТ

Фота ўзята з афіцыйнага сайта А. Камоцкага

Бася Муха з Беластока

Можна толькі здагадацца, чаму кнігі для дзяцей і падлеткаў звычайна пішуць дарослыя. Адна з верагодных прычын, магчыма, — нястрымнае жаданне злавіць сваё ўласнае дзіцянства за хвост, вярнуцца ў свае юнацкія гады, перажыць наўну радасць сталення зноўку. Такая таямніца пераўвасаблення, вядома, цешыць, але ці сапраўды кожны дарослы пісьменнік можа зразумець і адчуць свет дзіцяці сучаснага, яго каштоўнасці, расчараванні, заняткі, крыніцы натхнення і вяселасці? Якой наогул павінна быць кніга для маленькага чытача, або для чытача яшчэ больш прыдзірлівага і недаверлівага — падлетка?

Восенню 2007 года праграма рада беластоцкага беларускага тыднёвіка "Ніва" выпусціла вясёлую падлеткавую кнігу "Муха Ціп-Топ". Насамрэч у гэтай справе дарослыя толькі вырашылі тэхнічныя пытанні ды дапамаглі дзецям увасобіць у друкаваны прадукт іх думкі і творчыя спробы. Аўтаркамі кнігі з'яўляюцца дзве пятнаццацігадовыя дзяўчынкі — Наталька Кандраціук-Свярубская, якая апісала жыццё сучасных падляшскіх гімназістаў, і Оля Каліна, якая гэтае жыццё "замалывала", стварыўшы процьму вясё-

лых карыкатурных сюжэтаў, якімі шчодро ілюстраванае гэтае незвычайнае выданне.

Па словах аўтара, матэрыялам для апісання стаў навукальны 2006-2007 год, з усімі яго прыгодамі... Усе рэаліі, апісаныя ў гэтай аўтабіяграфіі, пазнавальныя і адразу характарызуюць сённяшняю рэчаіснасць: паміж сабой падлеткі перамаўляюцца ў "асьці", пасылаюць адно аднаму "эс-мэскі", разважаюць пра адрозненне моладзевых субкультур ("скейты", готы, эма), пра тое, як і чаму трэба выглядаць і сябе паводзіць, знаходзяць нефармальныя фотаздымкі сваіх настаўнікаў на сайтах значнасцяў у Інтэрнеце. Сучасныя хлопчыкі ўсё яшчэ запрашаюць дзяўчат на каток (або коўзанку, як гэтую лядовую забаву называюць героі кнігі), аднак, пагойсаўшы на каньках, яны ўжо просяць адно ў аднаго нават не тэлефонны нумар,

а нумар "аські". Ляцяць дадому, не адчуваючы зямлі пад нагамі, каб зайсці ў Інтэрнет і ўрэшце атрымаць магчымаць пагутарыць. У адным з эпизодаў Бася Муха, галоўная героіня, прыбягае дадому ў радасным узрушэнні, каб працягнуць сустрэчу з хлопцам, якому толькі што памахала рукою на развітанне.

У адрозненне ад дарослых, дзеці не думаюць пра гістарычны драматызм сваёй нацыянальнай сітуацыі, іх не бянтэжыць статус беларускай меншасці ў польскай дзяржаве. Усё беларускае, пачынаючы ад часткі імен герояў і канчаючы ўрокамі беларускай мовы ў школе, у творы арганічна пераплецена з натуральнымі для падляшскага дыялектнымі словамі, з паланізмамі, з тымі моўнымі асаблівасцямі беларускага Беларускага, якія нельга адназначна назваць памылкамі. Гэтыя яскравыя моўныя каларыты у сукупнасці з лёгкім апавядальным, амаль што дзённіковым стылем стварылі унікальную дзіцячую кнігу для дзяцей. Будзем спадзявацца, што яшчэ не раз пачнем прозвішча Кандраціук-Свярубскай і, магчыма, сустрэнем яго ўжо на старонках дарослай літаратуры.

Адэля ДУБАВЕЦ

«...Лебядзіная песня»

Да 125-годдзя з дня нараджэння Яраслава Гашака

“Будзьма чэхамі, але ніхто не павінен пра гэта ведаць”.

(Я. Гашак. “Прыгоды бравага салдата Швейка”)

Чэшскі празаік К. Чапек неяк заўважыў: “Гашак быў чалавекам, які бачыў свет, многія ж пра яго толькі пісалі”. Заўвага неаспрэчная; за сваё саракагадовае жыццё Яраслава Гашака давалася зведаць безданы нягод і прыгод.

Нарадзіўся Гашак (Насек) 30 красавіка 1883 г. у сям’і настаўніка; бацька будучага славутага пісьменніка Ёзаф Гашак выкладаў у пражскай рэальнай гімназіі фізіку і матэматыку. З 1889 г. Яраслаў вучыцца ў школе, з 1893 г. — у гімназіі, дзе на той час выкладаў гісторыю сам Алоіс Ірасек, аўтар вядомых гістарычных раманаў. У 1901 г. адбыўся літаратурны дэбют Гашака, а ў 1902 г. ён закончыў камерцыйнае вучылішча; нейкі час працуючы ў банку, ён працягвае пісаць — вершы, фел’ятоны, нарысы, падарожныя нататкі.

Прага, як вядома, доўгі час уваходзіла ў склад Аўстра-Венгрыі і ўтварыла сабой, умоўна кажучы, Еўропу ў мініяцюры: насельнікімі горада былі, апроч чэхаў, аўстрыйцы і палякі, венгры і ўкраінцы, прадстаўнікі іншых нацыянальнасцей. Між тым у 1897 г. урад адмяняе пастанову аб раўнапраўнасці чэшскай мовы, што выклікала актыўны пратэст чэшскай часткі насельніцтва Прагі. Гашак нярэдка бярэ ўдзел у дэманстрацыях і мітынгах, пасля якіх часцяком трапляе ў паліцыйныя турмы. Што да палітычных захапленняў (з анархізмам уключэння), то ў іх Гашак кожны раз даволі хутка расчароўваецца; затое раз-пораз ён здзяйсняе палітыка-літаратурныя містыфікацыі (як гэта было з заснаванай ім у 1904 г. парадыйнай “партыі умеранага прагрэсу ў межах законнасці”, з усімі спадарожнымі атрыбутамі і мерапрыемствамі — маніфэстамі, прамовамі, лекцыямі, удзелам у парламенцкіх выбарах). Нездарма суайчыннік Гашака, пісьменнік Эдуард Бас, зазначыў: жыццё Гашака само па сабе сталася гумарыстычным творам, значна больш дасканалым за ўсе яго кнігі.

У лютым 1915 г. Гашак мабілізаваны ў аўстра-венгерскае войска і ў якасці вальнапісанага залічаны ў пяхотны полк, а ўжо ў верасні гэтага ж года пераходзіць на бок рускіх. Ці не ўсе біёграфы Гашака канстатуюць, што свой палон ён прадуладзеў яшчэ да паступлення на вайсковую службу: усё гэта абяцала найбагацейшы матэрыял для твораў. Пасля перацяглага знаходжання ў палоне Гашак уступае ў сфармаваны на тэрыторыі Расіі з ваеннапалонных і эмігрантаў Чэхаславацкі легіён, спадзеючыся ўзяць удзел у барацьбе чэхаў і славакаў супраць Габсбургскай манархіі. У Расіі ён шмат друкуецца ў перыядыцы, у 1917 г. публікуе аповесць “Бравы салдат Швейк у палоне” — адзін з першых накідаў будучага рамана пра Ёзафа Швейка.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі Гашак займаецца палітычнай і адміністрацыйнай работай у Чырвонай Арміі; апынуўшыся ў Маскве, становіцца камуністам — членам чэшскай групы Расійскай камуністычнай партыі (бальшавікоў). Ён блізка да сэрца прымае ўсё, што адбываецца ў Расіі, шчыра лічычы, што рэвалюцыйны падзеі адсюль павінны распаўсюдзіцца на грамадскае жыццё іншых еўрапейскіх краін.

Перанесена цяжкая хвороба (тыф) вымусіла вярнуцца на радзіму. Надзеі на палітычныя змены ў Чэхаславакіі, якая ў выніку развалу Аўстра-Венгерскай імперыі атрымала незалежнасць, не апраўдаліся; больш за тое, Гашака з яго светабачаннем і “бальшавіцкім” досведам чкаваў чужы, па сутнасці, асяродак. Гашак засяроджваецца на працы над рамана “Прыгоды бравага салдата Швейка”. Жыцьцё і пісанне яму застаецца крыху больш як два гады.

У верасні 1921 г. мастак Яраслаў Панушка пераканаў сябра пакінуць Прагу і пасяліцца ў невялікім гарадку Ліпніце дзеля спакойнейшага жыцця і завяршэння рамана. Менавіта тут 3 студзеня 1923 г. абарвалася жыццё Гашака, тут ён пахаваны, тут у 1983 г., да 100-годдзя з дня нараджэння яму быў пастанавлена помнік. Геніяльна твор Гашака, “апафеоз і лебядзіная песня”, як сказаў вядомы беларускі багеміст Алякс Мажэйка, так і застаўся незавершаным.

“Прыгоды бравага салдата Швейка” — адна з самых славуных чэшскіх кніг. Упершыню Ёзаф Швейк з’явіўся ў маі 1911 г. у апавяданні Гашака “Паход Швейка супраць Італіі”, першым з цыкла апавяданняў пра “ідэі ў вайскавай часці” са зборніка “Бравы салдат Швейк і іншыя дзіўныя гісторыі” (1912). Разгарнуць ужо апублікаваныя апавяданні пра Швейка ў сатырычную эпопею аб Першай сусветнай вайне Гашак задумваў і час знаходжання ў Расіі. Есць сведчанні, што тут ён напісаў некалькі раздзелаў пра Швейка “ў краіне бальшавікоў”, аднак яны так і не былі знойдзены. Першыя ж выпускі “Прыгоды бравага салдата Швейка”, па 32 старонкі кожны, пачалі выходзіць у Празе ў 1921 г.

Значнае месца ў мастацкай структуры рамана займае аўтабіяграфічны элемент. Часам Гашак наўмысна атысямляваў сябе са сваім героем: адзін з франтавых лістоў ён падпісаў імем “Швейк”, а апошнімі, перадсмяротнымі яго словамі нібыта былі: “Швейк цяжка памірае”. Гашак прайшоў прыкладна тым ж жыццёвым дарогамі, што і яго персанажы, якія мелі ў большасці сваёй рэальных прататыпаў, а часта захоўвалі нават сапраўдныя прозвішчы, сацыяльны статус і вайсковы званні. У той жа час перад намі не мастацкі аўтакаментарый, а мастацкая эпопея, шырокае гістарычнае палатно.

Швейк паказаны ў розных абставінах — у тыле, на фронце, у палоне, зноў “на маршы”, у безліч самых незвычайных сітуацыях — трагічных і камічных. Зрэшты, адметнасць гашакаўскага таленту ў тым, што ў чыстым выглядзе трагічнае і камічнае ў рамане не існуюць, і якраз здорвы народны гумар дапамагае Швейку не толькі выжыць, але і маральна ўзвысіцца над сваімі шматлікімі праціўнікамі. Смех — вось найгалоўная дзеючая “асоба” твора, і не так ужо шмат у сусветнай літаратуры кніг, у якіх улада смеху была б такой абсалютнай. Найчасцей адчуванне камічнага ўзнімае праз відавочную неадпаведнасць здароваму сэнсу ўсяго, што адбываецца навокал: у шынку і паліцэйскай управе, у судзе і турме, у вар’яці, нарэшце, — ўсёй Аўстра-Венгрыі ў паменшаных маштабах. Абсурд правіць баль — але ці варта ўсур’ез успрымаць гэты абсурд, каб самому не з’ехаць з глузду?

Аб’ектамі высмейвання ў сатырычным рамане Гашака становяцца ваеншчыны і дзяржаўная бюракратычная машына, вернападданніцтва і таталітарызм. Самая вялікая загана, паводле пісьменніка, — усякі гвалт над чалавечай асобай. Таму сэнс твора значна шырэй за антываенны — гэта раман перадушні антытаталітарны.

Чэшскі мастак Ёзаф Лада стварыў да “Прыгоды бравага салдата Швейка” ілюстрацыі, з якімі раман, як правіла, і перавыдаецца. На сёння ён перакладзены прыкладна на сто моў. Пры ўсёй мастацкай адметнасці твор стаўся своеасаблівым працягам сусветнай сатырычнай традыцыі: Рабле і Гогаля, Свіфта і Сервантэса з яго Дон-Кіхотам — эксцэнтрычным дзіваком, вартым жалю вар’ятам і, адначасна, высакродным рыдтарам, апантаным абаронцам слабых і пакрыўджаных. На міжвольных аналогіях паміж “афіцыйным ідыётам” Швейкам і старым ідалага неаднойчы лавіш сябе пры чытанні Гашака. Алюзіі на Сервантэса месціць і сам твор. Вось Швейк, праіграны ў карты падпаручніку Лукашу, трапляе да яго ў дзеншчыкі.

Зрэшты, аналогіі ўзнікае безліч, і не толькі з літаратурнымі папярэднікамі, але і са “спадкаемцамі” Гашака ды іх персанажамі. У прыватнасці, паміж гашакаўскім вельмі каларытным падпаручнікам Лукашам і геранійнай знакамітай п’есы Брэхта “Матухна

Кураж і яе дзеці”. У Гашака чытаем: “Падпаручнік Лукаш быў тыповым кадравым афіцэрам атрахле-лай аўстрыйскай манархіі. Кадацкі корпус выхаваў з яго хамелеона: на людзях ён гаварыў па-нямецку, пісаў па-нямецку, але чытаў чэшскія кніжкі, а калі выкладаў у школе для вальнапісаных, дзе былі адны чэхі, то гаварыў ім канфідэнцыяльна: “Будзьма чэхамі, але ніхто не павінен пра гэта ведаць. Я — таксама чэх”. Ён лічыў чэшскі народ нейкай своеасаблівай тайнай арганізацыяй, ад якой лепей трымацца па-далей”. Як тут не ўздаць брэхтаўскую матухну Кураж, якая, з улікам пераменнага поспеху таго ці іншага войска, мае ў сваім фургоце сцяг абодвух і карыстаецца адным з іх у залежнасці ад абставін.

З усіх магчымых аналогій ці не самая, аднак, паказальная — з сусветна вядомым аўстрыйскім празаікам, пражанінам Францам Кафкам. У 1990 г. польскі пісьменнік Рышард Капусцінскі ў сваёй кнізе “Ліпідарый” адзначаў: “Гашак: нарадз. 1883 — памёр 1923. Кафка: нарадз. 1883 — памёр 1924. Мала хто звяртае ўвагу на тое, што яны былі аднагодкамі, жылі і пісалі ў адзін і той жа час, у адным і тым жа месцы, — але ж якія яны розныя! Светлы, цёплы, жыццярэадны Гашак і замкнёны, змрочны Кафка, што гэтак вярэдзіць душу. Іхнія светлы цалкам непадобныя, іхняе ўяўленне — дзве планеты, якія не маюць адна з адной анічога агульнага”.

Р. Капусцінскі і мае рацыю, і не мае: па-першае, постаці Гашака і Кафкі ставяць побач не так ужо і рэдка (яшчэ Б. Брэхт параўноўваў іх герояў); па-другое, знаходзяць не толькі відавочна адрознае, але і агульнае як у іх лёсах, так і ў творчасці. Агульнае — найперш у імкненні абодвух пісьменнікаў выкрыць усеахопную абсурднасць чалавечага існавання; праўда, калі Гашак абсурдным уяўляўся перадушні сачыяльнае існаванне “маленькага чалавека” ў цалкам пэўных палітычных і эканамічных абставінах, дык у творчасці Кафкі ўлада абсурду набывала характар метафізічны. Гашак — вулічны блазан, “гіцаль”, анархіст; Кафка — чужаніца, самотнік, “белая варона”. Гашак знаходзіць магчымасць выжыць, “выкруціцца” з безвыходнай сітуацыі; для Кафкі ж і яго герояў выйсця няма, бо яго і быць не можа.

Твор меў шэраг працягаў; у прыватнасці, прадоўжыць абарваную з-за смерці аўтара гісторыю Швейка паспрабавалі чэшскі фел’ятаніст Карэл Ванек, савецкі пісьменнік (незалежна адзін ад аднаго) Марыс Слабадскі і Лявонцій Ракоўскі, нямецкі драматург Б. Брэхт і іншыя. Шматкроць раман экранізаваўся, а на радзіме аўтара займае ажно сем кінаверсій.

Дастаткова багатая і “беларуская” гісторыя Гашака і яго твораў. У 1931 — 1932 гг. былі апублікаваны на беларускай мове сам раман Гашака — у перакладзе (з рускай) М. Зарэцкага, К. Крапівы, М. Лужаніна, Л. Калого, а таксама яго працяг, што належаў К. Ванеку, — у перакладзе Т. Кляшторнага, З. Астапенкі і К. Чорнага. Часопіс “Крыніца” ў 1995 г. надрукаваў фрагменты рамана ў перакладзе з чэшскай І. Лучыча-Федарца. Па-беларуску перастварыў “Прыгоды бравага салдата Швейка” і А. Мажэйка. Асобнымі кнігамі выйшлі ў Беларусі зборнікі апавяданняў для дзяцей “Цвёрдая скура” (1931) і апавяданняў “Госць у хаце” (1984); “малую прозу” Гашака перакладалі Хв. Жычка, М. Марцінкоўскі, М. Валюшка, М. Пянкрат, А. Мажэйка, Л. Каўрус, Л. Баршчэўскі, П. Марцініч, В. Крайко і інш. Сізнанае ўвасабленне “Прыгод бравага салдата Швейка” атрымалі ў Дзяржаўным тэатры мялек Беларусі; творы Гашака інсцэніраваліся на беларускіх тэлебачанні, ставіліся самаздзейнымі тэатрамі. Па-рознаму і ў розны час вобраз Швейка інтэрпрэтавалі Максім Танк, Кандрат Крапіва, Станіслаў Шушкевіч, Марцін Коўцік і інш.

Пад засланю ж згадаем колішнія словы І. Ольбрэхта пра Швейка: “Ён зноў смяецца над цэлым светам”. Словы гэтыя і па сёння не страцілі сваёй актуальнасці, — можа, на шчасце, а можа, і на жаль.

Ева ЛЯВОНАВА

Дачка Палесся

Есць людзі раптоўна і нечакана страгата якіх шырока не адгукнецца згубнай горыччу ў сьвядомасці ўсяго грамадства. Але чым бліжэй да эпіцэнтра жалю, тым ясней і шырэй бачыцца і адчуваецца духоўны патэнцыял гэтай страты: нам пакідаецца не завяданне асобнага чалавечага жыцця, а святлочакне чаканне росквіту яго зямных будзённых намаганняў...

Так здарылася і гэтым разам. Памерла Кацярына Рыгораўна ПАПОВА, чалавек добра вядомы на слаўнай гістарычнай Тураўскай зямлі. Педагог, настаўніца, асветніца, прапагандыст нацыянальных традыцый і неўміручай спадчыны Кірылы Тураўскага, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча. Яе шматлікія артыкулы, што друкаваліся ў мясцовай раённай газеце “Новае Палессе”, альманаху “Тураўшчына: мінулае, сучаснасць, будучыня” ды некаторых рэспубліканскіх газетах, адназначна сведчаць пра яе бескарысліваю любоў, захапленне і самаадданасць да захавання старажытнай культуры і вялікай гістарычнай спадчыны роднага краю. А да ўсяго яшчэ яна была натурай творчай, пэтычнай. Пісала і друкавала свае вершы ў розных выданнях, у тым ліку і ў газеце “Літаратура і мастацтва”. Змяшчаліся яе творы і ў шмат якіх калекцыйных зборніках (“Галасы Тураўшчыны”, “Роздум над вечнасцю”, “Нагхненне”, “Святло шчымылівай памяці”, у кнізе “На зямлі Залатавуста”). Але найбольш поўна выявіўся яе самабытны талент паэткі ў сумесным з мужам (Віктарам Папком) зборніку вершаў “Дрэва вернасці”. Як пісала яна ў аўтабіяграфіі: “З самага ранняга дзяцінства ў маёй душы пасялялася вялікая любоў да роднага слова, мастацтва, народнай песні. Хто пасяліў гэтую любоў у сэрцы? Вядома, бацька. Быў ён ад прыроды шчодра надзелены пэтычнымі, артыстычнымі здольнасцямі, шмат чытаў мастацкай літаратуры... З маленства бацькі вучылі мяне любіць Радзіму... І ў радасці, і ў горы беларускія песні, родная мова былі і застаюцца маімі найлепшымі сябрамі ў жыцці...”

Нарадзілася Кацярына Папова ў 1954 годзе ў вёсцы Верасніца Жыткавіцкага раёна. Скончыла філалагічны факультэт Мазырскага дзяржаўнага педінстытута, працавала настаўніцай, намеснікам дырэктара па выхаваўчай рабоце, выкладчыкам роднай мовы і літаратуры ў СШ № 1 горада Турава. Жыццё бязлітасна выпрабоўвала яе лёс. У аўтакатастрофе загінуў бацька, а пасля трапіла ў аўтагаварыю і сама. Ампутавалі нагу. Але яна працягвала жыць паўнакроўным жыццём. Аднак восенню 2006 года дактары вымушаны былі ампутаваць і другую нагу. І ўсё ж яна была мужнай, гэтая няскораная дачка Палесся. Не падала духам. Пісала.

Дзякуй за самаахварнае духоўнае жыццё Вам, спадарыня Кацярына. Пухам Вам родная тураўская зямля. Будзем памятаць Вас.

Літаратары, калегі, знаёмыя, таварышы, калектыў РВУ “Літаратура і Мастацтва”

Пра Швейка і не толькі...

У сталічным ДOME дружбы прайшла вечарына ў сувязі з 125-гадовым юбілеем класіка чэшскай літаратуры Яраслава Гашака. Яе наладзіла таварыства “Беларусь—Чэхія” ў гонар любімага і ў нашай краіне пісьменніка.

Адкрываючы сустрэчу, дырэктар РВУ “Літаратура і Мастацтва” Алякс Карлюкевіч распавёў пра знакамітага аўтара “Прыгод бравага салдата Швейка”, пра ўвагу рэдакцыйна-выдавецкай установы, а таксама часопіса “Всемирная литература” да мастацкага слова народаў свету. Гаварыў літаратар і пра тое, што ў Гашака ёсць прыватная, так бы мовіць, павязь з Беларуссю. Многія дзесяцігоддзі ў Мінску знаходзіцца рэдакцыя газеты “Во славу Родины” (цяпер — “Белорусская военная газета”). У свай час у рэдакцыі праходзіў службу Кандрат Крапіва. А таксама з газетай звязаны пісьменнікі, журналісты лёс паэтаў і празаікаў Аляксандра Дракаруста, Віктара Трыхманенкі, Рыгора Сакалоўскага, Аркадзя Капілава, ды шмат яшчэ каго. У час Вялікай Айчыннай вайны газета выходзіла пад назвай «Красноармейская правда». Служылі ў ёй паэт Аляксандр Твардоўскі, мастак Арэст Вярэйскі. І ўпершыню ў газеце была надрукавана “кніга пра байца” “Васіль Цёркін”. А пры чым тут, скажэце, Гашак... У 1943 годзе “Красноармейская правда” з працягам з нумара ў нумар змяшчае сатырычную аповесць “Новыя прыгоды бравага салдата Швейка”. Ваенны карэспандэнт, пісьменнік Морыс Слабадскі расказвае пра легендарнага Швейка ва ўмовах Другой сусветнай вайны. Разам са сваім героем аўтар сустракаецца нават з “доктарам Гебельсам”. І смеху, чытаючы пра гэтую сустрэчу, не абярэшыся. Так і вечарына ў ДOME дружбы прайшла з вясёлым настроем, гумарам, словам, у традыцыйнай творчасці Гашака. Студэнты тэатральнага аддзялення Беларускага ўніверсітэта культуры і мастацтваў паказалі інсцэніроўку па апавяданні Гашака “Бацькі і дзеці”. Юны музыкант Настасся Алясюк выканал “Кваціну Людмілы” з оперы “Руслан і Людміла”. Спявала на вечарыне і паўфіналістка конкурсу “Еўрафэст-2008” Юлія Гусева.

У цэнтры ўвагі гасцей вечарыны быў, канечне ж, пісьменнік і мастак Сяргей Давідовіч-Зосін. Ён не толькі гаварыў пра Гашака, традыцыйна творчасці ў сусветнай літаратуры, а і чытаў свае вершаваныя і празаічныя гумарыстычныя творы. Тут жа да ўвагі ўсіх была і выстава Сяргея Федаравіча — карціны, на якіх з гумарам, тратэскам, іроніяй апавядаецца пра спартыўныя захапленні пажылых вяскоўцаў. Несумненна, такія палотнішчы Гашака і яго героя Швейку прыйшліся б даспадобы.

Юлія ЛЕБЕДЗЕВА

Традыцыі: адраджэнне і развіццё

Цэнтр этнакасмалогіі "Крыўя" ўзнік у канцы 80-х гадоў ХХ ст. Аднымі з заснавальнікаў цэнтра сталі філосаф Сяргей Санько і мастак Тодар Кашкурэвіч. Сёння "Крыўя" — гэта своеасаблівае навукова-асветніцкае згуртаванне, якое аб'ядноўвае навукоўцаў, дзеячаў культуры і мастацтва.

Крыве-Крывейта

"Цэнтр займаецца вывучэннем і рэканструкцыяй этнічнага космасу беларусаў. Гэта значыць, даследаваннем беларускіх старажытнасцей, даўняга светапогляду, дахрысціянскай рэлігіі і традыцыйных каштоўнасцей", — гаворыць філосаф Аляксей Дзермант. Ён, як і сацыёлаг Аляксей Ластоўскі, адносіцца да маладой генерацыі прыхільнікаў "Крыўя". А Дзермант больш як сем гадоў плённа працуе ў згуртаванні. Важнай рысай цэнтра ён называе грунтоўнасць ва ўсім, імкненне рабіць якасны і варты прадукт, што б гэта ні было: музыка, краязнаўства, навука...

"Назва цэнтра "Крыўя" — слова-сімвал, з якім звязаны сакральны, духоўны аспект гісторыі краю. Вытокі слова *крыўя* — ад балтыйскіх назваў святара: *кывіс, кыве, Крыве-Крывейта*, — тлумачыць паходжанне назвы А. Дзермант. — Болей таго, *Крыўя* — этнічная тэрыторыя крывічоў — мясціна на вытоках рэк Дняпра, Дзвіны і Волгі, галоўным еўрапейскім водападзеле, што надзяляла яе сакральнасцю, надзвычайнымі якасцямі. Між іншым, гэта суднасцюцца з уяўленнямі старажытных індаеўрапейцаў — грэкаў, рымлян, індыйцаў, іранцаў — пра паўночную прарадзіму, святую краіну Перабарэю".

Фіксаваных сяброў у цэнтра няма. Ёсць пэўнае ядро, вакол якога трымаюцца ўсе, хто жадае далучыцца. Гэта палатка і мінскія навукоўцы, студэнцкія этнаграфічныя асяродкі. Дапамагчы тут гатовы ўсім, хто займаецца або сур'ёзна цікавіцца карыснай справай адраджэння беларускай этнічнай культуры. Напрыклад, могуць запрасіць прыняць удзел у святочных абрадах альбо паспрыяць навуковым матэрыялам, проста дапамагчы парадай і г. д.

Сярод прыхільнікаў ідэй "Крыўя" многія вядомыя пісьменнікі, музыкі. Да прыкладу, Тодар Кашкурэвіч — адзін з ініцыятараў адраджэння дуды. На інструментах, змайстраваных ім, граюць музыкі не толькі ў Беларусі, але і ў Літве, Латвіі, Нарвегіі. Акрамя таго, Т. Кашкурэвіч займаецца навуковай дзейнасцю — даследае міфалогію і фальклор. Цесна звязана з "Крыўяй" праца Студэнцкага этнаграфічнага таварыства.

Беларусы і прусы

Адна з галін дзейнасці навукова-асветніцкага згуртавання — выдавецкая. Быў выдадзены цэлы шэраг зборнікаў пад аднайменнай назвай. Спрэчыліся згуртаванне і да стварэння кнігі "Беларуская міфалогія: Энцыклапедычны слоўнік". Яе навуковым рэдактарам быў С. Санько.

Новым праектам "Крыўя" стаў часопіс "Druvis". Назва выданя звязана з даследаваннямі балтыйскіх каранёў беларусаў, якія праводзіцца цэнтрам. Тэрмін узяты з прускай мовы і перакладаецца як "вера". Сімвал рэлігійнай веры прусаў увабляецца ў вобразе дрэва, восі сусвету, а гэта адпавядае і міфалагічным уяўленням беларусаў. Тут варта згадаць адных з нашых продкаў — яцвягаў, якія былі найбліжэйшымі сваякамі прусаў, мелі блізкія мовы. Падчас наступлення крыжакоў на Прусію многія жыхары краіны былі вымушаны эміграваць у ВКЛ, у тым ліку і на тэрыторыю сённяшняй Беларусі. Пра канцэпцыю выдання А. Дзермант гаворыць: "Часопіс імкнецца спалучыць навуковыя звесткі, грунтоўныя ідэі і вобразныя сродкі".

Семінары не для слухачоў

Яшчэ адзін накірунак працы, які варты ўзгадаць, кажучы пра цэнтр, звязаны з навукова-даследчай і адукацыйнай

дзейнасцю "Крыўя". У гэтым годзе былі запачаткаваны рэгулярныя семінары па шырокім спектры пытанняў. "Адной з падстаў заснавання семінараў, — распавядае Аляксей Ластоўскі, — стала патрэба ў стварэнні дыскусійнага асяродка, у якім цікавыя для нас ідэі абмяркоўваліся б належным чынам. Што вяло б да павышэння інтэлектуальнага ўзроўню іх удзельнікаў, з'яўлення новых раішчын і шляхоў рэалізацыі ідэй на практыцы. Удзельнікі нашых семінараў не проста слухачы, яны — суразмоўцы і папалчнікі. Наша задача — у спрэчках ды дыскусіях выпрацоўваць мысленне".

Арганізатары не абмяжоўваюць тэматыку семінараў. Цікавае пытанне для наступнага семінара можа з'явіцца падчас папярэдняга. Ад таго, які пойдзе дыскусія, будзе залежаць і працягласць серыі семінараў. Зараз яны праходзяць раз на два тыдні.

Стрыжань, што аб'ядноўвае семінары-дыскусіі — традыцыйналізм і кансерватыўны падыход да разумення рэчаіснасці.

У Беларусі традыцыя распаўсюджвалася пераважна праз вёску. Сённяшняя навука дае магчымасць расшыфраваць закадзіраваны змест, які стагоддзямі перадаваўся праз фальклор і абраднасць, і вярнуць гэтыя аўтэнтычныя веды да пераасэннавання сучаснага свету. З другога боку, даследчыкамі цэнтра выкарыстоўваюцца ідэі пабудовы новай эліты, якая б адраджала каштоўнасці старадаўняй арыстакратыі Беларусі. Спалучэнне і перапрацоўка гэтых двух складнікаў дае багаты матэрыял для пошуку далейшых шляхоў развіцця традыцыйналізму ў беларускім грамадстве.

На пытанне, які жа змяніць сучасны свет да лепшага, А. Ластоўскі адказвае: "Змена свету пачынаецца са змен светапогляду. Пачаць можна з кола людзей, якія б адраджалі традыцыі ў найбольш чыстай форме і распаўсюджвалі іх шыры".

Але якім павінен быць сённяшні беларус, каб з яго можна было браць прыклад? Вобраз "чалавека, годнага сваёй зямлі і продкаў", па версіі Аляксея Дзерманта, выглядае так: "Першае — ён павінен быць свядомым, ведаць і шанавць свае карані, жыць на сваёй зямлі; другое — займаць актыўную пазіцыю ў грамадстве, мець трывалыя каштоўнасці".

Аднак, па словах арганізатараў семінараў, гэта не значыць, што такі чалавек ізалюе сябе ад наваколя. Проста ён мае свой погляд на тое, што гэтае наваколле яму прапаювае, і, у сваю чаргу, будзе мець, што прапанаваць наваколлю ўзамен.

Ганна КОТ

Маладзечанская зямля дала свету шматлікіх таленавітых пісьменнікаў.

Янка Купала... Гэта імя ведаюць ці не ва ўсім свеце. А нарадзіўся ён у Вязынцы, гэтым зялёным куточку, што на Маладзечаншчыне. Потым, калі пасталеў, працаваў на бровары, што ў Яхімоўшчыне. Тут ён напісаў такія неўміручыя творы як "А хто там ідзе?", "Там", "Не тужы".

Маладзечанская зямля шануе свайго земляка. У Вязынцы, дзе нарадзіўся паэт, і ў гарадскім пасёлку Радашковічы, дзе ён часта бываў, устаноўлены яму помнікі.

У вёсцы Мясата нарадзіўся Тамаш Зан, паэт-рамантык, удзельнік нацыянальна-вызваленчага руху. Ён займаўся вывучэннем беларускага фальклору, пісаў балады, вершы і песні.

Ядвігін Ш., аўтар першага беларускага рамана "Золата", а таксама п'есы "Злодзей" жыў у маёнтку Карпілаўка, што пад Радашковічамі. Сябраваў з Янкам Купалам.

У маёнтку Гарадзілава каля Маладзечна жыла пісьменніца Габрыеля Пузына, якая сябрала са Станіславам Манюшкам і Уладзіславам Сыракомлем. Яна аўтар паэтычных і праязічных кніг "Далей у свет", "У імя Бога", "Проза і вершы" ды інш.

Цесна звязана з Радашковічамі і імя Браніслава Тарашкевіча, палітычнага дзеяча, публіцыста і перакладчыка. Ён адзін з першых выдаў "Беларускую граматыку для школ", пераклаў на беларускую мову "Гляду" Гамера і "Пана Тадэвуша" А. Міцкевіча.

Пісьменнік і публіцыст, удзельнік Першай сусветнай вайны Андрэй Капуцкі, які нарадзіўся ў Маладзечне, пад псеўданімам Язэп Пралеска выдаў зборнік апавяданняў "Панюў трэба нішчыць гуртам".

Каб крыху адпачыць і правіць сваё здароўе, летам 1911 года Максім Багдановіч прыязджае ў вёску Ракуцёўшчына. Ён тут плённа працаваў. Менавіта ў Ракуцёўшчыне Максім Багдановіч напісаў цыкл вершаў "Старая Беларусь" і "Места", а таксама дзве паэмы — "У вёсцы" і "Вераніка", якія пазней у яго кнізе "Вянок" склалі цыкл "Мадонны". У Ракуцёўшчыне паэт жыў усяго два месяцы і напісаў за гэты час семнаццаць вершаў і дзве паэмы.

У вёсцы Канчаны нарадзіўся драматург Іван Козел, аўтар п'ес "Папараць-кветка" і "Канчане — усудзі мае".

А вёска Дамашы дала свету гісторыка і творцу Генадзя Ка-

Багаты на таленты край

ханоўскага, а таксама пісьменніка Рыгора Семашкевіча.

Цесна звязаны з маладзечанскай зямлёй і такія пісьменнікі як Аркадзь Чарнушэвіч, Мікола Ермаловіч, Фёдар Янкоўскі, Пятро Бітэль, Мікола Капыловіч, Алесь Рыбак, Мікола Гроднеў, Вячаслаў Чармырышкі, Адам Мальдзіс, Марат Баскін, Вячаслаў Дашкевіч, Васіль Гарановіч, Аляксандр Хазянін, Кастусь Цыбульскі, Людэка Сільнова, Ала Клемянок, Таццяна Сапач.

Літаратурнае жыццё на маладзечанскай зямлі працягваецца. Тут пры "Маладзечанскай газеце" ўжо звыш сарака гадоў плённа працуе літаратурнае аб'яднанне "Купалінка". У свой час яго кіраўнікамі былі Аркадзь Чарнышэвіч, Мікола Ермаловіч, Генадзь Кашкоўскі, Валерыя Маркелаў. Апошнім часам літаратурнае аб'яднанне, у якім налічваецца больш як пяцьдзесят пачынаючых паэтаў і праязікаў, узначальвае выдавец і краязнавец, аўтар кнігі "Галасы разбуджаных птушак" і іншых Міхась Кашкоўскі.

Хто яны, пачынаючыя паэты і праязікі? Гэта інжынеры, рабочыя, студэнты і школьнікі, але ўсіх іх аб'ядноўвае любоў да роднай Бацькаўшчыны, да мастацкага слова. Іхнім творам уласцівы высокая грамадзянскасць і пчырасць, у іх раскрываецца духоўны воблік нашага сучасніка.

Паэт Вячаслаў Шнуркевіч — адзін з самых стальных і самабытных аўтараў "Купалінкі". Ён працаваў сталяром, быў

рабочым на будоўлі, электраваршчыкам, служыў у войску, нейкі час займаў пасаду навуковага супрацоўніка ў Мінскім абласным краязнаўчым музеі, завочна скончыў філфак БДУ. Ён адзін з аўтараў калектыўнага зборніка "Я аб табе спяваю песні..."

Вырасла ў "Купалінцы" да сапраўднай паэтыкі Таіса Трафімава. Яе вершы друкуюцца ў штотыднёвіку "Літаратура і мастацтва", часопісах "Польмя", "Маладосць", "Вясёлка", "Роднае слова", "Алеся". На яе вершы пішучы кампазітары музыку. Колькі гадоў таму яе прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. Цяпер Таіса Трафімава жыве і працуе ў сталіцы, але сувязь з "Купалінкай" не парывае.

У поўны голас гучаць вершы паэты Лідзі Гардынец, якая ўжо мае свой зборнік "Саламяны капялюшкі", ды такіх самабытных паэтаў як Антаніна Нявера, Настасся Нарэйка, Алена Харук, Альберт Аўчыннікаў, Генадзь Пшэнік, Станіслаў Касаты, Яніна Дзяржач, Тамара Бярэзіна, Валерыя Маркелаў.

У галіне прозы вызначаюцца Аркадзь Жураўлёў, Ганна Цар, Святлана Ярашэвіч, Таццяна Агрошчанка і Янка Сяс.

"Купалінка" працягвае багатыя традыцыі літаратурнага мінулага і тым самым дае пра сваіх наступнікаў, пра будучыню", — сцвярджае кіраўнік літаратурнага аб'яднання Міхась Кашкоўскі.

Янка ГАЛУБОВІЧ
Фота Віктара Кавалёва

...І дум высокае імкненне

Народнаму клубу цікавых сустрэч Верхнядзвінска споўнілася ні многа ні мала — 15 гадоў. На першы погляд узрост нібыта падлеткавы, аднак на добрае здзіўленне і зайздасць ён пазначаны сталасцю і ўпэўненасцю. А задачы і напрамкі не з простых: яднанне душ чалавечых, арганізацыя вольнага часу, пазнанне, краязнаўчая работа, прапаганда кнігі... І гэта толькі маленькая кропелька ў неабсяжным моры задуманага.

Зрэшты, ля вытокаў заснавання клуба, нараджэнне якога афіцыйна засведчана ў лютым 1993 года, стаялі тагачасны дырэктар раённай бібліятэкі імя Тараса Хадкевіча, рушчы і неаб'якавы чалавек Валянціна Крук, былы дыктар раённага радыё Валянціна Кудлацкая ды спецыяліст аддзела сацыяльнага забеспячэння райвыканкама Ніна Вырлан са сваёй такой жа няўрымслівай камандай. За гэты не такі ўжо вялікі час праведзена больш як дзвесце самых разнастайных мерапрыемстваў: ад літаратурных вечароў, прысвечаных Максіму Багдановічу, Генадзі Гародніку, Тарасу Хадкевічу, Ігнату Храпавіцкаму, Міхасю Барэйшу і да вечароў-партрэтаў пісьменніка-земляка Сяргея Панізініка, верхнядзвінскіх літаратараў Чаславы Петрашкевіч, Антона Бубалы, клубаўцаў Валерыя і Галіны Багушэвічаў — усіх не злічыць. Незабыўнымі сталі сустрэчы з артысткай Віцебскага абласнога драматычнага тэатра імя Якуба Коласа Га-

лінай Дзягілевай, калектывам тэатра "Зьніч", мастакамі, пісьменнікамі... Не толькі члены народнага клуба, але і верхнядзвінцы прымалі ўдзел у прэзентацыях новых кніг Сяргея Панізініка, Генадзя Капусцінкі, Людмілы Хмяльніцкай, Валерыя Старынскага, аўтара гэтых радкоў.

Неацэнны ўклад у агульную справу ўнеслі нашы відэа-аператары Аляксандр Мядзюта, Іван Жукоўскі, фотакарэспандэнт раённай газеты "Дзвінская праўда" Валерыя Салаўёў, былы дырэктар Асейскай музычнай школы Віктар Ушак. У іхніх дакументальна-мастацкіх стужках — жыццё роднага краю ва ўсіх яго праявах, справы майстроў вялікага хлеба і, вядома ж, прырода азёрнай і рачной Верхнядзвіншчыны.

На вечары, прысвечаным народнаму клубу-юбіляру, гучалі пранікнёныя словы галоўнага ідэолага раёна Эмы Аржанік, дырэктара ЦБС Алы Гендзік, начальніка аддзела культуры райвыканкама Надзеі Масквічовай, кіраўніка клуба Людмілы Гагалінскай, заснавальніка "Клуба белых варон" урача з Каханавіч Пятра Квяткінскага, паэтаў Чаславы Петрашкевіч, Антона Бубалы, самадзейнага мастака Аляксандра Мядзюты, былога афіцэра Юрыя Гайкова.

Вялі псыхадэжэне народнага клуба спецыялісты ЦБС Ніна Глацёнак і Валянціна Цеплюкова.

Эдуард ЗУБРЫЦКІ

Юбілеі

Можна дыскутаваць бясконца наконт таго, хто з нашых пісьменнікаў уносіць большы ўклад у развіццё нацыянальнага прыгожага пісьменства, але факт застаецца фактам: у кожным выпадку неабходна зыходзіць з канкрэтных імён і твораў. Таму калі мець на ўвазе праймаў, якія пішуць па-руску, то, безумоўна, у гэтай таленавітай плеядзе адно з відных месцаў належыць Анатолю Андрэеву — ураджэнцу Расіі, які менавіта ў Беларусі раскрыўся як аўтар адметнага даравання. Сёння А. Андрэеў — вядомы літаратуразнавец, культуролог, філосаф і, канечне ж, пісьменнік. Па ягоным прызнанні, ён "яшчэ гадоў у дваццаць папісаў апавяданні". Не чужая яму і паэзія. І хоць паэтам не стаў, але ў асобных яго творах прысутнічаюць паэтычныя радкі, "напісаныя" тым ці іншым персанажам, але, зразумела, у аўтарстве іх сумнявацца не даводзіцца: гэта праяўленне паэтычнага дару самога А. Андрэева.

Быць таленавітым — быць самім сабой

Ды талент яго найбольш поўна раскрыўся ўсё ж у прозе. І не ў "малым жанры", у якім ён дамогся поспеху. Пільную ўвагу А. Андрэеў звярнуў на сябе ўсё ж сваім першым аб'ёмным творам, названым даволі іранічна — "Лёгка мужчынскі раман". Чытачы на той час і не здагадаліся, што акурат "лёгкім раманам" пісьменнік пачынае свой літаратурна-мастацкі "мінскі цыкл". А творчая фантазія аўтара ўжо працавала над яго ўвасабленнем у жыццё. Наступным раманам стаў "Для каго ўзыходзіць сонца?". Дарэчы, менавіта ў гэтым творы змешчаны трактат аднаго з галоўных герояў філосафа Спартака Астрогава "Лішнія людзі", у якім даецца вычарпальная характарыстыка гэтых "умных особей мужскаго полу, ориентированных на высшие культурные ценности", якім, нягледзячы на іхнюю выключнасць, так няўтульна ў сучасным свеце.

З папярэднім раманам тут адчуваецца ўнутраная пераклічка. А. Андрэеў свядома робіць аднаго са сваіх літаратурных персанажаў Ярыліна рэальна існуючай асобай. І вось ужо гэтага пісьменніка пазнаюць у парку:

— Простите, это ведь вы будете автор «Легкого мужского романа»? — спросили у него две девушки, румяные лица которых сияли из теплых, опухших мехом ду-

бленок. — Вас по телевизору показывали. Ваш портрет получил первую премию на конкурсе в Лондоне".

Пры гэтым сам А. Андрэеў, канечне ж, не атаясамлівае сябе са сваім літаратурным героем. Гэта дазваляе яму больш аб'ектыўна глядзець і на таго ж Ярыліна, і на яго сяброў збоку, а значыць, пакідаць за сабой права апошняга слова. У выніку гэтага ў рамане "Для каго ўзыходзіць сонца?" лёгка перакідаецца масток да трэцяга твора з гэтага ж цыкла — "Халатаў і Лілька" — паводле аўтарскай задумы, іранічнага дэтэктыва, напісанага проста такі цудоўна. Сапраўды ўжо: твор хоць іранічны, а праблема, якія ўзнікаюць у ім, самыя сур'ёзныя. Аўтар паўстае майстрам захапляльнага, дынамічнага сюжэта і пры гэтым застаецца тонкім псіхолагам, якому па сілах спасціжэнне глыбінных працэсаў, што адбываюцца ў душы таго ці іншага персанажа.

Чытаючы яшчэ адзін раман А. Андрэева "Маргінал", міжволі з'яўляецца жаданне зноў звярнуцца да трактата Астрогава "Лішнія людзі": "Природа лишних людей" — маргинальность, амбивалентность, их сила — в слабости. Хорошо бы смотреть футбол, отложив Пушкина. А за пивом обсуждать проблемы бытия. Надо быть опарышем по форме, чтобы не истребить в себе одухотворяющее начало. Максимум лишнего становится, согласно диалектическим законам культуры, которую они так чтут, банальной глупостью. А глупость как свидетельство недомыслия унижает человека, превращая его в опарыша, питающегося чипсами идеологии". Галоўны герой гэтага рамана Генадзь Маркаў, які атрымаў клічку Маргінал, па сутнасці той самы лішні чалавек, хіба што з большым, чым у ягоных "братоў", пачуццём уласнай годнасці.

Вызначальная рыса творча-

сці А. Андрэева — імкненне аўтара пастаянна пашыраць жанрава-стылістычныя рамкі сваёй прозы. Чарговы крок у гэтым накірунку ён зрабіў, напісаўшы раман "Сярэдзінная тэрыторыя". Гэты твор адметны тым, што ў ім спалучаны элементы фантастыкі і містыкі, а экзатычнасць дзеяння адбываецца ў Старажытным Егіпце падчас праўлення фараона Хуфу, больш вядомага пад імем Хеопс. Цудоўнае веданне гісторыі дазволіла пісьменніку дакладна перадаць жыццё ў даўнія часы. Быццам чытаеш раман у рамане.

"Сярэдзінная тэрыторыя" — не проста назва рамана. Хоць правільней сказаць, што ў гэтага твора зусім невыпадкова з'явілася менавіта такая назва. За ёй хаваецца глыбокі сэнс — спасціжэнне чалавечай сутнасці і яго месца не толькі на зямлі, але і ў Сусвеце. Аўтар разам з героем Беларавым задае пытанне, якое, калі ўважлівей прыгледзецца,

пры ўсёй сваёй прастаце, мае вельмі значнае напавуенне. Міжволі задае яго і кожны з нас: "Интересно, почему нас так тянет к середине — к золотой середине, серебряной, какой угодно?". І тут жа з вуснаў Беларавы атрымліваем адказ: "Да потому что мы стремимся избежать крайностей. Ведь крайности нас губят: разрывают. А крайностей — всего две: черное — белое, север — юг, мужчина — женщина, ум — душа, натура — культура, лето — зима, жизнь — смерть... И любой полюс — губителен. Даже поры года — весна, осень — это всего лишь смазные, переходные состояния, попытки природы нащупать середину. Даже время — это состояние перехода от одного текущего момента к другому".

Знайсці сваю сярэдзінную тэрыторыю — гэта значыць лепей разабрацца ў самім сабе, аддзяліць абавязковае ад лішняга, галоўнае ад другаснага. Прасцей кажучы — стаць чалавекам. Няхай і з недахопамі, але такімі, якія не адмаўляюць уласнага Я. Асабліва няпроста гэта даецца творчым людзям. І не толькі згаданым тут персанажам А. Андрэева.

Ім напісаны і іншыя творы, у тым ліку і апавесці "Апельсіны на асфальце" і "Паэт — такі". Аб'яднаны яны не агульнымі героямі. Прысутнічае іншая павязь, а ў дадзеным выпадку, бадай, не менш важная. Пісьменнік задумваецца пра месца творчай асобы ў грамадстве, хоць, як няцяжка здагадацца, гэты аспект ў пэўнай ступені закранаўся і ў іншых ягоных творах.

Несумненна, што творчасць А. Андрэева — цікавая з'ява ў сучаснай беларускай літаратуры. Думаецца, што выдавецтва "Мастацкая літаратура" правільна зрабіла, выпусціўшы нядаўна яго аднатомнік па-беларуску ў перакладзе Ірыны Шаўляковай. Гэта добры падарунак пісьменніку да паўвекавага юбілею. І ўсім тым, хто захапляецца яго творчасцю.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Марыў стаць святаром

Журналіст і паэт Дзмітрый Новікаў апошнія 10—15 гадоў рэдка з'яўляецца перад шырокай публікай. Ды і ў друку пра яго чутно ўсё меней і меней. А ў 1980-х яго імя сустракалася на старонках шматлікіх беларускіх і расійскіх газет ды часопісаў. Сёння Дзмітрый Мікалаевіч — рэдактар выданняў, якія выпускае "Издательский центр «Славянское слово»"

Шлях у літаратуру Дзмітрый Новікаў пачаў пракладаць у пятнаццаці гадоў, калі ў Вілейскай раённай газеце "Шлях перамогі" былі ўпершыню надрукаваны яго вершы. Але такі дэбют не ўскружыў галаву маладому чалавеку. Ён памятаў, што для поспеху яму патрэбна старанна працаваць. Цяпер з цяжкасцю верыцца, што ў школьных гады Дзмітрый Новікаў хацеў стаць святаром, але пасля ВДУ атрымаў дыплом журналіста. Не дзве прафесіі, а два розныя стылі жыцця. Дадзім слова самому паэту: "З аднаго боку наша сям'я была рэлігійная, я хацелі ў царкву, а з другога — вакол была атмосфера поўнага атызізму. Я ў той час шмат пісаў вершаў, апавяданняў — сур'ёзна займаўся літаратурай. На жаль, я не ведаў, што ў СССР ёсць Літаратурны інстытут. Тады я супрацоўнічаў з "Советской Белоруссией", пісаў розныя нататкі. І калі ўзнікла пытанне з паступленнем, для мяне было галоўнае — пісаць вершы. Загадчык аддзела культуры "Советской Белоруссии" Р. Ярохін параіў мне паступаць на журфак. Гэта было

ў 9 класе. І толькі ў 10-м класе гаведваўся, што ў Маскве ёсць Літаратурны інстытут. Хацеў ехаць туды, але мама запратэставала. Такім чынам ужо пасля 9 класа думкі пайсці ў семінарыю нават не было".

Дзмітрый Новікаў пісаў шмат. Ужо ў студэнцкія гады выйшаў яго паэтычны зборнік "Вусны". У самога аўтара, як ні парадаксальна, кнігі няма: усе асобнікі раздарыў. Не пашчасціла яе знайсці ні ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, ні ў Фундаментальнай бібліятэцы БДУ.

Не раз адбываліся непрыемныя моманты ў творчасці паэта. Так, у прадмове да зборніка "Обнаженная душа", куды ўвайшлі вершы 1970—80-ых гадоў, аўтар падкрэсліў, што кніга "без ізьвятый і исправлений, которые вносились в них тогдашней цензурой". Але папсавалі няшмат. "Выкідалі нейкія строфы, дзе гаварылася пра пагман, зграваніцыя, прадажнасць, п'янства, — расказвае Новікаў. — Словам, некаторыя рэчы песімістычнага характару. Бо лічылася, што песімістычная паэзія — гэта нешта буржуазнае. Ка-

рацей кажучы, будаўнік камунізму павінен быць аптымістам. Таму пэўныя праўкі ўносіліся. У аднаго свае густы, у іншага — свае. Праўкі, з якімі я быў згодзен, засталіся. Але такіх было вельмі мала".

У 1976 годзе Дзмітрый Мікалаевіч скончыў факультэт журналістыкі БДУ. Працаваў ён у шматтыражы прадпрыемства "Интеграл". Нягледзячы на тое, што журналістыка зусім не спрыяе творчасці, да таго ж у Дзмітрыя Новікава была ўжо сям'я, ён усё-такі знаходзіць час для любімай справы. З яго ўдзелам пры "Интеграле" было створана літаб'яднанне "Соцветие". Удзельнікі згуртавання ставілі перад сабой высакародныя мэты — несці жывое слова ў масы. І тое атрымлівалася. Адбываліся выступленні ў кафе, дамах культуры, на прадпрыемствах. Частымі гасцямі былі яны ў кафе "Подснежник", што ў сталічным раёне Курасоўшчына.

У 1980-м годзе Новікаў паехаў на практыку ў маскоўскі часопіс "Крокодил". І быў згодны там застацца праца-

ваць. Але ўзніклі праблемы з жылём. Прыйшлося вярнуцца назад, у Мінск, дзе пасля ўладкаваўся на працу ў рэдакцыю газеты "Звязда".

Дзмітрый Новікаў вядомы перш за ўсё як дзіцячы паэт. Сваімі вершамі ён заўсёды імкнуўся прышчэпіць дзецям любоў да роднай зямлі і культуры. І дзіцячыя перыядычныя выданні Дзмітрый Новікаў разам з аднадумцамі пачаў выдаваць, калі на нас хлынулі заходнія пачвары". Гэта пра тым, што ў нашай славянскай культуры ёсць цудоўныя дзіцячыя казкі, вобразы, не горшыя за замежныя. Была ідэя супрацьпаставіць нашае іхняму". Паэзія Новікава пастаянна перавыдаецца ў Расіі, але, праўда, не заўсёды са згоды аўтара. Выдаўцы не папярэджваюць аўтара аб выхадзе кнігі ў свет. Аднак паэта не расчароўвае такі момант. Галоўнае, на яго думку, каб не ставала месца паэты.

У сферу інтарэсаў журналіста Дзмітрыя Новікава трапіла тэма феномена НЛА. Пра гэта ў яго на пачатку 1990-х у выдавецтве "Беларусь" павінна была выйсці кніга. Але рукапіс згубілі, і больш да гэтай тэмы не звярталіся. Напрыканцы 1980-х усё тым жа выдавецтвам "Беларусь" была падрыхтавана кніга аб прыродзе "Нарач". Выданне на трох мовах (беларускай, рускай, англійскай), з багатым ілюстрацыйным матэрыялам, пад кожным фотаздымкам — верш Новікава... Друкаваць кнігу было вырашана ў Югаславіі, куды і адаслалі макет. Але хутка там разгарэлася вайна. А ў Беларусі якраз пачалася інфляцыя. У гэтай мітусні рукапіс згубіўся.

А сёння паэт працуе над новай паэтычнай кнігай, якая, адкрыем сакрэт, будзе на беларускай мове. Таму прыхільнікам роднага слова застаецца чакаць, калі на паліцах кнігарань з'явіцца новы зборнік вершаў Дзмітрыя Новікава.

Сяргей МАКАРЭВІЧ

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў
Беларусі»

РВУ «Літаратура
і Мастацтва»

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анатоль КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барскоў
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзей
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Жук
- Вольга Казлова
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Дзмітрый Лыбін
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галoўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Абдзель:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-95-62

крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прызы і пазізі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на «ЛіМ».
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведваюць сваё
прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтру
РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
«Літаратура і Мастацтва».

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3613
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
30.04.2008 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 2307

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

кія песні на беларускай мове. І гэта натуральна. Бо, як можна жыць на гэтай зямлі, любіць гэтыя азёры, лясы і не любіць беларускую песню. Ёй жа напоўнена сама прырода. І нейкая іншая музыка ў душу не прыйдзе — прыйдзе ў начны клуб, у Інтэрнет, на FM-станцыі. Але не ў душу.

— Сёння многія беларускія артысты імкнуцца засвяціцца ў расійскім шоу-бізнесе. Калі б табе прапанавалі працаваць у Маскве, паабядаўшы раскрутку на ТБ, канцэрты ўзамен на творчую залежнасць ад іхніх прадзюсераў, ты б пагадзіўся?

— Якой бы заманлівай прапанова ні аказалася, я ніколі не прамяню творчую свабоду на залежнасць ад чыёйсьці волі. Хутчэй гэта праблема маладых пачынаючых выканаўцаў, а я ўжо чалавек са сваімі прынцыпамі, поглядамі на жыццё і мастацтва, таму не збіраюся іх мяняць. Іншая справа, супрацоўніцтва на парытэтных пачатках, але такое ўявіць даволі складана, бо сёння задача прадзюсера — стварэнне прадукту, які будзе камерцыйна рэалізаваны, але далёка не заўсёды камерцыйныя інтарэсы супадаюць з творчымі. Я перакананы, што сапраўднае, жывое мастацтва не патрабуе масавага спажывання, рэкламы і заўсёды знойдзе водгук у слухача. У гэтым я, дарэчы, пераканаўся, пабываўшы нядаўна ў Маскве, дзе меў гонар выступаць на сцэне Малога тэатра ў канцэрце, прысвечаным Дню яднання народаў Расіі і Беларусі. Знаходзячыся ў гэтым храме мастацтваў, дзе беражліва захоўваюцца традыцыі, дзе, перш чым выйсці на сцэну, ты мусіш прайсці «скрозь строй» партрэтаў вялікіх актёраў, якія самааддана служылі мастацтву, не думаючы пра папулярнасць, славу, грошы, пачынаеш спакойна адносіцца да гэтых рэчаў. Таму што галоўнае — пакінуць след у гэтым свеце, а не насядзіць, шчыра і з любоўю аддаваць людзям дар, якім цябе ўзнагародзілі...

— Нехта займаецца тваім прадзюсаваннем ці ўсё даводзіцца рабіць самому?

— У асноўным, сваім творчым лёсам я распараджаюся сам, у многім мне дапамагае жонка. Ёсць кола знаёмых, чым запрашаюць на канцэрты, дзе, зноў-такі, я імкнуся пакінуць добры след, таму часта атрымліваю рэкамендацыі на далейшыя выступленні. Я перакананы, што жывыя зносіны са слухачамі — самы правільны шлях да іх сэрцаў, нават больш правільны, чым актыўная ратацыя ў эфіры, хіба не так?..

— Ты лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне». Па-твойму, якая роля песні ў духоўным адраджэнні сёння?

— Ва ўсе эпохі песня мела каласальны ўплыў на людзей, прапаведвала вечныя каштоўнасці: дабрыню, прыгажосць, вернасць, міласэрнасць. Я лічу, што гэта будзе актуальна заўсёды, бо чалавек па сваёй прыродзе імкнецца да святла, да стварэння, а не разбурэння. Іншая справа, што сёння песню многія трактуюць як забаўляльны жанр, таму і з'явілася вялікая колькасць фонавай музыкі, якая ні да чаго не абавязвае, нічога не выражае, якая проста запаяўняе цішыню і чамусьці лічыцца моднай. Вядома, яна таксама мае права на жыццё, але не трэба яе падаваць як нейкую з'яву, яна як прыходзіць, гэтак жа незаўважна і сыходзіць, а сапраўдная песня застаецца. У кожнага з нас ёсць права выбіраць што чытаць, слухаць, глядзець. Але, як паказвае вопыт, на канцэртах публіка рэагуе на жывы голас, на думкі і пачуцці, якія нясе песня.

— Пра што марыць спявак Алэг Сямёнаў?

— Планы ў мяне вялікія, але іх абмяркоўваць — справа няўздзячная, а мару я пра тое, каб жыць, любіць, тварыць яшчэ доўга, каб мяне ніколі не пакідала тое першае дзіцячае адчуванне радасці судакранання з творчасцю.

Гутарыў Алесь БАДАК

Памятаю многія шлягеры свайго дзяцінства. У сямідзесятых тэлебачанне не надта песціла глядача эстраднымі канцэртамі, але любімыя песні, пачутыя ўсяго некалькі разоў, на доўгія гады западалі ў сэрца. Сёння адну і тую ж кампазіцыю за кароткі час па розных тэлеканалах можна пачуць неверагодна вялікую колькасць разоў, аднак сэрца не падманеш колькасцю... Характэрны прыклад таму — творчасць Алега Сямёнава, аднаго з самых яркіх, цікавых беларускіх спевакоў, які ніколі не імкнуўся спяшацца за модай. Ён спявае тое, што яму падабаецца, з іроніяй адносячыся да паняцця «фармаг», калі размова заходзіць пра музыку.

«Нельга параўноўваць балет і танец з шасцю у начным клубе»

— Чытаючы інтэрв'ю выканаўцаў сярэдняга пакалення, ужо не гаворачы пра тых, каму сёння пяцьдзесят і нават шэсцьдзесят, часам дзівішся: не толькі тыя, хто спявае рок, але і тыя, для каго родная стыхія на сцэне — папулярная песня, любіць расказаць, як у дзяцінстве ці юнацтве слухалі і захапляліся Beatles, пры гэтым ні словам не згадваюць пра народную песню...

— Не так істотна, хто што слухаў у дзяцінстве. Я не слухаў Beatles, пачуў іх пасля. А наогул, калі чалавек гаворыць, што не любіць сваё, роднае, а любіць толькі заходняе, то гэта нішто іншае, як права яго правінцыйнасці. Іншая справа, што, нягледзячы на велізарную ролю той жа народнай песні ў духоўным фарміраванні кожнага выканаўцы, ён павінен і ў музычным плане рознабакова развівацца...

— Але пры гэтым выбіраць для сябе, у якасці арыенціра ў прафесіі, нешта адно...

— У маладосці, можа, і не абавязкова... Але, становячыся больш сталым, становячыся мудрэйшым, чалавек мусіць жыць у глыбіню, не разменьвацца па дробязям, не гнацца за модай. У чалавека павінен быць у кішэні адзін білет на канкрэтны цягнік, ён павінен ведаць, куды едзе і з якой мэтай.

— Якая мэта была ў цябе, калі ты ў канцы васьмідзесятых ствараў гурт «Чысты голас»?

— Справа ў тым, што па адукацыі я харавы дырыжор, і ці не самая вялікая мая мара, калі заканчаў кансерваторыю, — стварыць вялікі мужчынскі хор. Але, на жаль, яе цяжка было рэалізаваць, найперш па фінансавых прычынах. З-за чаго, дарэчы, гэты пласт культуры ў нас на належным узроўні па сённяшні дзень незапатрабаваны. Таму стварэнне вакальнага ансамбля — гэта, відаць, у пэўным сэнсе, частковая рэалізацыя маёй запаветнай мары.

— «Чысты голас» з'явіўся, калі на эстрадзе паніцця прафесійнай музыка і прафесійнае выкананне ўсё больш страчвалі сваю актуальнасць. Спяваннем, прычым спяваннем, як правіла, пад фанаграму, грошы зарабляць стала нашмат прасцей. Галоўнае — трапіць у струмень, спяваючы тое, што патрабуе публіка. Ні разу не ўзнікала жадання збочыць на гэты больш лёгкі шлях заробку грошай?

— Я выходзіў на іншай музыцы і мысліў іншымі музычнымі катэгорыямі. Эстрадная музыка была для мяне нечым накіштал фону... Не, вядома, падабаліся нейкія песні, але я яшчэ не ўсё, што хацеў, выказаў у харавой музыцы.

— Але за апошнія дзесяць — пятнаццаць гадоў на эстрадзе мала што змянілася, калі гаварыць пра якасць музыкі, аб прафесіяналізме выканаўцаў. З іншага боку, калі табе сорок пяць — выходзіць на сцэну з пеленкамі без сэнсу ўжо неяк не салідна, паколькі і глядач у зале, як правіла, таксама... скажам так, больш дарослы, з большымі пытаннямі. Ты можаш сказаць,

што сёння ў цябе як спевака, які імкнецца данесці да людзей сапраўднае песеннае мастацтва, у гэтым сэнсе — «залаты» перыяд?

— Напэўна. І свярдажаць так мне дае права мой жыццёвы вопыт, адукацыя і, дзякуй Богу, пакуль яшчэ і голас. І тое, што я сам перажыў, перадамаў, што, вобразна кажучы, пералакутаваў, я выношу на суд глядачоў. І, канечне, прыемна, калі людзі прыходзяць пасля канцэрта і кажучы: вось гэта песня, якую вы сёння выконвалі, пра мяне. Я ўжо маю права размаўляць на роўных і з людзьмі старэйшага ўзросту, і з тымі, хто маладзейшы за мяне.

— Дарэчы, ты памятаеш свой першы выхад на сцэну?

— Першы выхад на сцэну адбыўся ў сельскім клубе, калі мне было сем гадоў. Я вучыўся ў першым класе і ўдзельнічаў у канцэрце, прысвечаным Дню Перамогі, іграў на баяне славыты «Синий платочек». Ніколі не забуду гэты стан эйфарыі, радасці ад таго, што ўсе мяне ўважліва слухаюць, а я раблю тое, што не кожны зможа. Першае выступленне аказалася настолькі ўдалым, што потым я стаў пастаянным удзельнікам школьных канцэртаў, дзе не толькі іграў, але і спяваў. А рэпертуар мой складаўся з вядомых у 70-я гады шлягераў.

— А на што патраціў першы ганарар?

— Свой першы ганарар за выступленне я атрымаў, калі быў студэнтам кансерваторыі, і патраціў яго, што натуральна для музыканта, на набыццё гітары.

— Многае з таго, што тады гучала на эстрадзе, было папулярным, сёння таксама выклікае не толькі настальгічную, але і, пагадзіся, іранічную ўсмешку. А ў моладзі — так і наогул недаўменне, падобнае на тое, якое выклікаюць у нас некаторыя сучасныя маладзёвыя хіты.

— Духоўныя, культурныя каштоўнасці чалавецтва фарміруюцца на працягу стагоддзяў. І ніякія «Слівкі» ці «ВИА-Гра» іх не закрэсліць. Добрыя песні вядуць да святла, даюць чалавеку сілы. І, пэўна ж, ёсць песні, якія вядуць ад святла да цёмных інстынктаў. Але такое «мастацтва» не можа быць даўгавечным.

— Значыць, ты не дапускаеш думкі, што песні ў выкананні «ВИА-Гры» могуць стаць такой жа класікай, як і «Подмосковные вечера»?

— «Подмосковные вечера» спяваюць ва ўсім свеце. Бернэс быў запатрабаваным і ў маладым, і ў сталым узросце, не падладжваючыся пад новыя музычныя накірункі. Калі ласка, не трэба нічога адвяргаць, няхай існуюць усе накірункі, але мне, шчыра кажучы, смешна, калі, напрыклад, тры беларускія хлапчкі з беларускага правінцыйнага гарадка спяваюць рэп, капіручы цёмнаскурых жыхароў амерыканскіх гарадскіх ускраін. Калісьці «Песняры» паехалі ў Амерыку і паставілі яе на вушы беларускай народнай песні і сваім прафесіяналізмам. Праз іх амерыканцы больш даведваліся пра іншы народ. І «Песняроў» ніхто не замяніць, як ніхто не замяніць Beatles. Але сідзе са сцэны Брытні Спірс, якая і для некатораў нашых маладых музыкантаў з'яўляецца кумірам, і я месца тут жа зойме іншая выканаўца.

— Папса сёння — гэта ўжо такі своеасаблівы музычны жанр?

— Слова *папса* стала ўжо лаянкавым, але ж папулярны эстрадны жанр на самай справе існуе. У ім ёсць і зусім безгустоўныя, не вартыя ўвагі прыклады, і глыбокія меладычныя песні, якія можна назваць вяршынямі мастацкай творчасці. Іх нельга параўноўваць — гэта як танец у класічным балете і танец з шасцю у начным клубе, але запатрабавана ж і тое, і другое.

— Нярэдка ад маладых даводзіцца чуць, што яны не супраць запісваць больш яркіх песень, але не хапае цікавых аўтараў, якія б пісалі, скажам, тыя ж беларускамоўныя песні.

— Я спадзяюся, што з'явіцца самабытныя кампазітары, бо зямля беларуская шчодрая на таленты. Я выкладаю на эстрадным аддзяленні ў Мінскім дзяржаўным каледжы мастацтваў, і мяне перыядычна запрашаюць у якасці члена журы на конкурсы — у Дзяржжынск, у Барысаў, у Маладзечна... Я праслухоўваю часам па шэсцьдзесят чалавек. І сярод іх шмат таленавітых, якія выконваюць цудоўныя беларус-